

Göteborgs universitet
Institutionen för historiska studier

Master-uppsats
HT- 2017

Sociobiologi i svensk media- två svenska tidningars rapportering av sociobiologi mellan 1975-2017

av
Torbjörn Holmgren

Nyckelord: sociobiologi, Wilson, den själviska genen, Dawkins, Folin, massmedia

Föreliggande uppsats återfinns på nätet:
<http://www.pugio.se/sociobiologi-i-svensk-media>

Handledare: fil dr Lars Hansson

ABSTRAKT

Denna uppsats är en presshistorisk medieanalys som handlar om hur vetenskapsdisciplinen sociobiologi mottogs i delar av svensk press från mitten av 1970-talet till slutet av 2010-talet.

Syftet är att utröna om det skett någon förändring i hur sociobiologi bedöms och uppfattas i dessa delar av svensk media under tidsperioden.

Huvudkällor till denna uppsats är *Svenska dagbladets* och *Dagens Nyheter* artiklar om sociobiologi. Flera av dessa artiklar är recensioner av böcker i ämnet som samtidigt publicerades på svenska.

Slutsatsen av denna uppsats är att sociobiologin fick ett negativt mottagande på 1970-talet; att den uppfattades som mindre kontroversiell efter mitten av 1990-talet, och inte kontroversiell alls efter 2017. Orsaken är att sociobiologin ändrat sin syn på genens roll från fokus på själviskhet till samarbete och att den betonar människans koppling till naturen. Samtidigt har sociobiologin själv förändrats till en vetenskaplig lära som uttrycker sig allt mindre kategoriskt och visat prov på villighet till förändring inför nya rön.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning.....	4
1. Bakgrund	
2. Syfte och mål	
3. Frågeställning	
4. Metod och material	
5. Forskningsläge	
2. Sociobiologi – en övergripande beskrivning.....	14
3. Material: tidsperiod 1, artiklar och böcker 1975-1995.....	17
1. Sociobiologins uppkomst och mottagande	
1. 70-tal: Artiklar - Böcker	
2. 80-tal: Artiklar - Böcker	
3. 90-tal: Artiklar - Böcker	
2. Kritik mot sociobiologi	
1. 80-tal: Artiklar - Böcker	
2. 90-tal: Artiklar - Böcker	
3. Nyare syn på sociobiologi	
1. 90-tal: Artiklar - Böcker	
4. Material: tidsperiod 2, artiklar, böcker och kurser 1996-2017.....	42
1. Sociobiologins uppkomst och mottagande	
1. 90-tal: Artiklar - Böcker	
2. Kritik mot sociobiologi	
1. 90-tal: Artiklar - Böcker	
2. 00-tal: Artiklar - Böcker	
3. 10-tal: Artiklar - Böcker	
3. Nyare syn på sociobiologi	
1. 00-tal: Artiklar - Böcker	
2. 10-tal: Artiklar - Böcker	
3. Kurser	
5. Resultat och analys.....	83
• Bilaga 1 – Diagram över antal artiklar om sociobiologi i <i>Svenska dagbladet</i> 1975-2017	
• Bilaga 2 – Diagram över antal artiklar om sociobiologi i <i>Dagens Nyheter</i> 1993-2017	
• Bilaga 3 – Index över artiklar om sociobiologi i <i>Svenska dagbladet</i> mellan 1975-2017	
• Bilaga 4 – Index över artiklar om sociobiologi i <i>Dagens Nyheter</i> mellan 1993-2017	
• Bilaga 5 - Recensioner av Svante Folins bok <i>Den påklädda apan</i> i svenska tidningar mellan 1983-2017	
• Bilaga 6 - Recensioner av Svante Folin i <i>Svenska dagbladet</i> mellan 1979-2017	
6. Käll- och litteraturförteckning.....	93

1. INLEDNING

1. Bakgrund

För över fyrtio år sedan, i mitten av 1970-talet, uppstod sociobiologin. En ny lära influerad av darwinism som försökte kombinera olika vetenskapliga discipliner. Sociobiologin definieras som ”*det systematiska studiet av allt socialt beteendes biologiska grund*” och menar att alla sociala organismers beteende kan förklaras i neodarwinistiska termer, som ett resultat av samma lagar som reglerar anatomiska och fysiologiska strukturer och deras förändringar.¹

Framför allt promotades den nya tanken genom böckerna *Sociobiology: the new synthesis* 1975 av Harvard-professorn Edward O Wilson och *Den själviska genen* 1976 av Richard Dawkins. Den senare numera mest känd som stark förespråkare för militant ateism². För Sveriges vidkommande utkom boken *Den påklädda apan* av Svante Folin 1983. Vid den tiden hade de två första böckerna ännu inte översatts till svenska. I USA uppstod en debatt om sociobiologins vetenskapliga status. Den populärvetenskapliga tidningen *Forskning&Framsteg* skriver:

”Den värsta bröt ut efter publiceringen av boken *Sociobiology: The new synthesis*, år 1975. Boken blev bensin på en brasa av politiskt laddade frågor om arv och miljö. Debatten gav eko ända till Sverige. I USA möttes Wilson av buande demonstranter när han skulle tala på en vetenskaplig konferens. En demonstrant bar på en skylt med ett påmålat hakkors. En annan hällde en kanna isvatten över Wilson - ett sällsynt exempel i modern tid på att en forskare blivit fysiskt attackerad på grund av sina idéer.”³

Enligt artikeln ovan blev inte Sverige opåverkat av de nya idéerna från Harvard⁴. Frågan som undersöks i denna uppsats är hur den mediala situationen såg ut i Sverige när de nya idéerna dök upp i jämförelse med dagens debattklimat. Hur presenterades sociobiologi, evolutionspsykologi och framställningen av biologiska förklaringsmodeller av mänskligt handlande i media i Sverige för fyrtio år sedan? Och har presentationen förändrats från 1970-talet till idag?

Mitt motiv för att göra denna framställning är att ta reda på just detta. Min avsikt är att spåra upp de artiklar jag kan finna som utkom i Sverige vid tidpunkterna för publiceringen av nämnda böcker, dvs från mitten av 1970-talet fram till idag, och jämföra hur sociobiologi uppfattas och beskrivs i dessa delar av svensk media för att se om det är någon skillnad över tiden. Hur uppfattades/uppfattas det sociobiologiska budskapet och vilka argument förs fram för eller mot i artiklar/recensioner som publiceras i svensk media fyrtio år senare?

*Denna uppsats kommer inte att lägga fokus på det vetenskapliga värdet hos sociobiologin*⁵. Istället kommer den att vara en medieanalys av hur idéerna mottagits i svensk media: positivt, negativt eller neutralt. Världen på sjuttioalet är väldigt mycket skild från idag. Det har, som det heter, flutit

1 Radner, D och M *Science and unreason* 1982; citat även hos Segerstråle *Defenders of the truth. The Battle for Science in the Sociobiology Debate and Beyond*. s 13 och Alcock *The Triumph of Sociobiology* s 8

2 Med flera uppmärksammade TV-program som ”The root of all evil” (2006) och boken *Illusionen om gud* (2006). <https://richarddawkins.net/>. Se även <http://fritanke.se/darfor-skrev-jag-den-sjalviska-genen/> eller Greider *Den solidariska genen* s 186. Eller den positiva recensionen av Dawkins bok *Den själviska genen* i SvD 2013-12-29.

3 <http://fof.se/tidning/2008/2/myrforskaren-vill-radda-skapelsen>

4 Står även i den katolska tidningen *Signums* hemsida <http://www.signum.se/archive/read.php?id=1176> och Uddenberg, s13 och Heijne/Israel, s 58.

5 För den som söker en introduktion till modern sociobiologi och dess utveckling till evolutionspsykologi rekommenderas Jonas Olofssons artikel på nätet ”Bidrag till en ny sociobiologi”.

väldigt mycket vatten under broarna och jag menar att detta ger grund för ett historiskt perspektiv. Genom att undersöka och jämföra hur böcker som handlar om genetiska förklaringsmodeller tas emot idag, kontra hur de togs emot för fyrtio år sedan och samtidigt följa utvecklingen hur de beskrivs i svensk media får man perspektiv på samhällsförändring i Sverige.

2. Syfte och mål

Mitt syfte med denna uppsats är att göra en samtidshistorisk medieanalys för att klargöra hur den nya vetenskapsdisciplinen sociobiologi mottogs och beskrevs i utvalda delar av svensk media från sjuttioalet till idag. Det gör jag genom att undersöka de artiklar och böcker utgivna på svenska som tar upp sociobiologi under tidsperioden och som kan återfinnas vid artikelsök i universitetsbibliotekets databas samt i de artikelarkiv jag har haft åtkomst till.⁶

För att avgränsa den ”värdefulla informationskälla”⁷, som utgörs av press-material, väljer jag ut tidningarna *Svenska dagbladet*, och *Dagens Nyheter*. SvD under tidsperioden från mitten av 1970-talet, då debatten dök upp i Sverige, till idag 2017; DN från första artikeln i sökmotorn från 1993 till 2017. Jag kommer även ta med *Aftonbladet*, men SvD och DN är huvudkällorna, tillsammans – med något undantag - med de böcker som tas upp i de respektive artiklarna⁸. De utgör tillsammans ”de arbeten som är relevanta att ta med i forskningsläget”⁹

3. Frågeställningar

Då undersökningen berör antal artiklar i media använder jag en kvantitativ metodik.¹⁰ Det handlar om att mäta antalet artiklar i ämnet. Sedan följer den kvalitativa analysen, en genomgång av deras innehåll. Medieforskaren Kent Asp använder sig enligt Sveriges kanske mest kände expert på medieforskning, professor Jesper Strömbäck¹¹, av följande metodik när han studerar hur aktörer (företrädesvis politiska partier) beskrivs i media:

”I sina studier använder sig Asp av ett så kallat *aktörsbehandlingsindex* för att undersöka bevakningen av de politiska partierna och regeringsalternativen. Indexet bygger... ”på fyra komponenter: (1) antal gånger aktören förekommer som agerande aktör, (2) antal gånger aktören får beröm, (3) antal gånger aktören får kritik och (4) antalet gånger aktören omtalas utan att någon värdering görs.”¹²

Detta index går att tillämpa på hur sociobiologi behandlats i svensk media (dvs i denna uppsats fall, de media som ingår i det utvalda källmaterialet). I denna uppsats blir komponenterna :

1. Antalet gånger *Svenska dagbladet* och *Dagens Nyheter* skriver om sociobiologi
2. Antalet gånger *Svenska dagbladet* och *Dagens Nyheter* beskriver sociobiologi positivt
3. Antalet gånger *Svenska dagbladet* och *Dagens Nyheter* beskriver sociobiologi negativt
4. Antalet gånger *Svenska dagbladet* och *Dagens Nyheter* beskriver sociobiologi utan värdering

---

6 Backman *Rapporter och uppsatser* s 70f och 154

7 Denscombe *Forskningshandboken* s 190. Se även Lindkvist *Metodövningar i historia 2* s 92ff.

8 Dahlgren/Florén *Fråga det förflutna* s 81 och 83 tar upp att det inte finns några möjligheter att avgöra exakt vad som är relevant att ta upp i ett forskningsläge. Det måste avgränsas och ovan är ett mycket stort material under lång tid.

9 Florén/Ågren *Historiska undersökningar* s 41

10 Backman *Rapporter och uppsatser* s 31. Se även Dahlgren/Florén *Fråga det förflutna* s 180 samt 209ff.

11 Jesper Strömbäck driver hemsidan <https://jesperstromback.org/> och har skrivit bla *Handbok i journalistforskning*.

12 <http://jesperstromback.org/2016/01/31/om-mediernas-vanster-och-hogervridning/>

Antalet artiklar är viktigt, men utan att veta argumenten från båda sidor samt svar på de olika resonemangen får man inte mer än staplar med siffror med begränsad användning. Där krävs en kvalitativ metod och tolkning av resultaten. De två metoderna kompletterar varandra, då "Det kvalitativa perspektivet är inte synonymt med den kvalitativa metoden"¹³ eftersom "En rent kvantitativ studie av dessa frågeställningar har sina begränsningar"¹⁴.

Frågeställningen blir:

1. Hur förhåller sig antalet artiklar som berör sociobiologi i *Svenska dagbladet* och *Dagens Nyheter* under perioderna 1975-2017 respektive 1993-2017 med avseende på de fyra olika punkterna i ett aktörsbehandlingsindex: antal, positiva, negativa, neutrala?
2. Om det finns en förändring enligt fråga ett, varför har den skett?

4. Metod och material

Metoden är pressanalys. Materialet består av den oberoende moderata tidningen *Svenska dagbladet*¹⁵ från 1975 (den första artikeln om sociobiologi publicerades -79) till 2017 och den oberoende liberala tidningen *Dagens Nyheter* (den första artikeln i sökmotorn publicerades 1993). De två olika tidningarna har olika agendor vilket försäkrar att undersökningen inte inskränks till en diskussion "enbart av författare som delar ens egna teoretiska perspektiv, som tillhör den egna forskargenerationen eller den egna forskarmiljön"¹⁶.

I dessa artiklar nämns böcker som utgivits i Sverige och handlar om sociobiologi. Vissa är för och vissa är mot. Dessa böcker utgör den andra stora källan till föreliggande uppsats. Att både ha böcker och artiklar ger en djupare bild, då artiklar är skrivna "för stunden" och fångar ett dåtida synsätt. Böcker är gjorda med tanke på att de skall ha en längre relevans. Det gör att böcker formuleras annorlunda än tidningsartiklar.¹⁷

Relevansen och motiveringen för att göra en undersökning i detta ämne är att media har stor makt i ett samhälle¹⁸. Det sätt media presenterar ett material, i detta fall en ny vetenskapsgren, via artiklar, recensioner och insändare formar hur den mottas i samhället. Det är "inte självklart vilket mått som ska bestämma en händelses relevans. I många fall beror det på läsarens eller lyssnarens subjektiva bedömning"¹⁹, man utgår därför från vad som kallas nyhetsvärdesprinciperna.²⁰

Handbok i journalistforskning av Jesper Strömbäck från 2015 tar upp frågor om vad man bör tänka på vid studier av nyheter. Ett ideal för journalister är objektiv nyhetsrapportering²¹. Det finns flera

---

13 Backman s 31 och 48. Se även Dahlgren/Florén *Fråga det förflutna* s 180.

14 Florén/Åhgren *Historiska undersökningar* s 56.

15 <https://www.svd.se/>

16 Dahlgren/Florén *Fråga det förflutna* s 181. Se även om jämförbarhet s 214.

17 Lindkvist *Metodövningar i historia 2* s 92.

18 Studio ett, 2017-02-15, <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=1637&artikel=6631042>.

Lindkvist skriver: "Idag har pressen fortfarande en stark ställning i Sverige. Dagstidningarnas vida spridning till hushållen, främst genom lokaltidningarna, är internationellt sett unik" (92). Tidningar har en stark bredd som källa för historiker samt kan generera ny forskning (92). "Tidningarnas betydelse som politiska organ har varit ett favoritämne för pressforskare, och då främst ledarsidornas kommentarer" (94)

19 Strömbäck *Handbok i journalistforskning* s 192.

20 Se även <http://www.resume.se/nyheter/artiklar/2016/01/12/jesper--stromback/?acceptCookies=true> och <http://journalisten.se/nyheter/de-forstar-inte-hur-journalistik-gar-till> 22 mars 2016

21 Strömbäck s 189

”försök att systematiserat klargöra relationerna mellan olika normativa begrepp och hur de härleds”²². Statsvetaren Jörgen Westerståhl har skapat en modell ”för att bedöma nyheternas objektivitet. I mediernas normativa uppdrag delas objektiviteten in i två delkrav; saklighet och opartiskhet”²³, vilka i sin tur har två respektive beståndsdelar.

objektivitet			
saklighet		opartiskhet	
sanning	relevans	balans	neutral presentation

Modellen är användbar att ha i åtanke när man bedömer artiklar och deras nyhetsvärde. I relation till denna modell finns en annan användbar tankemodell för att bedöma media. Det finns tre frågor som berör media och som man bör tänka på i en medieanalys²⁴:

1. Brist på balans i sympatier för olika samhällsyttringar (företrädesvis politiska partier) inom svensk media.
2. Vilka aktörer som kommer till tals:
  - Politiker,
  - Myndigheter,
  - Organisationer,
  - Företagsrepresentanter,
  - Experter,
  - Enskilda personer,
  - Kändisar,
  - Annan.
3. Samt att vara uppmärksam på de former av nyhetsvinkling som finns:
  1. Propaganda (dold och medveten),
  2. Partiskhet (öppen, medveten),
  3. Kulturell vinkling (dold, omedveten),
  4. Strukturell vinkling (dold, omedveten).

Eftersom ämnesområdet, sociobiologin, är levande och det ges ut nya böcker anser jag det finnas en aktualitet i studien samt att det är intressant att utforska svensk medias behandling av ämnet.

De begrepp jag står i avsikt att använda kommer att definieras, avgränsas och preciseras med största möjliga mån på ett ”klart och entydigt sätt”²⁵. Jag har sökt precision och klarhet i formuleringarna. Inom momenten har jag så tydligt jag kan sökt kommunicera med maximal precision.²⁶ Framför allt själva begreppet ”sociobiologi” som är så grundläggande att det får ett underkapitel i inledningen.

Materialet i artiklarna kommer att vävas samman med innehållet i böckerna för att understödja argumenten och sätta dem i relation till det som framställs i de respektive böckerna. Böcker och artiklar kommer att användas parallellt i den löpande texten för att redovisa hur den aktuella idédebatten ställer sig till argumenten i fråga om sociobiologi.

22 Strömbäck s 191

23 Strömbäck s 191f

24 Asp *Mediekratin* s 72 och s 195

25 Dahlgren/Florén *Fråga det förflutna* s 87

26 Backman *Rapporter och uppsatser* s 78 och s 32

Undersökningen kommer att följa ett tematiskt och i andra hand ett kronologiskt perspektiv²⁷. Källmaterialet delas upp i två huvuddelar: 1975-1995 och 1996-2017 för att sedan redovisas i olika teman: hur ämnet mottogs, vad som utgjorde kritiken samt hur sociobiologin uppfattas idag. Avsikten är att få en mer klagörande disposition²⁸. Motivet att dela upp källmaterialet i två avgränsade tidsperioder enligt ovan är då de två tidsperioderna skiljer sig, och man kan se en avgörande förändring vid mitten av 1990-talet. Det är efter den tiden inte längre aktuellt att tala om sociobiologins mottagande; det har spelat ut sin roll. Före samma tid, runt 1995, finns ej heller särskilt många artiklar om hur sociobiologin uppfattas på ett modernare sätt. Man ser ett klart brott i mottagandet av sociobiologin i källmaterialet, men mer om det senare. Tematisk uppdelning i respektive kapitel ser ut på följande sätt:

1. Sociobiologins uppkomst och mottagande
2. Kritik mot sociobiologi - Kritikernas utgångspunkter
3. Nyare syn på sociobiologi: praktiskt tillämpning - själviska gener - evolutionsbiologi

Efter varje del kommer en kortare analys. Den sammanfattande analysen kommer i kapitlet om resultat och analys.

De böcker som ges ut under undersökningsperioden återkommer i tidningarnas artiklar, framför allt i tidningens delmoment "Under strecket" där nya böcker recenseras. Samtidigt kommer artiklarna att behandla ämnet, vilket i sin tur ger anledning för de två sidornas förespråkare att publicera nya böcker, eller nya svarsartiklar, för eller mot sociobiologin. Det blir en sorts "växelvis framryckning" mot dagens debattklimat!

Böckerna och deras författare kommer att presenteras mer utförligt i den löpande texten, men flera av dem är kända i svensk samhällsdebatt: zoologen professor Sverre Sjölander som på 80-talet ofta talade i TV, gärna om evolutionsläran. Professor Nils Uddenberg och doktor PC Jersild, båda läkare och författare samt experter inom psykiatri, men även kända i offentlig debatt på 80- och 90-talen. Författaren, debattören och journalisten Göran Greider, chefredaktör för socialdemokratiska *Dala-Demokraten*, som ofta skriver krönikor i Sveriges största dagstidning samt ledare för vänstertidningen *ETC*, är välkänd som tillfrågad debattör i offentlig media som TV och radio.

Min ursprungliga avsikt var att jämföra flera olika dagstidningar, men tyvärr har endast *Svenska dagbladet* en utförlig artikelsök-motor som sträcker sig hela vägen bakåt i tiden till 1975. *Dagens Nyheter*s artikelarkiv i ämnet inleds 1993; därav att SvD, DN – och böckerna i deras artiklar - blir huvudkällorna till denna uppsats. Det hade varit intressant att jämföra flera olika tidningar med olika politisk färg, olika agendor och olika beskrivningar av sig själva, men det är ett projekt som får vänta till framtiden. De få övriga artiklarna i oberoende socialdemokratiska *Aftonbladet*²⁹ som behandlar ämnet i kommer att tas med. Samt givetvis de faktaböcker som behandlas i de respektive artiklarna (underhållningslitteratur lämnas utanför).

En annan avsikt var att genomföra intervjuer med de som deltog i diskussionen när det begav sig; tyvärr föll den möjligheten ifrån pga tidsbrist, ekonomi och avstånd. Lyckligtvis kunde jag bredda analysen genom konsultation via mail två av de mest aktiva deltagarna i debatten på åttiotalet³⁰: professorn i zoologi, Sverre Sjölander, och professorn i evolutionär ekologi, Birgitta Tullberg. Båda är författare till böcker och häften som kommer att ha en viktig roll i föreliggande uppsats. Jag

---

27 Backman *Rapporter och uppsatser* s 62

28 Florén/Åhgren *Historiska undersökningar* s 112

29 <http://www.aftonbladet.se/>

30 Backman *Rapporter och uppsatser* s 150. Se även Denscombe s 192.

berättade att jag gjorde denna undersökning och eftersom deras namn så ofta dök upp i materialet bad jag professorerna om tips på artiklar och var jag kan hitta dem³¹. Professorerna var vänliga nog att maila till svar. Vilket gav ökat metodiskt djup till mina frågeställningar, då jag även använt ”oral history”. Jag har naturligtvis även kontaktat kritiker av sociobiologin. Andra som nämns i materialet vilka har eller har haft en negativ inställning till sociobiologin och som jag kontaktat var Göran Greider och Gunnar von Heijne.³²

Som tidigare slagits fast kommer inte vetenskapliga tidskrifter att användas för att tydliggöra forskningsläget. Det kommer endast att framkomma via svensk daglig media. Det är en avgränsning jag väljer att göra, ehuru jag naturligtvis vet att de vetenskapliga tidskrifterna skulle ge en ökad analytisk tyngd till ämnesområdet.³³

Min avsikt är att gå igenom de aktuella artiklarna i *Svenska dagbladet* och *Dagens Nyheter* och jämföra innehållet i dem med de böcker som gavs ut i Sverige under samma tidsperiod och behandlar samma ämne. Jag kommer att nämna, sortera och analysera samtliga artiklar som berör ämnet sociobiologi för att se om jag kan hitta ett mönster enligt frågeställningarna.

5. Forskningsläge

Forskningslägets ”syfte är just att upplysa läsaren om den tidigare forskning som undersökningen bygger på”, och en av dess funktioner är att den möjliggör ”att se mot vilken bakgrund undersökningen har gjorts”.³⁴ Det finns några böcker som är extra aktuella. *The Triumph of Sociobiology* av John Alcock från 2001, som även nämns i en SvD-artikel. Den mycket omfattande boken av Ullica Segerstråle, *Defenders of the truth. The Battle for Science in the Sociobiology Debate and Beyond*. från 2000. En uppsats som varit till stor hjälp är Birgitta Tullbergs essä *Sociobiology in Sweden*³⁵. Även kritiska böcker har varit viktiga och flera av dem är också nyutgivna, framför allt Göran Greiders *Den solidariska genen* 2014 och Frans de Waals *Empatins tidsålder* 2009.

Den samtida kritiken 2017 mot sociobiologin liknar inte den från 1970-talet. Då fokuserade kritiken på förväntade konsekvenser av läran. Idag är synen mer positiv och påpekar att evolutionen starkare betonar samarbete. Benämningen ”sociobiologi” används i allt mindre utsträckning. Istället talas om ”evolutionsteori”, ”evolutionsbiologi” eller oftare ”evolutionspsykologi”. Exempelvis i moderna böcker och artiklar om sociobiologi som ges ut av universiteten.³⁶ Göran Greider skriver: ”Wilson blickar tillbaka och säger att 'de tidiga teserna om de själviska generna helt enkelt inte gav särskilt mycket', de såg inte tillräckligt på 'hur den biologiska verkligheten ser ut', 'Det gamla paradigmet för social evolution, som hade blivit sårbart efter fyra årtionden, har sålunda misslyckats”. Kritikerna har inte ”entydigt vunnit striden”, säger Greider, men Wilson tror inte längre att vi ”slaviskt dansar efter våra gener”, utan på gruppselektion.³⁷ Framför allt ställer sig kritikerna positiva till de miljömässiga hänsyn de nu ser hos sociobiologins förespråkare.

---

31 Mail till professor Sjölander 2017-04-04 och professor Tullberg 2017-03-22. En bok om metodik, Backman *Rapporter och uppsatser* s 150, tar upp nyttan med konsultation.

32 Mail har skickats till: Feministiskt initiativ; Göran Greider; Gunnar von Heijne; Sven Eric Liedman; Nationella sekretariatet för genusforskning.

33 Backman *Rapporter och uppsatser* s 70f. Se även Dahlgren/Florén *Fråga det förflutna* s 81 och 83.

34 Dahlgren/Florén *Fråga det förflutna* s 97.

35 http://www.zoologi.su.se/research/tullberg/papers/01-Sociobiology_in_Sweden.pdf

36 Exv docent Jonas Olofssons bok *Evolutionsteori och människans natur* från 2015. Eller Mats Björklunds *Evolutionetsbiologi* 2005. Samt professor Bertil B Fredholms artikel i *Läkartidningen* 2002 (evolutionspsykologi).

37 Greider s 237

Att läran blev uppmärksammas bekräftas av många olika källor. Ett urval av hur den nya läran togs emot i mina källor ser ut som följer:

- ”Efter Wilsons bok följde (fr.a. i USA) en våldsam debatt för och emot sociobiologin. Även i Sverige diskuterades sociobiologins mänskliga och sociala konsekvenser i ett flertal debattartiklar”
- ”till och med Sverige, har under 80-talet fått se allt fler sociobiologiska argument i samhällsdebatten”
- Wilsons bok fick ”omedelbart... ett stort genomslag... till Wilsons häpnad orsakade (den nya läran) en lika hätsk diskussion som en gång Charles Darwins Om arternas uppkomst”.
- ”Det är snart fyrtio år sedan Wilson presenterade sin sociobiologiska ansats. Debatten pågick i årtionden och pågår ännu”³⁸

Sociobiologins grundtankar togs enligt kommentarerna ovan alltmer emot inom forskningen. Göran Greider skriver att ”sociobiologin 1975 med dunder och brak blev en dominerande trend inom den biologiska forskningen”³⁹ och den är fortfarande levande.⁴⁰

2006 gick jag en universitetskurs på Zoologiska institutionen i Göteborg kallad Biologi för filosofer. Flera sociobiologiska och evolutionsbiologiska argument togs upp. Dessa kommer att nämnas i föreliggande uppsats. Samtidigt som denna uppsats skrivs (2017) ger Uppsala universitet kurser i evolutionsbiologi; kurslitteraturen, Mats Björklunds *Evolutionsbiologi*, från 2005 har också använts i denna uppsats. Det faktum att flera olika kurser ges på flera olika svenska universitet där sociobiologin är en viktig del, talar för dess vetenskapliga relevans; sociobiologin lever.⁴¹

En professor som kallade sociobiologin en modefluga påpekar 2006 att ”Vad som var viktigt att framhålla för trettio år sedan är ofta relevant än i dag”⁴² Perspektivet är nu mer än fyrtio år och synen på biologiska förklaringsmodeller och deras förespråkare är förändrat. Uppmärksamheten Richard Dawkins har fått är talande; han är känd som världens mest uttalade ateist och är betydande i svensk debatt såväl som i hela världen: ”2003 blev Richard Dawkins, den av DN så föraktade, utnämnd till Englands ledande intellektuelle tänkare!”⁴³

VARFÖR SÅ STARKT MOTSTÅND? En professor i genetik, B O Bengtsson, skrev i polemiska artiklar vid mitten av 80-talet att frågan om vad det innebär att vara människan finns kvar ”när sociobiologin om några år väl är glömd och någon annan modeteori kommit i dess ställe”⁴⁴. Kritikerna Gunnar von Heijne och Joakim Israel talar vid mitten av 80-talet om ”det historiska kuriosakabinett – dit sociobiologin en gång med största sannolikhet kommer att förvisas”⁴⁵.

38 Punkter 1-4: 1. <http://www.signum.se/archive/read.php?id=1176>; 2. Heijne/Israel s 58; 3. Greider s 32f; 4. a.a. s 35. Se även Segerstråle s 1f och 5 eller Alcock s 5.

39 Greider s 237

40 Dahlgren/Florén *Fråga det förflutna* s 77 tar upp frågan om vetenskaplig relevans.

41 Vilket berättas om av (bl.a.) följande källor:

Greider *Den solidariska genen*, s 35.

Svenska Dagbladet, 1995-02-19/4, Samtider/Essä, Anderberg: ”Biologi och ansvar”.

Uddenberg *Arvsdygden. Biologisk utveckling och mänsklig gemenskap*, s 8.

Sjölander, mail 2017-04-04

42 Bengtsson, Bengt Olle *Genetiska konflikter: polemiska artiklar från trettio år*, s 5

43 http://www.philosophicalpark.org/index.php?Itemid=26&id=174&option=com_content&task=view

SvD har 2013-12-29 en positiv recension av hans bok *Den själviska genen*. Fredrik Sjöberg kallar boken ”ett mästerverk; inte ens författarens fiender brukar påstå något annat”. Och Dawkins är kanske ”den biologiska litteraturens vassaste penna”. ”Grundtankarna från hans berömda bok står sig än” efter fyrtio år.

44 Bengtsson, B O *Genetiska konflikter...*, s 66.

45 Heijne/Israel *Skapelsens herre...* s 73.

Psykologen Steven Pinker citerar kritikern Marshall Sahlin som förutspådde att sociobiologin skulle vara en ”övergående modefluga”⁴⁶.

Som vi såg i inledningen räckte det inte med debatt, Wilson blev fysiskt attackerad. Beskrivningen skiljer sig i källorna, men det verkar gått hårt till och vatten-incidenten återkommer hela tiden:

- ”en engagerad ledamot tömde en karaff kallt vatten över Wilsons huvud”
- ”en maoistisk mobb i publiken först hällde en kanna vatten på Wilsons huvud och senare skanderade att Wilson var skyldig till folkmord!”
- ”Istället för att granska hans fakta och argument bojkottades hans föreläsningar, och det hände till och med att man tog till våld för att hindra honom från att framträda offentligt”
- Det blev protester, demonstrationer och viftande med plakat, ”en annan tömde en vattenkaraff över den olycklige Wilson”
- En kvinnlig student anklagade Wilson för rasism. En (annan?, min ann) kvinnlig student hällde en kanna vatten över huvudet på Wilson.⁴⁷

Tack vare kollegan Stephen J Gould hölls föreläsningen ändå. Gould var för övrigt en av de starkaste kritikerna av Wilson och sociobiologin.⁴⁸

För att förstå vad som hände på sjuttioalet krävs en bakgrund till dåtidens samhälle och de begrepp som används för att beskriva samhällsomgivningen när en ny teori introduceras. Min avsikt är att bestämma ”vilka drag hos samhället som konstituerar de olika systemen”⁴⁹ och sedan belägga de drag som ”föreligger i de samhällen vi studerar”⁵⁰. Via detta sätt kan man göra en ”tvärsnittsundersökning (som) bygger på ett sådan grundläggande strukturantagande”⁵¹. Då uppfattar man inte att ”det existerar ett system av strukturer som förändras genom sin självutveckling, utan vi har snarare valt en väg för att mäta förändring”⁵². Det ger att man kan visa på förändringen⁵³.

SAMHÄLLET VID MITTEN AV 70-TALET. I denna uppsats används terminologin i statsvetarna Göran Bergström och Kristina Boréus *Textens mening och makt* 2000. Ordet *diskurs* avser en samling utsagor i ett bestämt socialt sammanhang. Inom diskursen finns outtalade regler som styr vad som får sägas. Regler formade av de attityder och kulturella strömningar som råder. När det gäller ställningstagande utan politiska förtecken kan man använda det mindre vetenskapliga ordet *tidsanda* i ungefär samma betydelse som diskurs. Tidsandan, ofta benämnd med det tyska ordet *zeitgeist*, betyder förhärskande, typiska stämningar och åsikter inom en viss tidsperiod. Ett annat sätt att använda ordet *tidsanda* är det intellektuella, kulturella, etiska och politiska klimatet under en viss tidsperiod.

I större sammanhang ingår diskursen i *kontexten*, vilken innehåller andra typer av handlingar, händelser och praktiker. Kontexten kan vara samhället runtomkring, eller den vetenskapliga debattens kontext, i vilken återfinns samtida författare till vetenskapliga artiklar⁵⁴. Denna uppsats

---

46 Pinker *Ett oskrivet blad* s 151.

47 Punkter 1-5: 1. Folin s 20; 2. Greider s 32f; 3. Jersild s 65f; 4. Pinker s 128; 5. Uddenberg s 13.

Händelsen beskrivs i de flesta framställningar. Se även Segerstråle s 23 eller Alcock s 3.

48 Folin s 76.

49 Dahlgren/Florén *Fråga det förflutna* s 123.

50 Ibid

51 Ibid

52 Ibid

53 Ibid

54 Betydelsen av kontextuell kritik tas upp av Ekman/Thullberg/Åmark *Metodövningar i historia 1* s 36.

avgränsning är kontexten Sverige under tiden 1975-2017. Oftast förekommande är de två tidsperioderna i början och slutet av undersökningsperioden.

För att kunna bedöma hur sociobiologin mottogs vid mitten av 1970-talet är det nödvändigt att se på vad som hände i det svenska samhället under den tid då begreppet lanserades. Vilka idéströmningar som var aktuella. Arbetsmaterialet i denna uppsats ses i relation till det allmänna kulturklimat som rådde under de år då sociobiologin introducerades. Och i relation till den tidsanda som påverkade litteratur, politik, musik, teater och samhällsdebatt.

Kjell Östberg, professor i historia och föreståndare för Samtidshistoriska institutet vid Södertörns högskola, tar i sin bok *1968 - när allt var i rörelse. Sextiotalsradikaliseringen och de sociala rörelserna*, upp begrepp som periodisering och tidsanda och beskriver svårigheter då man tar till generaliseringar.⁵⁵ Han menar att perioden från mitten av sextioalet till mitten av sjuttioalet kan ses som en avgränsad period⁵⁶. Östberg beskriver i sin bok 1968-diskursen som en radikaliseringsfas⁵⁷. Östbergs tes är att vänsterdiskursen kan ses ” som en social rörelse förenad av gemensamma upplevelser, organisationer och världsbild.”⁵⁸

I *Strömkantringens år* av litteraturvetaren och kritikern Karl Erik Lagerlöf finns en genomgång av de litterära trender som var aktuella 1965-1975. Han ser att det, i och med det politiska engagemanget hos författarna har skett ett genombrott för en ny människosyn: ”den moderna socialpsykologins och strukturalismens, markant anti- individualistisk och anti-romantisk”⁵⁹ Från mitten av perioden anser Lagerlöf att det sker en förändring till en ny realism. Det genomgående i dess verklighetstolkning är att människan först och främst är en samhällsvarelse och att sociala och ekonomiska motsättningar utgör grundstrukturen i verkligheten.⁶⁰

Historikern och journalisten Stefan Koch diskuterar i boken *Höger om* begreppet övermedia. Övermedia är de organisationer som producerar den politiska, ekonomiska och moraliska verklighet som sedan massmedia använder. Alltså de opinionsbildande organisationer som styr massmedia.⁶¹ Koch menar att detta ledde till att en ny generation av vänsterjournalister och kulturarbetare kom att dominera massmedia, pressen, radio och TV. De kom att behärska den opinionsbildande nivån⁶². En vänsterdiskurs växte fram och blev tongivande.

Statsvetarna Bjereld och Demker skriver i boken *I Vattumannens tid, en bok om 1968 års uppror och dess betydelse idag* 2005 om vänsterdiskursen runt 1968. De ger ”1968” namnet på perioden från mitten av 1960-talet till slutet av 1970-talet, en period författarna menar präglas av radikaliserings av samhällslivet i väst. För att kunna förklara 1968-perioden för de ett resonemang

---

55 Rekommenderades av författarens förste handledare Martin Linde vid möte 2017-02-27, rum C400, i diskussion om massmedias funktionssätt och förändring över tid (historiskt perspektiv), journalistik och metodologiska svårigheter i historiska undersökningar samt vikten av att beakta forskningsläget.

56 Östberg *1968 - när allt var i rörelse* s 22ff.

57 Östberg s 44ff.

58 Östberg s 177

59 Lagerlöf *Strömkantringens år* s 10. Se även Dahlgren/Florén *Fråga det förflutna* s 106f.

60 Lagerlöf s 37

61 Koch *Höger om* s 24.

62 Följande siffror återfinns i Asp *Den svenska journalistkåren*: En majoritet av de som arbetar inom svensk media har politiska sympatier för miljöpartiet och vänsterpartiet. 14% av journalisterna sympatiserar med vänsterpartiet mot 6 % av allmänheten. 23% stödjer Miljöpartiet mot 6 % av allmänheten. Vid en tillfrågan om det var en bra idé att ta emot färre flyktingar i Sverige tyckte 11% av journalisterna att det var en bra idé, och 68% att det var dåligt. Allmänhetens siffror var 41% bra och 24 % dåligt (på frågan om vi skall införa republik tyckte 48% av journalisterna att det var en bra idé mot 18% av allmänheten). *Den svenska journalistkåren*, tabeller 20.2 och 19.2.

om konflikter, demonstrationer och strejker.⁶³ Bjereld och Demker menar att 1968 först och främst var ett uttryck för skiljelinjer som den kommunikationella revolutionen förde med sig.⁶⁴ Den utveckling som kommunikationsmedlen genomgick innebar en stor förändring för människorna. Författarna påstår att 1968 var en tid då auktoriteter rivs ned, en process från Upplysningen. Under Upplysningen ifrågasatte vetenskapsmän och tänkare kyrkans auktoritetstänkande⁶⁵. Under den antiauktoritära 1968-perioden ifrågasätts vetenskapen och tron på kunskapen som något objektivt⁶⁶. Processen med att riva ned auktoriteter pågår i nästan alla delar av samhället under 1968-tiden.

Sådan var tiden då E O Wilson skrev *Sociobiology a new synthesis*. Engagemanget var inte förbehållet enbart ”politiska” frågor, för många under perioden blev det en livsstil som innefattade även val av kläder, musik och mat. Med tanke på det ovanstående anser jag den företeelse som här kallas vänsterdiskursen i Sverige 1965-1975 eller 1968-radikalismen är ett så pass vedertaget begrepp att det inte behöver ifrågasättas.

Den vänsterdiskurs som kortfattat beskrivits ligger som en bakgrund till medias mottagande av sociobiologin och uppsatsens avsikt är att se på vilket sätt den även är en förutsättning för utvecklingen i medias hållning. Att ställa denna förändring i förhållande till den allmänna samhällsutvecklingen kan hjälpa till att få en tydligare helhetsbild och ger ett bra underlag för analys av den samhällsbeskrivning eller -kritik som uppsatsen avser att studera.

---

63 Bjereld och Demker s 31ff

64 Bjereld och Demker s 19

65 Se även DN 2016-02-17, <http://www.dn.se/kultur-noje/scen/randanmarkningar-i-stadsteaterns-du-ska-veta-mitt-varde/>. Eller Göran Greider s 28.

66 Se även Heijne/Israel s 91

2. Sociobiologi – en övergripande beskrivning.

Jag skrev tidigare att jag inte kommer att fokusera på sociobiologins vetenskapliga status. Emellertid anser jag det vara en bra idé att ge en kortfattad presentation av dess huvudidéer och samtidigt ta upp en del av den vetenskapliga kritiken mot sociobiologin. Framför allt de delar där den visar att den förtjänar att kallas vetenskap, och inte är en disciplin som utestänger kritik eller vägrar ta till sig motargument. Denna framställning är lite ”utanför” resten av uppsatsen, och är inte nödvändig för att ta till sig ämnet. Men som allmän fördjupning, anser jag den ha en plats.

I början av 1980-talet skrev Daisy och Michael Radner en bok om skillnaden mellan vetenskap och pseudovetenskap⁶⁷. En av de discipliner de menade var ett gränsfall, vars vetenskapliga status skulle avgöras av hur dess bekännare ställde sig till kritik, var sociobiologi. Följande framställning är i sin helhet baserat på presentation av sociobiologi i makarna Radners bok:

Harvardzoologen Edward O. Wilson definierar sociobiologi som ”*det systematiska studiet av allt socialt beteendes biologiska grund*”. Dess huvudtes är att alla sociala organismens beteende kan förklaras i neodarwinistiska termer, beteende är ett resultat av samma lagar som reglerar anatomiska och fysiologiska strukturer och deras förändringar.

En av huvudtankarna i sociobiologin är tesen att individuella djur beter sig så att deras aktiviteter gynnar den grupp de tillhör. Det är lätt att koppla detta till evolutionsteorin: det naturliga urvalet favoriserar individer som maximerar sitt genetiska bidrag till kommande generationer. Generna i en individ kan, genom att påverka individens beteende, öka chansen för att kopior av dem själva överlever i andra individers kroppar, så att säga en fortplantning genom ombud.

Ett exempel är föräldrar som föder och skyddar sina barn. Efterföljare till sådana föräldrar överlever bättre än efterföljare från försummande föräldrar; generna för det omskötande beteendet ökar, medan gener som förutbestämmer en försummelse av barn minskar. Ett annat exempel är altruism, som biologiskt definieras som den som handlar för andras bästa, till men för sig själv. När ett bi sticker en inkräktare i bikupan, stannar gadden kvar i skinnet och river ut delar av inälvorna när biet rör sig vidare; gift rinner in i såret och en odör frigörs som får andra bin att attackera samma plats. Självupppoffringen hos arbetsbiet gör det möjligt för kolonin att överleva. Men hur förs sådant beteende vidare till nästa generation arbetare?

Wilson's svar är idén om släktskapskurva: Gener ökar i en population om de resulterar i en större överlevnads- och reproduktionsframgång hos släktingar som delar generna p.g.a. gemensam härstamning. Gener delas inte bara av barn utan även av bröder, systrar, brorsöner brorsdöttrar, o.s.v. Då kolonin är uppbyggd av arbetarens släkt, ökar de altruistiska generna i populationen genom en större produktion av brorsöner och brorsdöttrar.

Större fortplantningsframgång definieras av Wilson som ”*summan av en individs egen framgång plus summan av effekterna den orsakar de besläktade delarna av framgångarna hos alla dess släktingar*”. För att kunna avgöra om en individs beteende ökar fortplantningsframgången måste man fundera över vem som tjänar på beteendet, hur nära de besläktade till individen och hur mycket deras överlevnads- och reproduktionsgrad ökar.

Om vi inte förutsätter inavel, så delar en individ hälften av sina gener med var och en av sina

---

⁶⁷ Radner, D och M. *Science and unreason* 1982. För en presentation kan man även se i Segerstråle s 97.

föräldrar, hälften med sina barn, hälften med sina bröder och systrar (utom hos enäggstvillingar som delar 100%), en fjärdedel med sina brors- och systerbarn, en åttondel med sina kusiner o.s.v. Om man utför ett offer som tjänar ens syster, så att hennes reproduktionsgrad mer än fördubblas, tjänar man på det genetiskt, även om man inte får egen avkomma. Resultatet blir att man biologiskt sett hjälper sig själv genom att hjälpa andra. Det är inte lönsamt att offra livet för en bror, men däremot för tre bröder, eller nio kusiner. Ibland lönar det sig inte att få barn utan att istället bli en ömsint faster eller farbror. Det lönar sig ännu bättre för myror, bin, och termiter. P.g.a. deras unika sätt att bestämma kön, kallad *haploiditet* (obefruktade ägg ger manlig avkomma och befruktade ägg ger kvinnlig), så delar de kvinnliga hälften av sina gener med sina döttrar men tre fjärdedelar med sina systrar. Detta förklarar utvecklingen mot sterila arbetarkaster bland sociala insekter.

Arbetarkvinnorna tjänar faktiskt mer, genetiskt sett, på att ta hand om sina yngre systrar än vad de skulle göra på att få egna döttrar. De gör inte drottningen en tjänst genom att uppfostra hennes barn. Snarare gör drottningen *dem* en tjänst genom att producera systrar åt dem.

Många mottog Wilsons syntes som grunden till en ny vetenskaplig disciplin, en allmän evolutionsbiologiskt betingad beteendevetenskap där principerna om större fortplantningsframgång och släkturval förklarar människans sociala beteende och institutioner. Här är två exempel.

Det första är *incesttabut*. En genomgång av rapporter från 2769 israeliska äktenskap visade att inget ingåtts av medlemmar från samma kibbutzgrupp som uppfostrats tillsammans sedan födseln; det fanns heller inte någon angiven heterosexuell aktivitet mellan unga människor av samma grupp. För Wilson indikerade dessa fynd att sexuell motvilja hos de som levtt tillsammans från födseln till sex års ålder är en automatisk respons som inte beror på kulturell betingning eller på faktisk blodsrelation. Den sociobiologiska förklaringen på denna motvilja är att den är ett genetiskt betingat karaktärsdrag som ger större fortplantningsframgång, då inavel mellan människor skapar dödliga recessiva (ej dominerande) gener.

Det andra exemplet är *homosexualitet*. Man skulle kunna tro att här kommer vi slutligen till en beteendetendens som *inte* kan förklaras genetiskt. Om det fanns gener för homosexualitet, borde de inte ha dött ut för längesedan? Sociobiologerna svarar att homosexualitet kan ge större fortplantningsframgång genom att hjälpa bröder och systrar att öka produktionen av starka brors- och systerbarn; då kommer generna de delar att öka, så även de "homosexuella generna", det kommer därför alltid att finnas en minoritet med en förutbestämd homosexualitet. Om detta stämmer betyder det att homosexualitet inte bara är biologiskt normalt utan även välgörande då homosexuella kan vara de genetiska bärarna av några av människans sällsynta altruistiska impulser.

Kan sociobiologi tillbakavisas? Vissa säger nej, då *varje* beteendemönster kan förklaras vara anpassningsbart genom att skapa en utvecklingsförklaring. Men det finns, enligt Wilson, beteenden som är icke-anpassningsbara: incest och slaveri. Det första är icke-anpassningsbart då inavel skapar dödliga gener; den andra då reproduktion minskar bland förslavade människor och nya slavar måste importeras i varje generation.

Om en kultur där incest utövas regelbundet upptäcks, finns två alternativ: Antingen skiljer sig inte graden av dödföddhet, mentala eller fysiska defekter o.s.v. från de där befolkningen inte utövar incest; eller också fortsätter bruket trots de skadliga effekterna. Existensen av ett incestuöst samhälle skulle tillbakavisa sociobiologernas påstående att incesttabut är "universellt i mänskligt socialt beteende".

Det första alternativet att inga skadliga effekter kommer av incest, skulle tillbakavisa påståendet att

incest minskar fortplantningsframgången. Det andra, att det finns skadliga effekter, men att folket gör det i alla fall, skulle gå emot påståendet att beteendetendenser kan förklaras genetiskt med anpassningssignifikans; här skulle föreligga en beteendetendens som fanns kvar trots att den hade en negativ effekt på fortplantningsframgången.

Hur är det med sociobiologins vetenskapliga status? Wilson säger ”*det är inte ett vetenskapligt arbete; det är ett arbete om vetenskap... dess kärna är en spekulativ essä*”. Spekulation kan bli sund vetenskap eller pseudovetenskap. Det beror på om de som tror på teorin är villiga att låta den testas och förändras vid nya bevis och kritik. Wilson har ändrat några av sina tidigare ståndpunkter. Istället för att tala om gener för ”illvilja”, talar han nu om genetiska ”anlag” eller ”tendenser”. Wilson lyssnar på sina kritiker.⁶⁸

Efter denna presentation av läran sociobiologi är det dags att gå in på huvudmaterialet – vad stod i svensk press om sociobiologi, med början på mitten av sjuttioalet?

---

68 Se även Backmans kommentar om vetenskapen som är självreglerande s 30.

3. MATERIAL: TIDSPERIOD 1, ARTIKLAR OCH BÖCKER 1975-1995

1. Sociobiologins uppkomst och mottagande
  1. 70-tal: Artiklar - Böcker
  2. 80-tal: Artiklar - Böcker
  3. 90-tal: Artiklar - Böcker
2. Kritik mot sociobiologi
  1. 70-tal: Artiklar - Böcker
  2. 80-tal: Artiklar - Böcker
3. Nyare syn på sociobiologi
  1. 90-tal: Artiklar - Böcker

3.1 Sociobiologins uppkomst och mottagande

3.1.1 70-tal: Artiklar - Böcker

Svenska Dagbladet

1979-05-08/8. I första artikeln om sociobiologi i *Svenska Dagbladet* skriver professor Marianne Rasmusson rubriken "Sociobiologi – väg till självkänedom?". Artikeln handlar om Edward O Wilsons nya bok *On human nature*: "Frågan är inte om utan hur mycket vårt sociala beteende är genetiskt bestämt", säger Rasmusson. Wilson betonar att "vårt genetiska arv inte betyder en fullständig determinism".

Det finns könsroller, men de kan minskas genom övning och träning. Rasmusson är kritisk till den uppfattning om könsroller "som officiellt förordas i vårt land, bl.a. genom påbjudna könskvoteringar"; den "inkräktar också i viss mån på den personliga friheten", menar hon.

Altruism är en viktig del i människans liv. Enligt sociobiologin kan den förklaras med släktfördel. Det finns emellertid övriga saker som kan framlocka osjälviska handlingar: "nationen, religionen, klassen, partiet"... ". Wilson ser på dessa med en viss cynism. Han uppfattar den mänskliga solidariteten som "trolös och mycket flexibel".

En kritik som riktats mot sociobiologi är dess frånvaron av mål. Alltså en slutpunkt för mänskligt strävande. Det är enligt Rasmusson ett svårt dilemma för Wilson. Men står inte i vägen för de strävanden han har om att skapa enhet mellan vetenskaper:

"Idéer från neurobiologi och sociobiologi kan skapa en fast grund för de sociala vetenskaperna, och klyftan som skiljer naturvetenskaperna från de sociala och humanistiska vetenskaperna kan fyllas ut".

Rasmusson uppmanar läsaren av Wilson att inte se sociobiologi som "ett försök att sanktionera allehanda diskriminerande tendenser i samhället. Vad den åsyftar är människans frigörelse genom en fördjupad insikt om oss själva", så ge den en chans, uppmanar hon.⁶⁹

---

69 1979-06-03/8, omnämnande av professor Rasmussons artikel.

3.1.2 80-tal: Artiklar - Böcker

Svenska Dagbladet

1980-07-10/10. Ungefär ett år senare kommer nästa artikel. Även den positiv och skriven av Svante Folin. Rubriken är ”Kvinnligt, manligt och omänskligt” och artikeln är en recension av Donald Symons ”The evolution of Human Sexuality”. Folin presenteras (några år senare) av kritiker till sociobiologin på följande sätt:

”Wilson's språkrör nummer ett här hemma heter för övrigt Svante Folin, frilandsskribent i Svenska Dagbladet och författare till *Den påklädda apan – en polemisk introduktion till sociobiologin* (1983)”⁷⁰.

Boken “analyserar konsekvent mänsklig sexualitet i sociobiologiska termer”. Tidigare har sexualitet sett som kulturbetingat, ”i enlighet med rådande doktriner om kulturrelativism och könsroller”. I en recension i Amerika kritiserar boken av en kulturanthropolog som ”särskilt förfasat sig över att någon kan skriva en bok om en så utpräglat symboliskt-abstrakt aktivitet som fortplantning utan att nämna t.ex. metaforer, rättvisa, renhet och sublimering”.

”Genöverlevnad, inte individ- eller artöverlevnad, är evolutionens drivkraft”

, förklarar Folin som går vidare och säger att det egentligen inte finns något nytt i sociobiologin; den behandlar de ursprungliga darwinistiska principerna. ”Enda tillkommande premiss är att beteende har ett genetiskt underlag”. ”Det centrala temat i Symons bok är att kvinnlig och manlig sexualitet är i grunden olika” eftersom kvinnor investerar mer i avkomma och kan därför vara ”diskriminerande i valet av partner och sälja sig dyrt”. Det gör att det är män som uppvaktar. Under evolutionen har kvinnors ”parningsvillighet inte styrs av äggstockshormoner”. Vissa anser det stärker monogamin. Enligt Symons är det fel och ”adaptationen gynnar kvinnorna genom att missgynna männen”. Idag konkurrerar massor med olika kvinnliga forskare med olika föreställningar som går på kors med varandra. ”Sexrevolutionen har gått över i en kontrarevolutionär feministisk puritanism”. Folins slutsats är att detta är den mest betydelsefulla boken i mänsklig sociobiologi hittills.⁷¹

Svante Folin skrev många artiklar i *Svenska Dagbladet* mellan 1979 till 2016. Artikel-sök med sökord ”Svante Folin” ger 60 träffar vilka återfinns beskrivna i Bilaga 6. De är mestadels recensioner av böcker som utförs av Svante Folin (samt en recension av Folins egen bok *Den påklädda apan*). Ämnesområdena är:

- Evolution, biologi, människans särställning, språk, kultur 35
- Medicin 4
- Psykologi, filosofi 6
- Religion 1
- Ekologi 8
- Neutral 6

Själva artiklarnas innehåll tillför inget till denna uppsats. Allt som står i artiklarna, liksom i motsvarande artiklar av Folin i *FinansTidningen*, har redan återgivits i SvD:s artiklar och de däri nämnda böcker som berör sociobiologi. Kvar är frågan om hur antalet artiklar förändrats över tid.

---

70 Heijne/Israel s 58

71 1981-01-13/8. Ny artikel av Folin som enbart nämner kritik från en viss Lyttkens 1981-01-26/19. P1, Vetandets värld tar upp bok om sociobiologi. Att den presenteras som vetenskaplig kan uppfattas som positivt i sig självt, men jag tar den som neutral artikel då den inte innehåller argument.

Den första artikeln dök upp 1979. Den följdes av flera i samma eller liknande ämnen under en fjorton års period. Sedan ett glapp på sex år till 1999, ytterligare ett glapp till 2005, då en recension av Dawkins kom ut. Slutligen ett glapp till 2016, då Folins dödsruna publicerades.

Kommentar⁷²:

Finns det någon förklaring till fluktuationen? Det vore klagörande att svara på frågor som: Beror förändringen på antalet utgivna böcker i dessa ämnen? Framför allt om evolutionen. Är ett lågt antal artiklar ett bevis på att idéerna är så allmänt accepterade att de inte längre behöver motiveras? Eller är det så enkelt att Svante Folins minskning i SvD efter 1993 beror på att han skrev i *FinansTidningen* istället? Osv. Frågorna är intressanta men utanför ramen. Om frågor om förändring i antalet Folin-artiklar i SvD över tid också skall besvaras ökar omfånget ännu mer, och det är inte tillräckligt relevant för att motivera en så stor utökning av undersökningen.

* (= Asterisker kommer att användas som skiljemarkering mellan artiklarna)

1981-02-06/8 kommer en kort artikel av Hans Krook, lektor i biologi: enligt honom har människan behov av revir, och det behöver man tänka på i t.ex. stadsplanering. Det är en fråga om instinkt.⁷³

Kommentar:

Artikeln kan ses som positiv för tanken på biologisk grund för mänskligt beteende.

*

1981-05-08/16. Artikel i *Svenska Dagbladets* delmoment Under strecket, åter Marianne Rasmuson med rubriken "Måste vi leva med rasismen?". "Sociobiologin har blivit ett inflammerat ämne" får läsaren veta. Rasistiska tillämpningar av deras teser har gjort att Richard Dawkins och John Maynard Smith uppmanats ta avstånd. "Det är otvivelaktigt så att man kan peka på fenomenet med biologiskt underlag som i sin förlängning kan leda till rasistiskt beteende. Ett exempel är släktskapsselektionen". Men enligt Rasmuson handlar det om misstolkningar som pekar på en reaktionär och schematisk uppfattning om människan. Misstolkningen består i förenklingar och likgiltighet för individuella särdrag: "Då en snabb reaktion är påkallad är den primära bedömningen viktig och nödvändig, men för ett mer nyanserat socialt beteende stannar man inte vid det första intrycket utan tar hänsyn till mer subtila individuella särdrag som kan modifiera omdömet. Det rasistiska tänkandet och handlandet når emellertid aldrig längre än till typen. Det är lätt att skaffa sig en förenklad och fördomsfull bild".

Detta bör inte ligga sociobiologin till last, enligt Rasmuson, ty "Sociobiologins värde... ligger främst i att den påpekar och öppet redovisar existensen av för människan gemensamma och typiska beteenden, och förklarar dem ur vår arts biologiska ursprung och evolution". Samma sak gäller för rasismen ovan. De kan avhjälpas genom att tillämpa sociobiologi: "Det finns förutsättningar för att även ett rasistiskt handlande skall kunna förebyggas eller behandlas om vi försöker förstå dess bakgrund och inte blundar för att genetiska komplikationer kan vara en bidragande orsak".⁷⁴

*

1982-02-08/10. Hans Krook som tidigare skrivit om att det är naturligt för människan med revir återkommer. Krook öppnar med att säga att många nya mode-ord kan uppstå utan behov och ge upphov till förvirring; till exempel är det ju så att: "En västligt vind kommer från väster, men en västlig havsström kommer från öster". Så klarhet behövs!

---

72 För att klargöra vad som är mina kommentarer till artiklar använder jag typsnittet Calibri. Det kommer att reserveras för kommentarer till artiklar.

73 1981-05-03/16. Omnämning av sociobiologi i en artikel om "Att bli en bra far" av Stig Ahlgren.

74 Vid ytterligare sex tillfällen under 1981 nämns sociobiologi, men utan övriga förklaringar. 1981-07-05/1; 1981-07-07/9; 1981-10-25/23; 1981-11-19/12; 1981-12-24/39; 1981-12-27/19

Nu till sociobiologi, säger Krook, detta nya modeord som är en blandning av etologi (från Konrad Lorenz) och psykologi. E O Wilson är ”detta nya synsätts profet och hans apostlar är talrika. Hans budskap har givit upphov till en störsjö böcker som med vällustig entusiasm förkunnar människans biologiska bestämmelse”. Darwins idé har ”enorm betydelse” men har ”inte alls uppmärksammats tillräckligt – särskilt inte med hänsyn till den oerhört omfattande räckvidd dess konsekvenser har”. En ny bok av Henry Egedius som är apostel till Wilson, kritiserar Wilson för hans ”benägenhet att förmänskliga djurens beteende”. Och där börjar vi närma oss problemet, säger Krook. Kritiken mot sociobiologin, menar Krook, själva ”Kärnproblemet... är frågan om människans ställning i förhållande till allt annat levande”. Få förnekar att vi är däggdjur eller en länk i en utvecklingskedja, men vissa har en önskan att ”vi människor intog en total särställning”.

Kommentar:

Talrika apostlar och störsjö av böcker får ses som positiva omdömen.

*

1982-03-14/10. Som gavs i kap 2 är sociobiologin motståndare till tanken på att människor föds som blanka ark och sedan formas av sin omgivning. En lära som till 100% menar att människan är en produkt av sin uppväxtmiljö, och som därför är i motsatsställning till sociobiologin, är behaviourismen.

I *Svenska dagbladet* ger Lars Gustafsson en intervju med B F Skinner, behaviourismens fader, från Harvarduniversitetet. Skinner presenteras som en ”charmfull gammal man (med) vackra sekreterare”⁷⁵. Skinner berättar att ett av hans mål är att vara mot puritanismen. Han vill få bort ”skuld känslor och moralism”. Ser därför behaviourism som fortsättning på upplysningen och dess mål⁷⁶. Skinner menar att han arbetar i traditionen från Voltaire och Diderot; han står för rationalism och har udden riktad mot antirationalism. Skinner menar i sin världsbild att det inte finns något mentalt liv, bara beteenden. Kultur är ”summan av erfarenheter formade till regler”, säger Skinner som samtidigt verkar ha en negativ uppfattning om kultur. Kulturen har enligt honom ett element av magi; att upprepa beteende för att förändra yttervärlden, som en aboriginsk regndansare eller en modern finansminister⁷⁷.

Intervjuaren frågar om ”den allra nyaste psykologin, t.ex. Edward O Wilsons sociobiologi. Enligt Skinner närmar sig dessa tankar Kant ”såtillvida att den antar att samspelet mellan kultur och genetiskt urval faktiskt har skapat vissa bestämda ramar för vad vi kan göra”. Intervjuaren:

”är inte det en apriorism, som strider starkt mot era grundtankar?

-jag känner mig faktiskt inte särskilt fientlig mot sociobiologin. Möjligen är en del av dess nyhetsanspråk en smula överdrivna. Men idén om en viss återkoppling mellan genetik och

75 Liksom själva ämnesområdet är detta ett exempel på en förändring som skett över tid. Det är utanför ramen att fördjupa sig i saken, men 2017 känns det otidsenligt att påpeka utseendet på en forskares sekreterare.

76 Se även Jersild s 13 och s 120.

77 En föreläsning som tangerar Skinners kommentar och tar upp samhällsvetenskap och jämför dem med ovetenskapligheten i cargokulter ges av Utbildningsradion. Den citerar Richard Feynman, ”en känd fysiker och mottagare av Nobelpriset” som 1974 sade att ”samhällsvetenskaperna imiterar vetenskapen”, och liksom Skinner menar att ”samhällsvetenskaperna är lika ineffektiva” som religiösa ritualer. Den kände sociologen Stanislav Andrejskij instämde. Han tar upp att medicin förlängt våra liv, ingenjörer givit oss bättre bilar, fysik ger billig och ren energi, etc. Allt detta har vi gjort vår tillvaro bättre. Psykologers frågor blir värre ju mer de arbetar, enligt Andrejskijs bok *Social science and sorcery*, i den jämför han även samhällsvetenskapens ansträngningar med hur det skulle se ut om brandkårs ansträngningar gjorde att det brinner mer <http://urskola.se/Produkter/178893-UR-Samtiden-Skeptikerkongressen-2013-Ar-cargokult-vetenskap> Svante Folin har en liknande inställning: Tullberg http://www.zoologi.su.se/research/tullberg/papers/01-Sociobiology_in_Sweden.pdf s 10. Vilket även kommer fram i artikel i SvD 1980-02-18.

kultur är väl inte så konstig. Vi fasar för ormens karakteristiska rörelser men inte för den elektriska stickkontakten”.

Den stora faran idag är enligt Skinner kognitiv psykologi, en form av mentalism med datorn som förebild för mänskligt tänkande. Gustafsson frågar ser han på framtiden. Skinner var tidigare optimist, men idag mindre pga nukleärt hot och miljöhot. ”B F Skinner är plötsligt 78 år och hans leende blir tunt”.

*

1983-01-08/9. Carl Rudbeck, under rubriken ”Mot nutidens enfald” ger en recension av Roberts Nisbets bok *Prejudices*. Nisbet är professor vid Columbia och är ”Inte rädd för att formulera obekväma åsikter” om ”vår tids mest spridda fördomar och dumheter”. Boken handlar om ”mänskliga rättigheter, krig, sociobiologi och hjältar”. Nisbet ogillar Rousseau, nyprimitivister och ekologer. Nisbet tror inte på Svarta studier eller Kvinnostudier, som han anser vara känslsvammel. Snarast verkar han arbeta i en traditionellt amerikansk konservativ tradition då han är för familj och mot statligt intrång i privatlivet. Problemen idag är enligt Nisbet att ”skuld och ansvar” är avskaffade. Istället för straff finns behandling. Och allt beror på den dominerande tankens i samhällsklimatet att förklara verkligheten ur ett socioekonomiskt perspektiv, säger han:

”Människan är nu inte längre ett fritt handlande subjekt utan bara ett mer eller mindre sjukt symptom på sociala eller ekonomiska krafter över vilka hon själv inte har någon makt. 'Det mänskliga samhället är', skriver Nisbet, 'i sista hand endast möjligt när människan kan göras ansvariga för sina handlingar’”.⁷⁸

Kommentar:

Enligt Nisbet förnekas människans ansvar i och med tanken på sociala strukturers och miljöns totala dominans över människan.

*

1984-04-26/16. Hans Krook återvänder i *Svenska dagbladet*. Krook kritiserar Svante Folins bok *Den påklädda apan*, som kom ut i fjol.

”Folins sätt att skriva kan karakteriseras som ett slags nonchalant briljans i arrogant ton, och kunskapsmässigt svävar han i ett ingenmansland mellan expertnivå och amatörism – summan av dessa i förening en smula bisarra komponenter är avgjort njutbar och underhållande, och den informativa substansen är av god, om också en smula blandad, kvalitet”.⁷⁹

Andra än Folin skriver om sociobiologin och de säger att

”denna nya lära är i hög grad benägen för generaliseringar och tycks inte rymma insikten om att vårt beteende liksom våra sociala mönster inte är något som bestäms av våra gener.

78 Jämför med Pinker s 29, Rousseau och den ädle vilden.

1983-11-09/30, om neurologiska handikapp som kan övervinnas med träning, enligt laboratorium för sociobiologi. 1983-11-16/10, möte i Stockholm, prof Björn Afzelius talar om bla sociobiologi.

79 Folin uppfattas som en underhållande skribent även av andra som läst honom: ”Den svensk som skrivit, om inte den mest akademiska, så dock den roligaste sammanfattningen av en del av denna senare debatt är den underbart ikonoklastiske Svante Folin. Hans hänsynlösa ärlighet återspeglas i undertiteln, *En polemisk introduktion till sociobiologin*, på en av de finaste skrattfester svensk samhällsfilosofisk litteratur kan erbjuda, Folins *Den påklädda apan*. Folins löpande artiklar i *Finanstidningen* om ny litteratur är mer läsvärda än något annat som i Sverige skrivs i detta ämne. Förvisso är han inte så könlöst neutral som den förment vetenskapliga debatten bör vara. Men med sitt totala ideologiförakt torde han ändå komma betydligt närmare den vetenskapliga sanningen än de flesta svenskar som yttrar sig i debatten”, http://www.philosophicalpark.org/index.php?Itemid=26&id=174&option=com_content&task=view

Vi lever i en kultur som står i en slags motsatsförhållande till naturen, historia och kultur spelar större roll för hurdana vi är”.

”I Tvärsnitt (4/1983) sätter Stephen Jay Gould yxan till roten på sociobiologin, Edward O Wilsons luftiga konstruktion, han menar att åberopandet 'av genetiken som nyupptäckt faktor för det sociala beteendet är både trivialt och okontroversiellt' och påpekar att historien har en viktig roll att spela när det gäller att utreda vårt beteende, men genetiken en mycket liten. Frågan är om det kan sägas mycket enklare och klarare”.

*

RECENSIONER AV *DEN PÅKLÄDDA APAN* I TIDNINGAR I SVERIGE: Bedömningen positiv är om budskapet i boken ses som korrekt eller åtminstone bidragande. Ett positivt omdöme om språkstil eller fina illustrationer räcker inte. I de fallen går recensionen in under neutral. Listan är kronologisk.

1. 830502 *Göteborgstidningen* Negativ

Christian Swalander – rubrik ”Svårt ta sociobiologi på allvar så länge politiska budskapet är så reaktionär”. Smålustigt framställer sig Folin som besserwisser som vill uppfostra svenskarna till att fatta att ingen politik eller kultur kan bedrivas utan hans favoritlära. Folin polemiserar inte, han avhånar. Folin är väl inläst, ”enorma kunskapsmängd” som hellre skulle gjorts systematiskt istället för ”de alltför många sarkasmerna och lustifikationspiruetterna”. För många citat. Svårt språk, ”det är inte utan att man spårar ett drag av lärdomshögfärd”. Sociobiologi kommer att bli betydelsefull. De får under tiden acceptera att prövas. Deras politiska innebörd avskräcker, ”tränade samhällsvetare och humanister lätt avslöjar” detta.

2. 830513 *Sydsvenska Dagbladet* Negativ.

Rolf Lindborg, docent Idé- och lärdomshistoria Lunds universitet - boken ”består till stor del av övertalningsknep”, ”pratsam” och ”tom på innehåll”, suddiga teser. Folin uttalar sig ”med den pompösa självsäkerhet som bara gedigen okunskap kan ge”. Enda påståendet är att man bör ha ett samhälle där individens behov balanseras mot andras behov. ”Syftet är så vitt jag kan se att ge moralisk sanktion åt utsugning och förtryck, att rättfärdiga redan mäktiga och rikas fortsatta förtrampande av fattiga och undertryckta”. ”Visst strider jämlikhets- och kultursträvanden mot naturen, om man ser saken biologiskt. Men för den skull bör vi väl inte upphöra med jämlikhets- och kultursträvandena?”.

3. 830516 *Stockholmstidningen* Positiv

Olav Wiström – ”Denna, speciellt för humanister, ytterst läsvärda och intressanta” bok. Samt fler positiva omdömen. Sociobiologer söker förklara varför människor gör som de gör, inte vad de gör. Folin menar att antropologernas stora fel är att ta olikheter för givna, som konstanter. Det man skall göra är att tänka i processer istället för strukturer. Folin ger hopp ty (ur boken) ”i den mån vi begriper hur generna influerar oss kan vi i viss mån avsiktligt motverka detta inflytande”.

4. 830528 *Värmlands Nya Tider* Positiv

Ingemar Sidén – nya ”spekulativa biologiböcker” dök upp på sextioalet bla Lorenz. ”väckte stor indignation i humanistiska kretsar”, tillsade ”skarpt att återgå till sina ankor och lämna skapelsens krona till bättre vetande, dvs filosofer, samhällsvetare och humanister”. Men etologerna lät sig ”inte skrämmas så lätt”. Wilson 1975: ”Beteende är en produkt av samma darwinistiska lagar som reglerar anatomiska och fysiologiska strukturer”. Folins bok: stor litteraturförteckning, många citat. Men för ”många ovanliga ord för vanliga av biologi intresserade läsare”. Men ”mycket ambitiös och intressant”.

5. 830530 *Östgöta Correspondenten* Positiv

Bengt Bengtsson – Folin anser människokunskap måste förankras i biologin, därav att han vill introducera sociobiologi på svenska. ”Skrivsättet är provocerande och polemiskt, inte utan humor. Folin uppträder som en slags elegant silboxare (skall troligen vara stilboxare, min anm) och försvarar sociobiologin mästertligt”. Svårt text. Avsikt med sociobiologin är att skapa en generell beteendevetenskap för alla sociala organismer, ”sociala, etiska, ideologiska och filosofiska teorier om människan borde (bör) baseras på förutsättningen att dylika biologiska dispositioner verkligen existerar”. Det innebär ett paradigmskifte. Väcker starka känslor. ”Synd bara att Folins bok inte lämpar sig för en större allmänhet”.

6. 830601 *Sydsvenska Dagbladet* (svarsreplik) positiv

Lars Bergqvist – Lindborg är ”militant obskurantist”. ”Sannskyldiga timmerbrötar” av besynnerligheter. Vet tydligen inte vad vetenskap är. Den undersöker inte vad som borde vara utan vad som är. Vetenskap uppmanar alltså inte till någonting, ej heller sanktionerar ”egoism eller altruism, utsugning eller solidaritet”. Enligt Lindborg behöver man inte veta någonting om verkligheten för att förändra den, eller ens förändra den; det räcker att förneka den. ”Inga gener har format honom; har han en fader så är det en i himmelen”. Folin är ”intellektuellt hederlig”.

7. 830601 *Sydsvenska Dagbladet* (svarsreplik) positiv

Svante Folin – Lindborg är i alla fall uppriktig. Struntar i vetenskapens resultat. Tja, det har han ju rätt att göra.

8. 830602 *Sydsvenska Dagbladet* (svarsreplik) negativ

Lindborg – svarar att sociobiologi är en ”sk vetenskap”, och den kommer oundvikligen att missbrukas av förtryckare som vill ha en chans att klä sig i vetenskap legitimering. Vetenskap skall inte gå utanför sina områden. Jag tror att ”samarbetet för tillvaron är mera typiskt för människan än kampen”. ”Inte skall ni inbilla er att ni någonsin kommer att övertyga mig om att det var 'påklädda apor' som byggde Akropolis i Aten”, Matteusevangeliet, Matteuspässionen, Beethovens nia.

9. 830604 *Nerikes Allehanda* Neutral

Åkeby, Staffan – svårtillgängligt språk, ”fullständigt otillgänglig för gemene man”, men med storsläggan. ”underfundiga formuleringar och festliga anekdoter”.

10. 830608 *Sydsvenska Dagbladet* Neutral

Josephson, Carl Olof – Den påklädda apan ”väcker uppmärksamhet”. Snygg, rolig och rikligt illustrerad. Intresserar även amatören trots ”notapparat, sina ordförklaringar och sitt personregister på 350 namn”.

11. 830613 *Göteborgsposten* neutral plus

Hubendink - ”Det är inte någon särskilt lättläst bok, men en nyttig, stimulerande och ibland rolig bok som förmedlar vid och djup kunskap på ett generöst och ibland ett lite fräckt sätt”

12. 830619 *Göteborgsposten* (svarsreplik) neutral (står inget om *Den påklädda apan*)

Swalander – ger inget nytt

13. 830628 *Dagens Nyheter* negativ

Gunnar von Heijne – Folin ”vill göra processen kort med allt vad samhällsvetenskap och humaniora heter”, men producerar bara ”allmänt grälsjuka och osammanhängande utbrott”

14. 830712 *Helsingborgs Dagblad* Positiv

Frankel, Göran – ”spännande bok som inte bör tigas ihjäl”. Sociobiologin är ingen modefluga. Den kommer att debatteras flitigt, även i Sverige”. ”Enligt sociobiologerna är det generna, inte de enskilda organismerna som det naturliga urvalet verkar på”. Generna forskansar sig i djur och människor. Det visste inte Darwin då gener och arvsdrag inte var kända då. ”Folin är slagfärdig och bra på invektiv”. Biologisk människosyn är för många ”fascism”. Peter Singer ”från en sociobiologisk utgångspunkt kommit fram till att osjälviskhet inte är något naturvidrigt. I sin bok *The Expanding circle* beskriver Singer hur insikten om att vi biologiskt sett är identiska kan överbrygga kulturklyftorna och skapa ett universellt broderskap”.

15. 840125 *Hufvudstadsbladet*

Neutral

Rosengren, Rainer - ”spirituella och kunskapsrika bok”. ”evolutionsbiologerna ser beteendemönstren som 'strategier' ägnade att optimera reproduktionen”.

Kommentar:

Många kritiker menar att boken har ett svårt språk och är svårtillgänglig⁸⁰. Slutsatsen är att det gjordes femton recensioner; dessa fördelar sig jämt, fem vardera av positiv, negativ, neutral.

*

1984-05-23/14. Lars Gustafsson återkommer och skriver om Nietzsche, moral, natur och kunskap. ”Två system, den naturliga revolutionen och mänsklighetens historiska existens... tycks styra världen”. Frågan om människans natur försöker besvaras via biologin, men enligt Gustafsson är ”Edward Wilsons sociobiologi, alltför starkt in-tecknad i olika ideologiska kreditinstitut”. Dvs den kan inte hjälpa till då den är för kopplad till olika läror.⁸¹

*

1984-06-10/8. Efter kritiken återkommer Wilsons språkrör i Sverige, Svante Folin. Rubrik: ”Människans natur och ideologierna”. Det finns ingen nuvarande möjlighet att formulera en teori om hur vår första historia såg ut, säger Folin, som fortsätter med att berätta att beroende på sociobiologi har diet-frågan blivit alltmer viktigare i studier om människans historia. Enligt Folin är vi ”farliga, destruktiva och obalanserade djur”. Ett exempel är hur

”Primathonor i största allmänhet är ytterst härsklustna, aggressiva och intriganta och det är deras fortplantningsbehov och strategier som ytterst bestämmer artens sociala system”.

Folin fortsätter med att ta upp ett missförstånd i kritiken mot biologiska förklaringsmodeller: ”En lika utbredd som ologisk hypotes” är att en dålig natur legitimerar omänskliga handlingar genom att framställa dem som naturliga. ”Med ett analogt resonemang kan man i så fall hävda att dogmen om arvsynden ger oss carte blanche att bete oss som Heliogabalus eller Hitler, att Calvins doktrin om människans predestinerade uselhet är en invitation till allmänt hålligång, etc”.⁸²

Kommentar:

I Folins artikel återfinns belägg för att sociobiologi anses promota en negativ människosyn.

*

1984-07-27/10. I en ny ”Under strecket”, återkommer Marianne Rasmusson, professor i genetik vid universitetet i Umeå, som skrev den första artikeln om sociobiologi i *Svenska Dagbladet*. ”Edward Wilson fortsätter sin pionjärgärning inom sociobiologin trots omfattande och kränkande kritik och ”ursinnig polemik”. Att ha den ”naiva tron på allas lika förutsättningar” är orimligt, förklarar hon. En förutsättningslös inläring är praktiskt omöjlig, arten skulle dö ut. Vi är varken biologiskt totalt

---

80 Sägs även i Tullbergarnas essä, som måste anses positiv, s 6

81 1984-06-05/12. Recension av bok som bla tar upp sociobiologi (ordet nämns i förbigående)

82 1984-07-17/17. P1, Vetandets värld, professor Sverre Sjölander berättar om sociobiologi.

1984-07-27/1. Förstasida nämner artikel i tidningen om sociobiologi.

determinerade eller oskrivna blad, berättar Rasmusson, eftersom det finns en samverkan ”mellan gener och kultur”. Slutsatsen Rasmusson drar är att ”Endast ett ingående och förutsättningslöst studium av mänsklig variation kan pröva den sociobiologiska modellens hållbarhet”.⁸³

*

1985-06-24/14. Efter sex år och flera artiklar är det tid för ”originalet” att uttala sig. Under kultursidorna kommer en intervju av Maria Borelius och den hon intervjuar är ingen mindre än Edward O Wilson själv som öppnar med stora anspråk: ”Jag tror att en ny stor tankerevolution väntar oss – lika stor som renässansen”. Frågan han studerar är om människans ”plats i förhållande till andra djur”. Wilsons bok *Sociobiology* kom ut för snart tio år sedan. Borelius skriver att

”Boken kom att skapa rubriker, vrede och jubel långt utanför vetenskapliga kretsar och Wilson blev en av världens få vetenskapliga 'kändisar'”. ”Wilson var den förste som kom att tillämpa ett sociobiologiskt tankesätt kring mekanismerna bakom det mänskliga beteendet”.

Kritiken var dels vetenskaplig, dels ”en mer aggressiv politisk och filosofisk kritik, som kallade Wilsons tankar för biologisk determinism”. ”Wilson's ledande kritiker var framför allt den radikala gruppen 'Science for the people', där flera av medlemmarna var framstående kollegor till Wilson vid Harvard. ”.

”jag gick emot tron på kulturen som vårt beteendes enda formgivare, säger Wilson. Naturligtvis retade det marxister och radikaler som hittills trott att om vi skapar ett idealt samhälle försvinner mänsklighetens alla problem. Debatten har numera lugnat ner sig, och sociobiologi är idag en relativt vedertagen vetenskap med stora centra vid flera amerikanska universitet”.

”bland många samhällsvetare och humanister avfärdas hans tankar som reduktionism. För dem är det mänskliga sinnet mer än en samling hjärnceller och kemiska processer, helheten är mer än summan av delkomponenterna”. Vare sig detta stämmer eller inte, så tror även Wilson att arv och miljö tillsammans måste användas för att förklara mänskligt beteende. Biologin spelar in, för människan har likartat beteende över hela jorden. Bland incesttabut. Men även i mycket mer: ”Man har funnit, säger Wilson, klara genetiska komponenter i tex vissa typer av logisk, numerisk och spatial begåvning, i grad av osjälviskt beteende gentemot andra, i grad av inåt och utåtvändhet, ja tom vissa typer av brottsliga beteenden”. ”Han berättar också om de undersökningar som gjorts på hur spädbarn reagerar inför ansiktsuttryck, mönster och färger”. I valsituationer ”kommer hjärnans biologiska egenskaper att göra en del val mer sannolika än andra”. Wilson

”har anklagats för att vilja ersätta en humanistiskt grundad moraletik med sociobiologiska resonemang och tolerans inför det som skulle kunna vara medfött. -Denna fråga bekymrar mig mycket, säger Wilson”... ”Inte för i dag, men kanske kommer vi på andra sidan 2000-talet att kunna förändra eventuellt genetiskt styrda beteenden med genetisk ingenjörskonst”.

Kommentar:

Wilson säger att man kommer att kunna ändra på människan medelst genetik. Intressant är kritiken av moralisk grund, att sociobiologin brister i humanism. Samt den vetenskapliga kritik som kommer fram: om reduktionism och biologisk determinism. Enligt Wilson och artikeln är sociobiolog redan 1985 är accepterad.

*

---

⁸³ Som vi såg i kap 2, baserat på Radners bok, är Wilson villig att låta sina teser underkastas vetenskaplig testning.

1986-10-02/16. Nästa artikel är en recension skriven av Marianne Rasmusson, ”Generna och samhället”, som handlar om boken *Skapelsens herre eller genernas slav* (Ordfront), av Gunnar von Heijne/Joachim Israel. ”I dagens läge är det främst sociobiologin i kombination med den nya genetiken som är oroande”. Kritiken skjuter över målet, säger Rasmusson. Joakim Israel ”fladdrar... för att visa att människan höjt sig över sina biologiska begränsningar”. Han anklagar sociobiologin för att den ”legitimerar status quo i samhället, konserverar orättvisor”, och vill införa genetik som urval mellan människor. Boken anklagar bara ”extrema ståndpunkter” och riktar sig inte mot ”forskningen som sådan” är Rasmussons slutsats.⁸⁴

BOK: Den påklädda apan⁸⁵

Av Svante Folin 1983. Innehållet finns på andra platser i denna uppsats, och behöver inte upprepas allt för mycket. Folin tar upp kritiken från Lewontin, marxist, som tror på ”alla människors mentala jämlikhet”, mot sociobiologi. Motivet är ”de heliga skrifternas ofelbarhet” (19), Marx, Lenin och Mao.⁸⁶ Folin tar upp händelsen där ”en engagerad ledamot tömde en karaff kallt vatten över Wilsons huvud” (20) och kritikern Stephen Jay Gould som är mot sociobiologi och lärde sig marxism ”i sin fars knä” (76)⁸⁷. Folin anser det absurt att klandra sociobiolog för reduktionism, då all vetenskap är reduktonistisk; vilket instämmer av Lewontin, Einstein, Popper (83f).

3.1.3 90-tal: Artiklar - Böcker

Svenska Dagbladet

1993-02-16/13. Marianne Rasmusson återkommer med rubriken ”Genteknikens samhällsrelevans”. Under strecket – konsekvenser i samhället, ”Det finns ett starkt motstånd mot kartläggningen av befolkningens genetiska defekter, med motiveringen att en mindervärdesstämpel skulle kunna åsättas alla som inte inte håller måttet”, säger Rasmusson. Men det finns viktiga områden där den gör nytta såsom rättsväsende och fosterdiagnostik.

*

1994-01-24/50. Görrel Espelund – skriver om etik och moral kurser på högskolor, och tar upp ”sociobiologi, där man ser människan som formad av naturen utan någon större handlingsfrihet”. En som utfrågas är Carl Hamilton, som vi tidigare såg var kritiker av politiskt styrning av forskning.

*

1994-12-10/4. Sven Ove Hansson, filosof, författare till *Vetenskap och ovetenskap* och ordförande i föreningen Vetenskap&Folkbildning, skriver i ”Samtider” under titeln ”Makten över moralen” om boken *Naturlig etik* av Jan och Birgitta Tullberg. Hansson gillar inte att de försöker förankra moral i naturvetenskap. Det leder fel, menar Hansson ”Begreppet orättvisa är över huvud taget inte ett biologiskt begrepp”. Hansson menar att boken inte är vetenskaplig utan en ”politisk pamflett”. Historiker och sociologer kan inte bedöma fysik och biologi, och för naturvetare gäller det

---

84 1989-06-11/20. Etnologen Julio Ferrer intervjuas om ondska. Tillför inget direkt om sociobiologi, men har intressanta reflexioner om Sverige, samhällsstrukturer samt uppfattningen om upplysningen och moralen hos Heijne/Israel: ”Sverige präglas av ett välvilligt önsketänkande, en det-är-synd-också-om-brottslingen-inställning som har sina djupaste rötter i franska revolutionens Broderskap. Alla är innerst inne goda – det är den dröm svenskar vill ha som verklighet”. ”Det är framför allt 30-talisterna, de som blev vuxna på 50-talet och som till varje pris ville ta avstånd från fascism och nazism, som bär den blinda tron på godheten”.

En liknande syn på Sverige förs fram av Tullbergarna i deras essä *Sociobiologi i Sverige* s 9.

1990-02-17/13. Noterar att E O Wilson har fått Crafoordpriset – kan ses som positivt omdöme, men räknas här som neutral, då det bara är ett konstaterande.

1993-01-13/32. Erik Sidenbladh, om fransk bok som är kritisk till ”feminism, sociobiologi och mjuk manlighet”

85 Till böcker använder jag fotnotssystemet Harvard, dvs lägger in sidnummer i text. I övrigt används Oxford.

86 Steven Pinker har liknande kritik mot Lewontin s 147

87 Tas även upp av Greider s 101

omvända.⁸⁸

*

1994-12-18/4 innehåller en svarsreplik från J och B Tullberg: "Betjänas eller belönas".⁸⁹ De börjar med att slå fast att SO Hanssons kritik går ut på att boken fått publiceringsbidrag från Naturvetenskapliga forskningsrådet⁹⁰, och anser det vara revir-intrång. Det är "primitiv självgodhet och kunskapsfientlighet". "Lika lite som andra vetenskapsgrenar kan den (sociobiologin) tala om för oss vilken moral vi bör ha", skriver han. Men de centrala frågorna för samhällsvetenskap och seriös moralfilosofi är just hur man ska lösa mänskliga konflikter".

I biologiska system är altruism självdestruktivt. "Förespråkarna hävdar att altruism kanske kan fungera i en kultur, men det finns inga rationella skäl att tro det". Ett exempel är när en misshandlad fru som återvänder till mannen. "Vi menar att medlidandemoralen motarbetar aktiv handling". "När man gör den förtrycktes underkastelse till normalt beteende, normaliserar man också förtrycket". "Det primära skälet för att medlidandemoralen finns är den personliga effekten för sagesmannen. Att säga sig tycka synd om någon är socialt uppskattat och man framstår som sympatisk. Den vidsynte tillämparen av medlidandemoral känner också för brottslingen: 'Jag tycker synd om alla inblandade.' Frågan om rätt och fel upplöses och kvar blir ett känslomässigt uttalande vars enda funktion är att göra reklam för den som pratar". Altruismen "har haft, har och kommer att få omfattande negativa konsekvenser".

*

Dagens Nyheter

En debattartikel presenteras med orden "Avfärdandet av evolutionsbiologin löser inga problem, skriver Thomas Anderberg, docent i praktisk filosofi, författare till "Den mänskliga naturen"". 1997-06-02. "Darwins teori inte bara motstånd från bibeltroende kreationister utan också från en ny samfällighet av revirbevakande sociologer", säger Anderberg. "När det gäller psyket sätter man emellertid upp stoppskyltar - inte ens gammaldags teologer är så noga med vakthållningen vid gränsen mellan kropp och själ som dessa antibiologister." säger Anderberg och fortsätter, "Vanligtvis slår antibiologisterna mot anspråken att darwinismen skulle ha något att bidra med när det gäller förståelsen av mänskligt liv. Evolutionsbiologernas bild förvrängs på ett sätt som liknar skapelsetrons tidiga karikatyrer. En apa synes ramla ner från träden och i panik över sin hårlöshet rusa ut på slätten och beväpna sig."

"Något liknande hände när nykonservativa teoretiker på 70-talet exploaterade sociobiologin för att understödja sin marknadsfilosofi, även om de fascistoida dragen då var mindre uttalade. Det ideologiska utnyttjandet av biologiska resultat var en av orsakerna till att den tidiga debatten om sociologin blev så inflammerad. En annan orsak var de oralistiska anspråken beträffande teorins förklaringsvärde när det gällde mänskligt handlande. I synnerhet gällde detta E O Wilsons

---

88 1999 inbjuds Svante Folin att tala vid ett V&F möte: <http://www.vof.se/moten/ar-1999/> "Biofobi från marxism till postmodernism". Presentation på hemsidan: *Svante Folin - Föredragshållaren är freelanceskribent och kritiker med speciell inriktning på evolutionsteori och evolutionär psykologi. 1983 introducerade han sociobiologin i Sverige med boken *Den Påklädda Apan – en polemisk introduktion till sociobiologin*. Apan väckte anstöt hos såväl marxister som samhällsvetare och humanister. Enligt SvD är Folin ett råskinn som bedriver intellektuellt underhållningsvåld på Finanstidningens ökända kultursida. För sitt levebröd arbetar han med att skapa nya och ruskiga utställningar på Armémuseum. Datum: torsdagen den 18 november 1999.*

89 I detta nummer finns en artikel till på samma sida. Jag tar inte upp den som en egen, då den inte innehåller något nytt och också är ett svar på Hanssons inlägg. Artikel 2: Ingemar Nordin, docent i vetenskapsteori Umeå skriver som rubrik: "Uppgörelse med en korruperande moral". SO Hanssons kritik är "indignerad" och "avfärdar motståndarnas argument med en arrogant fnysning". Författarna "tar upp sociobiologins fallna mantel". De hävdar att man från biologin kan dra vissa positiva normativa slutsatser... Det här är ju en debatt som pågått mellan biologer och filosofer åtminstone sedan Edward Wilsons bok *Sociobiology: The New Synthesis* från 1975".

90 Greider skriver samma sak om makarna Tullbergs bok, "egendomligt nog gavs den ut med stöd från det som på den tiden hette Naturvetenskapliga forskningsrådet och den hyllades av flera tunga professorer" (70)

pionjärarbete "Sociobiology: The New Synthesis".

Många - bland dem flera anglosaxiska filosofer - var snabbt framme och punkterade Wilsons vetenskapsteoretiska tankefel, och redan i nästa bok, "On Human Nature", hade Wilson modifierat sina anspråk, en process som fortsatt i senare arbeten."

Idag har sociobiologin utvecklats till evolutionsbiologi. Men den nya formen är även den inte acceptabel för kritikerna, "Nu har den snabbt växande evolutionsbiologin börjat utsättas för kritik." Enligt Anderberg är kritiken även mot den mest ofokuserad, "I likhet med termen "sociologism" bör "biologism" bara användas om måltavlan är tydligt skönjbar; att sätta extremer i fokus är bara godtagbart om man klargjort var mittpunkten är belägen."⁹¹

BOK: Naturlig etik- en uppgörelse med altruismen

1994 utkommer Jan och Birgitta Tullbergs bok *Naturlig etik- en uppgörelse med altruismen*. Långt senare skrivs att "1994 fick den själviska genen och den sociobiologiska läran sina politiska företrädare också i Sverige när evolutionsbiologen Birgitta Tullberg och ekonomen Jan Tullberg gav ut boken *Naturlig etik: en uppgörelse med altruismen*"⁹². Det är alltså ett starkt pro-budskap för sociobiologi i denna bok.

Boken berättar att dess syfte är att den vill göra systematisk kritik mot altruistisk moralfilosofi (9). "Biologi och moralfilosofi ligger på var sin sida om kulturklyftan och varje gränsöverskridande bemöts med vildsinta motattacker"(9). Sedan kristendomens bergspredikan är altruism vanlig, säger Tullbergarna, och även hos humanismen och socialismen finns oegennyttan som ideal (11ff). Samtliga dessa läror delar ut "moraliska domar" mot naturen och vill ersätta den, menar författarna; "Ett förslag till en 'högre' moral är tesen om människolivets helighet" (71) som de tre delar. De flesta tror idag mer på darwinism än kreationism, menar författarna, men "när det gäller människan har darwinismen fått göra halt. Vad någon tidpunkt mellan den första stenyxan och den första pyramiden slutade naturtillståndet och därefter tog kulturen vid" (13). Kritiker mot darwinism tror ofta på kultur-omnipotens, som i boken *Inte i våra gener* från 1986 (226)⁹³.

Tullbergarna tar upp reciprok altruism, tjänster och gentjänster. Det är inte samma sak som vad som vanligtvis kallas solidaritet, eftersom det ingår ett urval av individer (26). Altruismen finns inte i naturen då den är logiskt självdestruktiv pga snyltare som inte vill göra motprestation (30). Enligt Tullbergarna kan man tala om fem handlingskategorier: egoism, släktselektion, egoism i grupp, reciprocitet, altruism. Fyra "gynnar individens genetiska intresse". Altruismen särskiljer sig (34)⁹⁴.

Tullbergarna kopplar kritiken mot nyliberalism från vänstern till kritiken mot sociobiologi, men ser ett felslut: kritiken mot homo economicus är samma som homo politicus, ty

"Om medborgaren är ett hjälplöst offer för påverkan och i egentlig bemärkelse inte är kapabel att välja bil, är han knappast heller kapabel att välja parti" (85).

Vänstern kritiserar biologiska förklaringsmodeller i alla former och hänvisar gärna till Peter Kropotkin, som menade att naturen kännetecknades av samarbete, istället för Herbert Spencers socialdarwinistiska konkurrens,

91 DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/debatt-stoppskylt-for-ny-kunskap-avfardandet-av-evolutionsbiologin-loser-inga-problem-skriver/>

92 Greider s 70.

93 Vilket inte återges i boken; i själva verket tar den även ställning mot kulturdeterminism s 262

94 Idag råder bland förespråkare för altruism en mer kritisk inställning till de som utnyttjar den. Se de Waal s45f.

”Modellen i denna bok löser den motsättningen. Vad Kropotkin till stor del talar för är reciprocitet, att samarbete lönar sig” (141).

Socialdarwinisterna betonar gruppegoism. (141). Det är två olika saker och inte en motsättning.⁹⁵

”När sociobiologin började studera mänskligt beteende blev det en stark, för att inte säga hysterisk, reaktion. Ett tabu var ifrågasatt. Många anser att människan är och bör förbli ett mysterium som inte skall analyseras och dissekeras”.

Flera samhällsvetare deltog i angreppen, säger Tullbergarna, men ”tabut kunde inte upprätthållas och sociobiologin har etablerat sig som en självklar vetenskaplig disciplin”. Vid en kongress i London 1993 var det ”slående med den kompakta frånvaron av ideologiska attacker mot sociobiologisk analys av mänskligt beteende”(214).

Det finns även religiös kritik mot biologism. ”Den mänskliga naturen som sociobiologin tecknar stämmer dåligt med paradisiska visioner, utan människan är inte god i religiös bemärkelse och kommer heller aldrig att bli det” (225). Enligt religiösa är skillnaden mellan naturen och människans natur total, ”skall man lära något om människan skall man naturligtvis inte gå till djuren utan till de heliga skrifterna” (225).

Kommentar:

Tullbergarnas bok skiljer sig från Heijne/Israel genom att inte nämna något om människor ”rätt”. Inte heller talar de om människors ”plikt” att försörja andra. Det gjorde visserligen inte Heijne/Israel heller, men den krävs för att upprätthålla rättigheterna.

SLUTSATSER DELKAPITEL 3.1

SvD:s hållning är övervägande positiv till biologiska förklaringsmodeller. Samtidigt som kritik förs mot tanken på sociala strukturers och miljöns totala dominans över människan. Folins artiklar skakar av sig kritik om negativ människosyn och menar att de står för en realism. Även från sociobiologins egna led kommer kritik att sociobiologin brister i humanism. Enligt materialet är sociobiolog redan 1985 accepterad. Kritikerna fortsätter förklara verkligheten ur ett socioekonomiskt perspektiv. De nonchalerar den vetenskapliga sidan och anklagar sociobiologi för att vara en reklamkampanj och att forskarvärlden stödjer en media-manipulation. Kritikerna tar inte upp den påverkan på evolutionsbiologi som sociobiologin har haft under de tio år den existerat.

3.2 Kritik mot sociobiologi

3.2.1 80-tal: Artiklar - Böcker

Svenska Dagbladet

1985-08-15/16. Efter att Wilson själv har uttalat sig i *Svenska dagbladet* och kritiken varit relativt mild är det dags för en av de starkaste kritikerna i Sverige att uttala sig. Det är i artikelserien Under strecket, som behandlar genmälen av nya böcker. Den som kommer till tals är Joachim Israel, professor i sociologi från Lund. Titeln är ”Sociobiologi och mänsklig natur”. Israel förklarar att före 1975 var Wilson en

---

⁹⁵ Greider tar också upp Kropotkin bok *Inbördes hjälp*, ”Den väntar fortfarande på att tas i bruk av vänstern” (80). Kropotkin nämns positivt hos Thurén som ”Den store anarkistiske teoretikern” (83).

”relativt okänd biolog, som sysslat med myrornas och insekternas sociala liv. Men genom en otrolig reklaminsats blev han över en natt både berömd och omåttligt rik, ty hans bok kom ut i hundratusentals exemplar”.

”Nyligen antydde han” sig skapat en koperniansk revolution, säger Israel, och talar antagligen om artikeln i SvD tidigare i år. ”Jag har svårt att förstå detta”, säger Israel. Det enda Wilson söker är att ”reducera samhället till summan av individernas beteende och individernas beteende söker han förankra i våra gener, dvs i vår nedärvda, genom naturligt urval åstadkomna biologiska konstitution”. Israel menar att om den ”samhälleliga arbetsdelningen” är genetiskt bestämd, kan vi lika gärna avskaffa demokratin.

”Därför blir en konsekvens att det är meningslöst med sociala reformer. Klass- och maktskillnader är bara en återspeglning av människornas olika medfödda egenskaper. Wilsons spekulationer utgör i själva verket den 'vetenskapliga' ideologin för nyliberalism och gammal konservatism, och jag är övertygad om att hans enorma popularitet i USA, men även i Europa beror på den, som han själv hävdar, oavsedda politiska och ideologiska effekt hans skrivelser åstadkommit”.

Kritiken mot Wilson är att han står för reduktionism och biologisk determinism. Lika felaktig är Dawkins själviska gen, förklarar Israel. Sociobiologi är tautologi, säger han, de mest framgångsrika är de mest framgångsrika. Vidare ger den en negativ människosyn som ligger i tiden⁹⁶:

”En kritisk analys av sociobiologin ger följande sammanfattning... Speciellt karakteriseras människor genom reviranda, stamväsande, indoktrineringsbarhet, blind tro, främlingshat, och en mångfald av aggression”

Sammanfattning av allt man behöver veta mot sociobiologin finns i boken *Not in our genes*, menar Israel. Det faktum att ”Bokens författare deklarerar i början helt öppet att de av ideologiska skäl är mot sociobiologin” spelar ingen roll för dess sanningshalt. De som talar om medfödda egenskaper tar gärna upp intelligens och intelligenstag. En av de tre författarna till *Not in our genes*, L Kamin, visade att en av de mest ansedda av de som tror på medfödd intelligens, sir Cyril Burt, i årtal förfalskat data, vilket ger ytterligare bevis för att inte heller den är medfödd⁹⁷.

Kommentar:

I Joakim Israels artikel återfinns en negativ ton. Det insinueras att Wilson blev känd pga reklamkampanjer, inte tack vare den vetenskapliga halten i hans verk, vilken avfärdas som ”spekulationer”. Det är media som lyft fram boken. Han kallas för en tidigare relativt okänd forskare. Att Wilson säljer i tusentals förklarar av Israel med intensiv reklam.

BOK: Skapelsens herre eller genernas slav

Samtidigt som Joakim Israel skriver ovanstående artikel ger han och Gunnar von Heijne ut boken

---

96 Greider har samma kritik och tar upp koppling till Thatcher, Reagan och Robert Nozick, nyliberal filosof, s 36. Så även Rose s 11. Samt den positiva recensionen av Dawkins i SvD 2013-12-29.

97 Originaltext hos Rose s 104. En som inte håller med är överläkaren i psykiatri, Anders Hansen, som skriver i sin bok *Hjärnstark* från 2016, s 192: "Det finns nämligen någonting som mer än något annat förklarar ditt IQ och det är dina föräldrars, för IQ är nämligen i hög grad ärftligt." Hansen är framför allt känd för att promota fysisk träning som nyttig för hjärnans utveckling.

1985-09-03/16. Uppräknig av understreckare, ordet sociobiolog nämns.

Skapelsens herre eller genernas slav (1985) som även den är kritisk mot sociobiologin. Heijne/Israel varnar för att människorättstanken kan urvattnas; de har "blivit alltmer medveten om hur biologiskt inspirerade idéer under historiens gång har utvecklats till kraftfulla samhällsideologiska vapen med udden riktad mot de svaga, utstötta och förtryckta". "Den som lyckas tillförsäkra sig rätten att definiera begreppet Människa... har alla trumf på hand" (7 och 39).

Vad handlar Wilsons bok om, frågar de? "Ytterst handlar det om människosyn och politisk ideologi" (10, upprepas s 38), inte vetenskap. Det spelar i och för sig ingen roll för det finns inget sådan som en oberoende beskrivning av världen, "Den som till äventyrs påstår att vetenskapen är politiskt och ideologiskt neutral hävdar just en politisk och ideologisk ståndpunkt"(91). För Heijne/Israel är det klart att "Människovärdet är inte ett naturvetenskapligt begrepp" (27).

Darwins utvecklingslära har haft stor betydelse, medger Heijne/Israel (30). Wilsons bok säger sig följa den traditionen, men hans bok säljs inte på grund av darwinistiska argument utan med "reklam pådrag" och "tack vare den intensiva publicitetskampanjen" (57). Wilson blev

"mannen som satte flumhumanister och vänsterliberaler på plats med hårt, objektiv naturvetenskap"... "Budskapet gick inte att ta fel på: samhällsvetenskaperna och hela den humanistiska bildningstraditionen måste raderas för att sedan byggas upp på neo-darwinismens oomkullrunneliga sanningar om människans natur".

Diskussionen har spridit sig, berättar Heijne/Israel och "till och med Sverige, har under 80-talet fått se allt fler sociobiologiska argument i samhällsdebatten"(58). Sociobiologin går ut på att evolutionen "handlar ytterst om enskilda geners relativa förmåga att fortplanta sig till nästa generation"(59). "Den relativa reproduktionsförmågan är den enda förklaringsprincip sociobiologin tillåter"(69). Vi är enligt Dawkins bok "genetiskt styrda robotar"(63, upprepas 105). Heijne/Israel är även mot behaviourism och Skinner, som också ser människan som maskin (81). Men människan är aktiv, skapande och producerande (94), förklarar de; människan är biologisk, social och kulturell.

"Människan är inte slav under sin 'natur', tex sina gener, lika litet som hon är slav under en mekanisk kulturell präglingsprocess. Människan producerar sin egen värld och är samtidigt en produkt av sin egen skapelse" (134).

"Vilken är då den människo- och samhällssyn som har kommit till uttryck i den sociobiologiska litteraturen?"(64). Wilson uppfattar sig som liberal humanist, säger Heijne/Israel, och anser att de mänskliga rättigheterna kan "grundas biologiskt"(70f). Många söker orsaken till våra handlingar (73), men sociobiologin duger inte. Det är ett system som förklarar allt, och därför förklarar ingenting. (75, upprepas 79). Annat fel med läran är att "Överhuvudtaget spelar den medfödda aggressiviteten en central roll i den vulgära sociobiologin"(91).

Sociobiologi ger två ytterligare problem: att man inte skall ingripa i naturen, samt den moderna molekylärgenetikens möjligheter att manipulera med gनुप्psättningen.(136) Sociobiologi säger att de bäst biologiskt bör bestämma, då är det "inte långt till föreställningar om 'herrefolk'" och Hitler-fasoner (136). Demokrati "förutsätter att vi har valmöjligheter"(91). För det handlar om vad som legitimerar människors rättigheter och skyldigheter, utan dem: "skulle vi vara ur stånd att skapa ett samhälle som fungerar och som ger oss den rättssäkerhet, som i sin tur är helt grundläggande för en demokrati"(82). Alla är personer, därför "bör vi alla ha samma grundläggande rättigheter"(137)

Kommentar:

Heijne/Israel har ett starkt fokus på att förklara verkligheten ur ett socioekonomiskt perspektiv. För

att koppla till mediekritiken tillskriver inte sociobiologerna avsikter som är dolda, men varnar för faran för hur idéer använts för att rättfärdiga förtryck i historien. Snarare anklagar de sociobiologerna för att vara alltför öppna i sina avsikter. Alltså att läran är mer en form av partisk förmedling av nya idéer, istället för att ta formen av propaganda. Kritiken tar inte upp de vetenskapliga argumenten, eller ens tillskriver dem något värde. Istället anser de att idéerna enbart sprids genom reklam och sensationsmakeri. De tar inte upp den påverkan på evolutionsbiologi eller biologin i allmänhet som sociobiologin har haft under de tio år den existerat, fram till deras bok gavs ut. Inte heller nämner de attackerna mot Wilson.⁹⁸

BOK: *Inte i våra gener*

Steven Rose, tillsammans med medförfattarna är Lewontin och Leon Kamin, gav ut den sociobiologiskt kritiska boken *Inte i våra gener – Biologi, ideologi och människans natur* 1986. Kritiken är att teorier om biologisk determinism är reduktionistiska, men vill ändå påstå sig kunna lokalisera orsaker till skillnader mellan "samhällsklasser, kön och raser" (9). Denna bok är en

"analys av (sociobiologins) samhälleliga funktion och av ett avslöjande av dess pretentioner på att vara vetenskapliga" (9).

Dess uppkomst kopplas till en värld skapad av Thatcher och Reagan, vilka Rose inte gillar (11).

"Ideologier är de styrande idéerna i ett visst samhälle vid en viss tid. De är idéer som ger uttryck för 'naturligheten' i varje föreliggande samhällsordning och hjälper till att upprätthålla dem", "De härskande idéerna är ingenting annat än det idémässiga uttrycket för de dominerande materiella förhållandena". (11 och 47ff).

En tänkare i denna tradition är den konservativa teoretikern Robert Nisbet som är mot urholkning i traditionella auktoriteter (12)⁹⁹. Nykonservatism är inte längre föreställningen om "samhället är en organisk enhet" (12f), utan betoning på individualism. Denna boks huvudsyfte, förklarar Rose, är att ifrågasätta att kollektivet är summan av de individer som bildar det. Filosofen Hobbes trodde på människans natur som gjorde krig oundvikligt, så det finns enligt Rose en fara i att föra fram liknande tankar idag.

"Samhällen är 'aggressiva' därför att de individer som utgör dem är 'aggressiva'"
"Orsakerna till samhällsfenomen ligger alltså i biologin hos de mänskliga aktörerna på samhällsscenen" (13)

Rose kritiserar inställningen hos Richard Dawkins som säger att deras vetenskap "står över politiken", men ändå "levererar biologiska determinister om och om igen sociala och politiska omdömen" (15f). Exv Dawkins själv som anklagar institutioner som den onaturliga välfärdsstaten för att med bidrag uppmuntra till många barn och därmed utnyttjande av välfärdsstaten. Författarna till denna bok (min anm. Rose står som författare, men medförfattare är Lewontin och Leon Kamin) tror att "ojämlikhet beträffande rikedom, makt och status inte är 'naturenliga' utan samhälleligt införda hinder"(17). "Vi uppfattar kopplingen mellan värderingar och kunskap som något integrerat med bedrivandet av vetenskap". Separation mellan fakta och värderingar är enligt Rose "en del av den fragmentering av kunskap som det reduktionistiska tänkandet upprätthåller"

98 PC Jersild kritiserar Michel Foucault, som har samma värdering (s 103): Foucaults postmodernism och relativism ser i mentalvård, liksom i allt, förtryck, "bakom varje vetenskap döljer sig en maktambition". Befängt, enligt Jersild.

99 Se även intervju med Nisbet SvD 1983-01-08/9

Kulturell determinism är också "förtryckande". Lösningen, säger Rose, är dialektisk social-biologi. Delar och helheter bestämmer varandra. Allt är "enhetligt men alltid i förändring" (18f)¹⁰⁰.

"Var och hur en organism är nu beror inte bara på hur den är sammansatt just nu, utan på ett förflutet som ålägger organismens beståndsdelars nuvarande och framtida samverkningar sina egna tvingande konsekvenser". "Organismer inte bara reagerar på en given miljö utan söker aktivt efter alternativa miljöer eller söker förändra en miljö de inte kan undgå" (20).

"Tillväxten av biologiskt deterministiskt tänkande och argumentering under det tidiga 70-talet var alltså en reaktion på de militanta krav som blev allt svårare att tillmötesgå" (30) (pga sämre ekonomi)

Enligt Rose vill Wilson ha en genetisk moralkod (35) och Dawkins bok *Den själviska genen* utgår från att "genen ontologiskt föregår individen" (67). IQ-tester är lika värdelösa då "vi inte känner till vad den där mystiska egenskapen 'intelligens' är" (93). Bevisen för ärvd intelligens är inga, enligt Rose (103 och 113)¹⁰¹. Bevis för IQ skillnader är noll pga fusk hos Cyril Burt, känd forskare om ärvd IQ (104). Även mentalsjukdom är inte "biologisk eller kulturell determinism". Den förstås genom "en mer dialektisk förståelse av förhållandet mellan det biologiska och det sociala" (228).

Vad är Roses förklaring till sociobiologins genomslag? Wilson "snart tämligen berömda" bok, blev populär och fick en enorm attraktionskraft "i kretsar långt utanför biologernas". Det berodde på "dess hävdandes utomordentliga bredd" (229); boken bjuder förklaring på "mänskliga kulturella manifestationer" (230). Uppskattningen för nya läran visade sig i att

"Yrkesbiologer och yrkesantropologer anammade sociobiologin lika snabbt som populärpressen",

"Åtminstone till att börja med prisades hans verk enhälligt av biologerna",

"Efter år 1975 har minst tre nya vetenskapliga tidskrifter ägnade sociobiologin startats... dussintals lärare. Och forskarbefattningar" (den är ett) "paradigm i akademisk teori" (231).

"Sociobiologins centrala påstående är att alla aspekter av mänsklig kultur och mänskligt beteende, i likhet med alla djurs beteende, är kodade i generna och har utformats av ett naturligt urval" (231). Samt det negativa omdömet: "Sociobiologin är en reduktionistisk, biologisk deterministisk förklaring av den mänskliga existensen" (232). Sociobiologins dragningskraft kommer av dess enkelhet via reduktionism, och att den påstår att allt är oundvikligt, resultatet av anpassning och rättfärdigar att allt är som det är (232). Wilson gör det naturalistiska felslutet, drar bör från är (232)¹⁰²; "det som skiljer modern sociobiologi från äldre försök att förklara beteendets evolution är dess uttryckliga avvisande av selektion av hela grupper och dess koncentration på genen som grundläggande selektionsenhet" (233).

Enligt Rose är Dawkins idéer lika dåliga, "I dess vulgariserade form är det frågan om metaforen 'den själviska genen'" (243). Dawkins ser oss som "klumpiga robotar" med gener som 'styr oss till kropp och själ' (283). En annan sak som tilltalar de som studerar samhällsfenomen är att få en gemensam teori, "Biologiseringen av samhällsvetenskaperna är just ett förverkligande av sociologers, antropologers och ekonomers önskan att bli Vetenskapsmän" (234). Rose tar sedan upp

---

100Se även Dahlgren/Florén *Fråga det förflutna* s 120f.

101 Det är värt att upprepa den tidigare nämnde överläkaren i psykiatri, Anders Hansen: "IQ är nämligen i hög grad ärftligt"(192). Hansen anser speciellt fysisk träning som nyttig för hjärnans utveckling.

102 Segerstråle tar upp anklagelsen s 16.

föregångaren Robert Ardrey¹⁰³ när han beskriver sociobiologins ursprung (235). Darwin såg konkurrensen mellan organismer som en konsekvens av "en värld med begränsade resurser", tex blomma mot öknen och hund mot hund. Apropå det första kallade sig sig Kropotkin darwinist, samt "bedrövat observerade" det senare (237)¹⁰⁴.

Enligt Rose har sociobiologin en negativ människosyn. "Osjälviskt beteende är egentligen en form av själviskhet vid vilken individen motiveras av en förväntan om motsvarande belöning" (241). Sociobiologin jämförs med Kiplings just-så historier (254)¹⁰⁵ och Rose påpekar att kritikerna är inte lika lyckligt lottade då de inte kan svara på allt (261). Emellertid finns hos Rose även en kritik mot delar av kritiken mot sociobiologin: kulturdeterminister har lika fel som biologiska dito. Vi är inte determinerade åt något håll (262). Organism och miljö påverkar ömsesidigt (269)

Kommentar:

Roses bok utgår från att se verkligheten ur ett socioekonomisk perspektiv. Boken upprepar anklagelsen om reduktionism och biologisk determinism. Samt att sociobiologin är skapad av makthavarna. Den nya läran ses som ett beställningsjobb för att ta bort fokus på stagflationen som rådde i delar av Europa under sjuttioalet. En form av media-manipulation som stöds av forskarvärlden och iscensatts av de aktörer i samhället som har makten. Det något nedlåtande uttrycket att boken om sociobiologi blev "tämmligen berömd" stöds inte av det övriga materialet som menar att den blev mer än "tämmligen". Segerstråle uttrycker det som så att "Vad får en trekilos tolv gånger tolv tum akademisk bok att bli en storsäljare?" (13). Rose, Lewonti och Kamin har en tro på människans förmåga att kontrollera allt, utan biologiska begränsningar¹⁰⁶.

3.2.2 90-tal: Artiklar – Böcker

Dagens Nyheter

Den första artikeln där sociobiologi nämns är skriven av Hebi Bel Habib, "expert vid statens invandrarverk och ledare för Centrum för medicinsk humaniora", 1993-02-02. Den är en kritisk mot en alltför positiv syn på biologi i en bok av Anders Lange: "CENTRUM för invandringsforskning vid Stockholms universitet har gett ut en bok med titeln Reflektioner kring rasism av Anders Lange". Kritiken är att "Ögon-, hår- och hudfärg ses som en del av den etniska identiteten i Anders Langes nya bok", "Människans vardagsbeskrivningar av varandras fysik är rasismens rötter". Lange blandar enligt Habib ihop kategorisering och värdering. "Att konstatera att någon är kort, lång eller fysiskt annorlunda är något helt annat än att införa en värdeskala där man förnekas mänskliga egenskaper på grund av att man är kort, lång eller av en annan hudfärg", menar Habib. "Att främlingsrädsla kan anses ha biologisk grund är i dag allmänt vedertaget bland sociobiologer. Men Anders Langes amatörmässiga tes om existensen av ett "universiellt biologiserande idiom" i mänskligt tänkande kan knappast tas på allvar av någon auktoritet inom sociobiologins forskningsfält". Tanken kan "utvecklas till nazism"¹⁰⁷.

Kommentar:

Habib kopplar inte Langes bok till sociobiologin, men ser ändå en fara i alla former av biologiska

---

103 Ardrey, Robert *Kampen för eget område: hur ägande och nationsbildning uppkommit ur djurets kamp för reviret* 1968. Ardrey rekommenderas av Sjölander, men boken, ehuru intressant, tillför inget till uppsatsens ämnesområde.

104 Kropotkin tas även av Uddenberg s 18. och 136. Samt de Waal s 29 och 208f.

105 Jämför med Radners bok som även de tar upp anklagelsen. Samt Segerstråle s 108

106 Synen på människan som förmögen att förändra verkligheten omkring sig tas även upp i *Aftonbladet* 2014-04-10 och DN 2016-02-17, <http://www.dn.se/kultur-noje/scen/randanmarkningar-i-stadsteaterns-du-ska-veta-mitt-varde/>.

107 DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/fysisk-skillnad-rasismens-grund/>

förklaringar till mänskligt beteende.

*

En neutralare artikel 1993-02-26, är skriven av Hans Ruin och är en recension, "Filosofen Peter Gärdenfors gör en resa genom medvetandets historia... i sin nya bok". "Förutom medvetandets väsen och historia utforskar boken striden mellan darwinister och kreationister, sociobiologin, meningsbegreppet, beslutsteori och bevisvärderingsteori".¹⁰⁸

*

Tredje artikeln, skriven av Sverker Sjölin, heter "Om hur vetenskapen erotiserat litteraturen", 1993-06-01. "Somliga vetenskapliga och litterära miljöer blir svårförståeliga om man inte tar hänsyn till de inblandades sexuella läggning, menar den amerikanske idéhistorikern George Rousseau" och tar upp Michel Foucault som skrev i ämnet i början av sjuttioalet. "Vid den tiden var oförståelsen kompakt i den angloamerikanska världen. Lawrence Stone, sexualitetshistorikern, skrev (att) Foucault var en charlatan". Rousseau håller inte med, "han skriver en lång och kritisk artikel om Michael Ruses sociobiologiskt inspirerade "Homosexuality: A Philosophical Inquiry" (1988), där han spårar intolerans och en instrumentell hållning till homosexualitet".¹⁰⁹

Kommentar:

Sjölin uppfattar en fara i sociobiologins hållning till homosexualitet.

*

Nästa artikel 1994-01-12 är även den från Sverker Sjölin, och berör "NILS UDDENBERGS nya bok om människan och biologin, Ett djur bland alla andra... har sin styrka i episoderna och exemplen, som bra populärvetenskap ofta har". "Uddenberg är seriöst övertygad om att biologi har större betydelse för vad människor tar sig för än vad humanister och kulturknuttar brukar gå med på. "Generna håller kulturen i ett koppel", citerar han sociobiologen Edward O Wilson. Människans frihet är stor men inte total". "En annan av Uddenbergs favoritideer är att det inte finns något högre syfte med skapelsen". "Att ur naturens underbara sinnrikhet i dag dra några slutsatser om hur den borde vara beskaffad i morgon är både ovetenskapligt och onödigt, tycker han. Ändå är detta just den typ av slutsatser som de "miljöengagerade författarna" ibland drar. Mot dem är Uddenberg därför mistrogen". Ty Uddenbergs slutsats är helt enkelt att naturen har ingen moral.¹¹⁰

*

Lars O Ericsson skriver nästa artikel som tar upp våldet i människan, 1994-05-20. "Konrad Lorenz ville förklara vår våldsbenägenhet med att vi saknar den aggressionshämning som djur utrustade med kraftiga klor eller käkar vanligtvis har. Om det ligger någonting i detta är svårt att säga. sociobiologiska förklaringar av detta slag bör hur som helst tas med en ordentlig nypa salt. Men så mycket kan vi konstatera att våldet och dödadet har en utbredning i dag som gör det omöjligt att tala om moraliska och politiska framsteg. Det vi kallar "civilisation" förefaller snarast vara en tunn hinna spänd över en avgrund av barbari."¹¹¹

Kommentar:

Ericsson ser människan som en våldsam varelse. En negativ människosyn som ofta kopplas med sociobiologin. Emellertid verkar han inte tro på deras förklaringar.

*

En ledare av Göran Rosenberg tar upp tankar av vänsterförfattaren Göran Palm, 1994-07-31, som tycks "hävda att människan i ett ekologiskt perspektiv är ett missfoster. Ensam bland alla arter har hon skapat sig en värld som inte är anpassad efter hennes behov". Palms tankar är inte nya. "En rad

---

108 DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/omdomet-avslojar-peter-gardenfors-om-intelligens/>

109 DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/tredje-sidan-om-hur-vetenskapen-erotiserat-litteraturen-george-rousseau-utforskar-1700-talets/>

110 DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/naturen-utan-moral-uddenberg-misstror-miljovanners-slutsatser/>

111 DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/vald-utan-indignation-provande-hallning-i-fototriennalen-i-uleaborg/>

moderna ekologiska teorier gör gällande att människan i allt väsentligt bara är ett djur bland alla andra och att den västerländska civilisationens antropocentrism, hävdandet av människans särställning gentemot andra arter, är en förmäten och farlig förvillelse.”

Men Rosenberg känner hopp samtidigt som han ser en fara. ”Jag tror att man kan känna sympati för den civilisationskritik som de ekologiska visionerna formulerar och samtidigt djupt förfasas över deras antimänskliga konsekvenser... När gränsen mellan djur och människa blir till en av många små gränser i naturen blir det också naturligt att dra gränser mellan olika människor. Några står rättor eller chimpanser närmare än andra. Några förtjänar att utvecklas, andra att gå under. Det nazistiska folk mordets första frontsoldater var biologer och läkare.

I DAG HAR reduceringen av människan fått nya "vetenskapliga" inspirationskällor... sociobiologin och genetiseringen av människan har reducerat det mänskliga jaget... Det är helt enkelt inget speciellt med att vara människa. Man kunde lika gärna vara en myra.¹¹²

Kommentar:

Rosenbergs kritik riktas mot den ekologiska aspekten av sociobiologi. Han ser en fara i att människan inte har en särställning.

*

Under Kultur & Nöje skriver författarinnan Merete Mazzarella en artikel kritisk mot biologiska förklaringar, 1994-10-17. Hennes exempel är ”Richard Wright som förklarade att otrohet är genetiskt betingad”. ”Den rutinerade känner igen detta som ett sociobiologiskt resonemang, det så kallade "selfish gene"-resonemanget, som cirkulerat åtminstone sedan sjuttioalet”. ”Tom Reuter, professor i zoologi vid Helsingfors universitet (säger) att ”ordet sociobiologi är så infekterat av politiska associationer att det nästan helt fallit ur bruk bland biologer”. Så vad är förklaringen till att att dessa idéer kommer fram just nu? Enligt Mazzarella kan det kopplas till samhällets ekonomi:

”trendnissarnas intresse för det genetiskt bestämda har att göra med tidsandan, en tidsanda som på grund av lågkonjunktur inte längre ger anledning till nån särskild optimism när det gäller individens möjligheter till fri utveckling. Är det inte rimligt att rent av tänka sig att de som makten haver i dåliga tider frestas stödja sig på trendnissarna för att kunna invagga den vanliga medborgaren i determinism, ett "det är som det är"-tänkande”.¹¹³

Kommentar:

Ordet sociobiologi används i mindre grad bland biologer, säger Mazzarella. Det bekräftas i andra källor, som hellre talar om evolutionsbiologi. Mazzarellas analys kan kopplas till både medias roll och samhällets omgivning. Enligt henne är biologiska argument något makthavarna tar fram och låter få utrymme i media för att få folket att resignera. En manipulation av deras tankar.

*

1994-12-20 kommer en betydligt allvarligare kritik mot biologin, skriven av Thomas Knoll. ”Den omdebatterade boken "The Bell Curve" hävdar att varje människa måste acceptera sin plats i samhället. Denna plats bestäms av vår medfödda intelligens. Vi är helt enkelt olika, och det går inte att ändra på. Budskapet har bitit sig fast - också i Sverige, konstaterar Thomas Knoll.”

”CHARLES MURRAYS och Richard J Herrnsteins boksensation, The Bell Curve. Intelligence and Class Structure in American Life, handlar som titeln anger om intelligens och klass. Liberala kritiker upprörs mest av ett av dess många påståenden, att svarta är dummare än vita. Det finns mer att bli upprörd över. Att "The Bell Curve" ligger som nummer 25 på USA:s bestsellerlista är anmärkningsvärt för en dyrbar akademisk tegelsten på 845 sidor.”

112 DN: <http://www.dn.se/arkiv/ledare/ar-en-manniska-mer-an-en-myra-en-humanist-satter-manniskan-i-centrum/>

113 DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/tidsandan-ar-inte-bestamd-av-generna/>

Harvardpsykologen Herrnstein väckte 1971 ”uppsående med sina teser om IQ:s ärftlighet, och åter 1989 med sin varning för det "dysgenetiska" hotet: på grund av att kvinnor med låg kognitiv förmåga har högre fruktsamhet än kvinnor med hög kognitiv förmåga kommer folket obönhörligen att sjunka ned i ett alltmer debilt tillstånd.

Här tar socialvetaren Murray vid. Alla sociala problem, fattigdom, arbetslöshet, hemlöshet, kriminalitet, skilsmässor och i synnerhet kvinnors utomäktenskapliga barnalstring, är enligt honom relaterade till låg IQ... Apokalypsen väntar i form av den förmyndarstat som fordras för att omhänderta och hålla i schack den debila, utslagna, brottsbenägna pöbeln alla dem, vita som svarta, som snabbt ökar i antal på grund av sin enda förmåga, att yngla av sig”

Knoll ser ingen förmildrande omständighet i forskarnas verk: ”En rad av Murrays och Herrnsteins källor har sitt ursprung i en öppet rasistisk, nazistanstucken sociobiologisk och antropologisk ultrahöger... Men att forskare eller deras källor är ideologiskt belastade behöver inte betyda att de har fel". Knoll ser deras verksamhet som krigföring, ”Den mynnar ut i uppmaningen att sluta med allt stöd till eftersatta... Boken för krig mot fattiga vita och svarta män, mot kvinnor och barn.”

Kommer dessa idéer spridas till Sverige? Tyvärr, säger Knoll: ”där håller vi på att ta intryck, om än trevande... För tjugo år sedan skulle de flesta avfärdat produkter som "The Bell Curve" med en fnysning. I dag skulle många av oss ha god lust att göra detsamma, men inte lika många av oss... Debattens selektiva upprördhet, dess ensidiga betoning av rastänkandet i "The Bell Curve", kan vara ett tecken på just en sådan ambivalens i tiden.”¹¹⁴

Kommentar:

Knoll skriver en mycket negativ artikel. Biologiska resultat kopplas till nazism. I likhet med kritiken mot Wilson tar artikeln upp förvåning över att en akademisk tegelsten kan bli en bestseller.

*

Nästa artikel av Agneta Lindén, 1995-04-09. ”De biologiska förklaringarna är på frammarsch”, men ”sociobiologin ställer sig (forskaren) Hamberg också mycket skeptisk till. Hon anser den vara både konservativ och stelbent, och överhuvudtaget icke tillförlitlig då den i stort sett bortser från samhället och anser att påverkan bara sker envägs, det vill säga att biologin påverkar samhället, men inte själv blir påverkad”, men ”biologi och samhälle samverkar i högsta grad”.¹¹⁵

Kommentar:

Lindéns artikel är en kommentar om att människan inte bara är en produkt av biologin.

SLUTSATSER DELKAPITEL 3.2

DN:s kritiker ser en fara i lärans konsekvenser. Både i förhållande till synen på avvikare som homosexuella och att människan inte längre har en särställning i skapelsen. Artikelförfattare konstaterar att ordet sociobiologi används i mindre grad bland biologer, som hellre talar om evolutionsbiologi. Samtidigt återkommer kritiken att biologiska argument är makthavarnas sätt att styra folkets tankar för att få dem att resignera över att alla är som det är och kan inte ändras. I en artikel återkommer även kopplingen mellan biologisk forskning och nazismen.

---

114 DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/tredje-sidan-valfardsstaten-gor-folket-debilt-personer-med-lag-iq-skall-inte-uppmuntras-att-foda/>

115 DN: <http://www.dn.se/arkiv/vetenskap/manniskan-ar-mer-an-hormoner-fodande-kvinna-styrs-av-manga-faktorer-anser-forskaren-katarina-hamberg/>

3.3 Nyare syn på sociobiologi

3.3.1 90-tal: Artiklar - Böcker

Svenska Dagbladet

1995-02-19/4. Samtider/Essä, Thomas Anderberg, författare, docent i praktisk filosofi vid Uppsala universitet: "Biologi och ansvar". En extra-ruta där författaren presenteras av Peter Luthersson berättar om hur TA:s argumentation är uppvisning i formell logik. Slutledning kunde vara att Om och endast om Musse Pigg är president i USA har du en hjärna. Musse är inte president i USA, utan Bill Clinton. Alltså har du ingen hjärna. "Reaktionen på en dylik tankekedja skulle i dagsdebatten vanligtvis vara: 'Det har jag visst det. Det är ju du som är pantad'. En i logikens vindlingar mer förfaren person skulle däremot omedelbart böja sig för det tvingande i konklusionen och inrikta ett eventuellt ifrågasättande på själva det samband som statueras i den första premissen"¹¹⁶.

Thomas Anderberg: Överskrift, "Det finns en risk med ett flitigt bruk av sjukdomsstämpeln på avvikande beteende. Förutom att det individuella ansvaret upphävs kommer vi att flyttas tillbaka till intoleransens bygemenskaper. De flesta anser trots allt att även besinningslösa mördare har mer gemensamt med människor än med galna hundar". "Att moralen har såväl en biologisk som social grund är svårt att ifrågasätta. Ändå har detta blivit ett slagfält mellan olika grupper, där sociologer slåss mot tänkare som inspirerats av den egentligen moraliskt neutrala vetenskapen sociobiologi". När det gäller att minska brott så är det viktigt att "lägga resurser på att försöka motverka de sociala problemen". Förståelse-aspekten är med social synvinkel viktigare än hämndaspekten.¹¹⁷

Kommentar:

Denna artikel är från mitten av 90-talet och går in i en ny fas. **Till skillnad från tidigare betraktas det som självklart att det finns en biologisk grund för moral.** Nytt är också att uppfatta sociobiologi som moraliskt neutral, och inte som en del av ett samhälles maktstrukturer. Det är inte samma argument som hos Heijne och Israel, med diskussioner om rättigheter och moral. Fokus är inte på vetenskapligt "torra" frågor om reduktionism och determinism. Anderberg tar upp ansvaret som kan försvinna om man tar hänsyn till biologisk predisponering.

*

1995-11-18/11. Reklamannons för P1, som fokuserar hela veckan på "Den biologiska människan", och handlar om "Sociobiologin – den nya vetenskapen om människan som biologisk varelse – har väckt stor debatt". Radion försäkrar att "Vi benar ut begreppen, förklarar sammanhangen och kommenterar i fördjupade reportage"¹¹⁸.

Dagens Nyheter

Den första artikeln i DN där sociobiologi nämns är en debattartikel, från 1994-03-24. Artikeln tar ställning mot en annan artikel som "underkänner Uvnäs-Moberg som tvärvetenskaplig kvinnoforskare på grund av hennes starkt konservativa kvinnoanalys och fallenhet för vidlyftiga sociobiologiska spekulationer (författarna till den första artikeln) anser därför Uvnäs-Moberg okvalificerad som kandidat till en kvinnomedicinsk professur i Linköping"¹¹⁹.

116 Backman tar upp nödvändigheten av logisk precision i uppsatsarbete s 32

117 Rutan tar upp samtida grova våldsbrott som fått uppmärksamhet i media: "fänriken i Falun, bröderna i Bjuv eller skjutgalningarna utanför Sture Compagniet". Detta visar att artikeln har en koppling till otryggare samhällsklimat.

118 1995-11-28/49. Insändare av Dag Bjerke som kritiserar program om biologi på radio – dåligt program, gav inget. 1999-06-06/33. P1: Värt att veta, Martin Ideland om nyandlighet och sociobiologi; 1999-06-07/23. P1, dito.

119 DN: <http://www.dn.se/arkiv/debatt/politiker-bor-inte-gripa-in-tv-journalisters-kampanj-for-kerstin-uvnas-moberg-ar-rejalt-osaklig/>

Kommentar:

Artikel är ointressant, utöver att en kandidat till en professor kritiserats för sociobiologiska tendenser, och det gillar inte författarna

*

Nästa artikel är en ledare signerad P C Jersild, "Människan - det moraliska djuret" 1995-03-31. Den inleder med orden "Biologin håller också på att breda ut sig in mot samhällsvetenskaperna, psykologin och etiken". "E O Wilson 1975 publicerade sitt beryktade monumentalverk "Sociobiology", som utifrån ett darwinistiskt, utvecklingshistoriskt perspektiv försöker förklara varför djur beter sig som de gör". Jersild fortsätter med att ta upp Dawkins roll: "1976 publicerade Richard Dawkins "Den själviska genen" som påstår att det varken är individens, gruppens eller artens drift att överleva som styr evolutionen, det är i stället genen. Idén om en "självisk" gen ställde förstas till rabalder, inte alla fattade att uttrycket är en metafor. Gener har inget eget medvetande. De kan ses som blinda kopieringsmaskiner som ständigt försöker tillverka kopior av sig själva". Men vad gällde kritiken enligt Jersild?

"ATT sociobiologi väckte sådan indignation hängde samman med att Wilson menade att det som gäller för djur också kan gälla människor. Tankarna, som är tämligen självklara från darwinistisk synpunkt, kom att betraktas som reaktionära eller rent av fascistiska. Kritikerna förmådde inte skilja sociobiologin från socialdarwinismen. Men trots de ibland rent handgripliga försöken att tysta Wilson har sociobiologin ändå överlevt, under disken så att säga. Biologer och medicinare struntade i samhällsvetarnas-humanisternas bannlysning och jobbade vidare. Den nya genforskningen har så småningom visat sig bekräfta Darwins teser, dock utan att detta tycks ha trängt igenom tankeridån mellan de två kulturerna.

Särskilt i USA har Wilsons efterföljare numera en stark ställning. Sociobiologin har bytt namn och kallas numera - när det gäller människor - evolutionspsykologi".

Emellertid kan metaforer missförstås och det har skett i händerna på vad Jersild kallar "reaktionärer". "Ett exempel är Herrnsteins & Murrays famösa "The Bell Curve"... där påstådda intelligenskillnader mellan vita och färgade används som slagträ mot välfärdspolitiken".

Den missbrukade tillämpningen kan dock inte ta bort sanningen i originalläran "Att evolutionspsykologin faktiskt kan ha något att lära oss vid sidan av alla andra teorier om människan... Vårt handlande styrs givetvis inte bara eller ens huvudsakligen av arvet. Men att bortse från det arvet - eller miljön! - gör oss inte klokare, bara enögda".¹²⁰

Kommentar:

En positiv ledare från Jersild¹²¹. Det visar en klar förändring om man jämför med förespråkarna för sociobiologi, makarna Tullberg, som i sin essä anklagade DN för att censurera allt material om sociobiologi, åtminstone på åttiotalet. Jersilds omdöme är att sociobiologi hela tiden haft idéer som är självklara och att de idag har en stark position. Han tar upp attacken mot Wilson, utan att kommentera den närmare. Samt nämner Dawkins uttryck om den själviska genen som en metafor vilken kan, och har, missförstås. Kanske därav att uttrycket "evolutionspsykologi" används istället för sociobiologi. I övrigt ges ingen förklaring till namnbytet. Intressant är att detta är första gången ordet evolutionspsykologi används som uppdaterad synonym till sociobiologi. Det kommer sedan ofta att användas.¹²²

120 DN: <http://www.dn.se/arkiv/ledare/p-c-jersild-manniskan-det-moraliska-djuret/>

121 Som Lindkvist skriver är ledarna speciellt viktiga för pressforskare s 94

122 Tex i artiklarna <http://www.lakartidningen.se/OldArticlePdf/#!/2002/24559> av Bertil B Fredholm, professor,

*

Nästa artikel "Vår grund är biologisk" från 1995-04-09 är skriven av Agneta Lindén och handlar om "Nils Uddenberg, psykiater och projektledare vid Institutet för framtidsstudier, anser att människans grund är biologisk, hennes möjligheter lika väl som begränsningar ligger i den egna kroppen". "Mot att tidigare i historien ha identifierat sig som en gudsavbild identifierar hon sig numera med djuren och naturen." "I det projekt han driver... kommer Uddenberg in på både humangenetiken och evolutionsbiologin. De fungerar i samverkan med varandra, framför allt åt det hållet att genetiken de senaste åren har gett evolutionsbiologin råg i ryggen och nya infallsvinklar".

Det finns förvisso en historisk belastning, enligt Uddenberg: "Biologism och biologisk forskning är både brännbart och omdiskuterat. En av anledningarna till misstron och kritiken tror Uddenberg är den historiska belastningen, med Nazi-Tyskland som parad-exempel. En annan skulle kunna vara västerlandets klassiska tudelningar i ande-kropp, biologi-samhälle, arv-miljö som är djupt rotade i oss människor. När vetenskapen nu vill lösa upp dessa tudelningar ger det ångest. De exempel på vulgära växlar som dragits inom sociobiologin har ytterligare skärpt kritiken". Men Uddenberg är positiv. "Enligt honom är de rön som vetenskapen gör fakta, som varken kan eller bör förnekas. Visserligen existerar givetvis inte myten om den rent objektive vetenskapsmannen. Vetenskapsmän är präglade av sin samtid och går in i sin forskning med en förförståelse och vissa frågeställningar".

Hur ställer sig Uddenberg till kritiken mot sociobiologi? "En fara Uddenberg kan se är att kunskap om människors särart skulle kunna leda till särbehandling och diskriminering. Något vi måste vara aktsamma inför. Män och kvinnor, svarta och vita är dock olika även under huden och bortom reproduktionsorganen. Om vi accepterar den särarten visar vi också respekt för olikheten."¹²³

Kommentar:

Uddenberg tar i artikel upp biologins nya syn på människan. Djur, inte guds avbild. Han tar även upp farorna i läran, men anser dem mindre viktiga än kunskapen man kan vinna. Intressant är hur artikeln menar att objektiv forskning inte existerar. För första gången ser vi påpekandet att biologiska förklaringsmodeller inte ger anledning till att se till skillnader mellan människor. Istället hävdas i artikeln att de ger motiv till en uppfattning om att eftersom alla är en del av naturen, samt skapade ur samma källa, är alla särartade men lika.

*

Nästa artikel är recensionen av Wilsons nya bok, publicerad 1995-08-20, skriven av Sverker Sörlin. "Harvardbiologen Edward O Wilsons bok Livets mångfald från 1992. Nu finns den på svenska". "Wilson är känd som sociobiologins upphovsman. Många tror därför att han är otillräknelig; jag trodde det själv en gång. Till dem och alla andra vill jag säga: Läs detta arbete. Det är skrivet av en expert på myror som äger en poets känsla för orden och en fältbiologs ömsinnet inför minsta yttring av liv på vår planet. Bokens budskap är dystert, men dess ämne är underbart och häpnadsväckande och dess författare en sällsynt skicklig förkunnare av det."

Det dystra budskapet är människans allmänna oförmåga att ta hänsyn till ekologisk balans. Ett exempel som tas upp är hur "Maorierna utplånade på mindre än ett årtusende mer än 30 landfågelsarter på de öar vi i dag kallar Nya Zeeland". Men det hindrar inte prisandet av bokens naturvänliga inställning: "Livets mångfald" är en skapelsens världsliga höga visa, som man inte kan läsa utan att bli djupt berörd. Papegojor, vingbönor och älggräs betyder något för oss, fast vi inte

---

institutionen för fysiologi och farmakologi, Karolinska institutet, Stockholm och

http://w3.psychology.su.se/staff/jool/Bidrag_till_en_ny_sociobiologi.pdf av Jonas Olofsson, docent vid Stockholms universitet sedan 2009, författare till bla *Evolutionsteori och människans natur* 2015

123 DN: <http://www.dn.se/arkiv/vetenskap/var-grund-ar-biologisk/>

alltid vetat det. Det är böcker som denna som gör världen ny.”¹²⁴

Kommentar:

Sverker Sjölin skriver en positiv recension. Kallar Wilsons verk underbart och tar även upp att han själv tidigare kritiserat Wilsons verk. Orsaken till förändringen är den nutida inställningen för ekologi han ser i sociobiologin.

SLUTSATSER DELKAPITEL 3.3

En förändring kommer i SvD vid mitten av 90-talet. Till skillnad från tidigare betraktas det som självklart att det finns en biologisk grund för moral. Nytt är också att uppfatta sociobiologi som moraliskt neutral, och inte som en del av ett samhälles maktstrukturer. DN förändrar sig även den. I en ledare sägs är att sociobiologi hela tiden haft idéer som är självklara och att de idag har en stark position. Ledaren tar upp att uttrycket ”den själviska genen” kan, och har, missförståtts. Den tar upp att ordet evolutionspsykologi används som uppdaterad synonym till sociobiologi. En annan artikel tar upp farorna i läran, men anser dem mindre viktiga än kunskapen man kan nå. I samma artikel noteras att biologiska förklaringsmodeller inte ger anledning till att se till skillnader mellan människor. Istället hävdas att de ger motiv till en uppfattning om att eftersom alla är en del av naturen, samt skapade ur samma källa, är alla särartade men lika. Slutligen tar DN upp att de uppfattar sociobiologin som en positiv källa till en ny ekologisk livshållning.

---

124 DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/underbara-mangfald-biologer-och-ekonom-trater-om-arternas-betydelse-for-manniskan/>

4. MATERIAL: TIDSPERIOD 2, ARTIKLAR, BÖCKER OCH KURSER 1996-2017

1. Sociobiologins uppkomst och mottagande
  1. 90-tal: Artiklar - Böcker
2. Kritik mot sociobiologi
  1. 90-tal: Artiklar - Böcker
  2. 00-tal: Artiklar - Böcker
  3. 10-tal: Artiklar – Böcker
3. Nyare syn på sociobiologi
  1. 00-tal: Artiklar – Böcker
  2. 10-tal: Artiklar – Böcker
  3. Kurser

Samhället förändrades från och med början av nittioalet. Det kom en ekonomisk kris, där arbetslösheten från att ha legat på 1-2 % permanentades (åtminstone fram till 2017) på en ny högre nivå omkring 9-10%. Privatskolor introducerades i större skala. Nya mediala fenomen som privata TV-kanaler och internet dök upp, vilket förändrade medielandskapet. Samhället omarbetades till ett där individuella val kom i fokus, istället för tidigare rådande Folkhems-tankar, där staten spelade den största rollen för medborgarnas välfärd. Kopplingen kyrka och stat avskaffades. Samtidigt togs en större flyktingström emot från det forna Jugoslavien. I den stora världen utanför Sverige försvann Sovjetunionen och Östblocket. Nya krishärdar dök upp i Mellanöstern. Parallellt med de nya fenomenen inom och utanför Sveriges gränser ändrades tidsandan. Det förefaller som om ett annorlunda samhällsklimat gav en ny acceptans för idéer som inte enbart uppfattade människan som ett oskrivet blad, en produkt av samhällsstrukturer; åtminstone i vissa delar av de sektorer som formar kunskaper och åsikter. I den vetenskapliga världen gick biologin fram på ett mer accepterat sätt än tidigare, vilket vi skall se i de böcker och publikationer som gavs ut från och med mitten av nittioalet. För Sveriges vidkommande av biologer som Uddenberg och Sjölander. Internationellt sett av forskare som Richard Dawkins.

4.1 Sociobiologins uppkomst och mottagande

4.1.1 90-tal: Artiklar - Böcker

Svenska Dagbladet

1999-08-29/16¹²⁵. Artikel kallad "Samtider" av Edward O Wilson, under rubriken "Den gränslösa vetenskapen" (essä byggd på föreläsning vid Boston University)

Introtext av Fredrik Sjöberg, gästkrönikör, som är för "viljan att föra ett renhårigt resonemang och litar på att läsaren använder sitt huvud". "Jag vet ingen som är bättre på detta än Edward O. Wilson. Det är sannerligen inte hans fel att sociobiologin har väckt så mycket ont blod genom åren. Han har förvisso tänkt ut mycket av dess grunder, men det är hela tiden hans anhängare och uttolkare som har lastat bränsle på debattbrasorna". Liknar i det Darwin, säger Sjöberg.

---

125 1999-11-29/26, föredrag i Stockholm om "Kvinnokulturer, skillnader och sociobiologi"

”Wilson brukar kallas en av vår tids största vetenskapsmän. Han har belönats med Crafoordpriset, och för sina böcker har han två gånger tilldelats Pulitzerpriset. Och kanske är det just hans allt annat än tvärsäkra attityd och sympatiska framtoning som gör att han åtnjuter stor respekt i alla läger”.

Wilson's essä: Människans natur kan ges biologiska förklaringar, men inte allt kan förklaras på det sättet. Fusion krävs. En term för vetandets enhet är konciliens, definierat som ”ämnesövergripande förklaring av orsak och verkan”. Från den socialvetenskapliga sidan närmar sig kognitiv psykologi och biologisk antropologi den biologiska sidan. Att förstå människans natur genom att använda naturvetenskapliga metoder skulle ”mer än något annat.... infria de drömmar som var upplysningens drivkraft”. Wilson tar sedan upp Westermarckeffekten – när två människor levt tillsammans de första 30 månaderna får det till följd att de inte känner sexuell dragning till varandra i framtiden, vilket är i motsats till Freuds teorier. Wilson är anhängare till tanken på Biofile,

”den nedärvda förkärlek människor hyser för andra organismer och naturen som helhet. Människor som ges full frihet att välja var de vill bo eller arbeta tenderar att söka sig till miljöer med tre egenskaper: De till vistas högt där de kan blicka nedåt, de föredrar ett öppet savannliknande landskap med spridda träd och buskar, och de vill vara i närheten av vatten – oavsett om dessa tre element saknar praktisk funktion. För en sådan utsikt är vi beredda att betala svindlande summor”.

”skyddade i en skogsdunge eller mot en klippvägg, med utsikt över den av akacior och liknande träd glest bevuxna afrikanska savannen”.

”En annan fråga som är öppen för objektiv analys (är) erotisk estetik, själva grunden för sexuell attraktion”. Människan dras inte alls ett genomsnitt av mänskliga kännetecken i tex ansikten, utan

”relativt sett högre kindben, mindre haka, kortare överläpp och större ögon – alltsammans tecken på den tidiga ungdom som ännu dröjer kvar i ansiktet hos kvinnor som i kraft av sin ringa ålder har en hög reproduktiv potential”.

Kritiker menar att biologisk grunder till mänskligt beteende är ”alltför komplexa och subtila”, det finns ”sammanhang” och ”avsikter” som skiljs ut i en reduktionism om man tar till sociobiologiska förklaringar. ”Som att smälta inkaguldet”, säger kritikerna. Men samma kritik fanns när man upptäckte enzymer och DNA, svarar Wilson.

Kommentar:

I stort sett är essän ett försvar för felaktigheten i tanken att ”naturvetenskap, humaniora och socialvetenskap är i grunden oförenliga”. Samt promotar sociobiologiska idéer om sexualitet, naturlängtan och estetik. Sympatin för naturen är en ny aspekt av sociobiologin som eventuellt kommer att få kritiker att bedöma den på ett annat sätt.

*

Dagens Nyheter

En neutral artikel är skriven av Nils Uddenberg och handlar om Martin Luther, från 1996-08-25. Den tar upp att redan Luther informerade sin fru hur mannen kan skapa mängder med barn, men inte kvinnan, ”Luthers argumentering känns egendomligt välbekant för den som är insatt i den sociobiologiska litteraturen” samt att ”Många studier visar att män har lättare att tända på okända kvinnor än kvinnor på främmande män. En föregångare som Dawkins, Wilson och de andra sociobiologiska tänkarna knappast har uppmärksammat.¹²⁶

---

126 DN: <http://www.dn.se/arkiv/sondag/synvinkeln-aven-luther-var-en-riktig-hanne/>

BOK: Arvsdygden

En bok som förespråkar sociobiologi är Nils Uddenbergs från 1997, som berättar att inom vården var 1970-talets syn på människan "ensidigt psykosocial" (7), men idag har arv och miljö integrerats (8). Uddenberg tar upp attacken mot Wilson och säger: "Händelsen illustrerar de starka känslor sociobiologin har väckt till liv både inom och utanför den akademiska världen". Varför?

"Kanske för att biologin utmanar vår traditionella människobild. Vår särställning i naturen minskar. Vi omvandlas till nakna apor – ett socialt djur bland många. Där de västerländska tänkarna för inte så länge sedan såg en gudomligt besjälad varelse, vars tankeförmåga, språk och moral hade ett övernaturligt ursprung, ser sociobiologerna endast ett socialt däggdjur vars andliga egenskaper har utvecklats enligt samma principer som fåglarnas vingar... Den fria viljan tycks bli mindre fri och samhällets former mer opåverkbara" (13f)

Uddenberg tror inte att vetenskap är "sociala konstruktioner som säger mer om det samhälle som ger upphov till dem än om den verklighet de utger sig för att beskriva" (16). Kritiken "har ofta kommit från socialistiskt håll", säger Uddenberg, men kritiken är ovetenskapligt då en teori som "hävdar att varje verklighetsbeskrivning är lika sann som varje annan kan däremot aldrig bli föremål för den kritiska granskning som är vetenskapens adelsmärke" (17).

För Wilson finns ett "betydligt närmare samband mellan biologi och samhälle än Dawkins eller Gould", och han tar upp "den gamla tanken att biologiska skillnader skulle kunna ge upphov till kulturella skillnader" (208f)¹²⁷. Enligt Uddenberg har inte kritikerna mycket att komma med. I stort sett kan man sammanfatta hela saken med: De biologiska "orättvisorna" "får vi lära oss att leva med" (327). "Även om vi vet att människor inte är lika bör de naturligtvis ha samma medborgerliga rättigheter". Det var vad Jefferson menade, konstaterar Uddenberg (327).

BOK: Darwins ofullbordade

1997, ett par år före artikeln ovan utkommer P C Jersilds bok, som berättar att biologin har varit suspect sedan nazitiden, "Nu 50 år senare har biologin vind i seglen, inte minst tack vare den nya gentekniken" (7). Jersild anser inte att biologin kan förklara allt, "Frågan om människans natur är så komplicerad att det krävs mer än en förklaringsmodell" (7). Wilsons "skandalomsusade bok" kom 1975. Kritik för att vara "kvinnofientlig och deterministisk och oförenligt med en 'positiv människosyn'", "Sociobiologi har därför blivit ett skällsord, också i Sverige". Det blev våldsamma reaktioner, "Istället för att granska hans fakta och argument bojkottades hans föreläsningar". Men striderna har mattats. Wilson "firar numera som biologins Grand Old Man" (65ff).

Jersild berättar om sin sympati för upplysningen, och tanken att människan har ingen att förlita sig på utom sitt eget förnuft (13). Jersild ser en koppling mellan upplysningen och kristendomens budskap, att alla har lika värde - kombinerat med att praktiskt och politiskt implicera detta (102).

Kommentar:

Jersild tar upp att synen på Wilson numera är betydligt mer positiv än på sjuttioalet.¹²⁸

SLUTSATSER DELKAPITEL 4.1

SvD innehåller under perioden fler positiva artiklar om sociobiologiska idéer ifråga om sexualitet,

---

¹²⁷ En liten utveckling: Uddenberg skriver att "I Sverige hälsar man genom att sträcka fram höger hand" (213) som ett exempel på en svensk kulturell sedvänja med neurobiologisk grund.

¹²⁸ Artiklar och böcker efter 2000, dvs det som skulle varit 4.1.2 och 4.1.3, återfinns under 4.3 "Nyare syn"

naturlängtan och estetik. Sympatin för naturen är en ny aspekt av sociobiologin. Andra artiklar tar upp att synen på Wilson numera är betydligt mer positiv än på sjuttioalet.

4.2 Kritik mot sociobiologi

4.2.1 90-tal: Artiklar – Böcker

Dagens Nyheter

Torbjörn Fagerström är professor i teoretisk ekologi vid Lunds universitet och skriver en recension om Frans de Waals nya bok "Good natured - the origins of right and wrong in humans and other animals" 1996-10-20. Artikeln öppnar med frågan "kan djur agera moraliskt... Kan vi i så fall rent av förstå något om uppkomsten av våra egna moralsystem genom att studera djurens...".

MER ÄN EN DEBATTÖR har ryggat inför tanken att evolutionsbiologins förment mekaniska och reduktionistiska naturuppfattning skulle tillåtas klampa in på humanioras domäner."

Biologernas, sociobiologernas och evolutionsbiologernas talar om själviska gener. Det uppfattas ofta som i konflikt med altruism, men de Waal är "på det klara med att ingenting i princip hindrar att denna genetiska egennytta kan befrämjas av synbarligen oegennyttiga beteenden, kanske till och med av den typ som vi brukar betrakta som unikt mänskliga, såsom kärlek, vänskap och omtanke". Det finns emellertid villkor (mina understrykningar):

"FÖR ATT DJUR SKALL utveckla sociala relationer måste villkoren vara de rätta. Det skall finnas ett värde att leva i grupp. Till exempel att varje individ är beroende av gruppens samlade slagkraft för att finna föda eller försvara sig mot yttre fiender. Värdet att leva i grupp får dock inte vara absolut. Det måste också finnas vissa egenintressen som står i konflikt med andra gruppmedlemmars. Ett uppenbart sådant egenintresse är att äta sig mätt - min hunger mildras ju inte av om du äter dig mätt. Slutligen måste tillvaron vara delvis oförutsägbar, till exempel att ingen individ kan vara säker på att finna föda varje dag. Då finns förutsättningar för att utveckla ömsesidig altruism enligt modellen "jag hjälper dig i dag, så hjälper du mig i morgon".

Om begåvning kombineras med de villkor jag nämnt - som till exempel hos apor - måste det finnas ett system för att lösa konflikter inom gruppen."

"Enligt de Waal är det funktionellt för alla schimpanserna i gruppen att deras alfa-hane ingriper distinkt och auktoritativt. Ty, med hans egna ord, ". . . ständiga konflikter, särskilt inom hierarkins toppskikt, förstör för alla; därför är konfliktens lösning inte bara en angelägenhet för kombattanterna, utan för alla medlemmar i gruppen. . ."

Sociala beteenden "behöver ingalunda vara inskränkta till enkla betingningar av typen "rätt beteende ger belöning; fel beteende ger straff", utan kan innefatta också en mera intuitiv uppfattning om vad som är rätt, grundad på iakttagelser av hur mera erfarna gruppmedlemmar beter sig", "de Waals bok behandlar i första hand frågan om huruvida moral kan uppstå genom biologisk evolution - och svaret är jakande". "För den som har följt de senaste decenniernas debatter om sociobiologi ligger det en djup historisk ironi i detta citat. Männe en och annan struts blinka yrvaket".¹²⁹

Kommentar:

De Waal menar att genetiken ger argument för solidaritet, att genen inte är självisk. Genens programmering kan enligt honom ligga bakom osjälviskt beteende. De Waal ger ett försvar för hierarkier och auktoritet. Och även straff för de som bryter mot reglerna. Han kräver flera villkor

129 DN: <http://www.dn.se/arkiv/sondag/masken-bakom-manniskan-det-ar-apan-i-oss-som-svarar-for-moralen/>

för att hans presentation skall fungera, både yttre och inre. Han lägger in krav på motprestation. Inget av detta bryter mot sociobiologin. Men inte heller den politiska inställning (nykonservatism och nyliberalism) som hans bok skall vara avsedd att bemöta.

*

Karin Bojs tar upp biologins syn på estetik 1997-03-02, och framför allt symmetriens roll. Det togs upp vid en amerikansk vetenskapsförenings möte: "De mest symmetriska kvinnorna ansågs vackrare och mer attraktiva än de osymmetriska", förklarade Thornhill.

"Randy Thornhill menar sig också kunna visa att symmetriska människor är intelligentare än andra. Gissa om hans rön har väckt uppmärksamhet i damtidningar och andra populära medier i USA och annorstädes.

Förklaringen till de symmetriska människornas framgångar är att de haft en jämn och stabil utveckling, som inte rubbats av inavel, sjukdomar, genetiska mutationer eller tobaksrökning och andra gifter på fosterstadiet."

Karin Bojs "hörde många föredrag inom ämnen som evolutionär psykologi, ekologisk beteendeforskning och sociobiologi. Sådana discipliner brukar kritiserats mycket hårt i Sverige, enligt principen 'guilt by association' med tanke på somliga 'socialdarwinisters' historiska samröre med nazismen. I mitt tycke är denna kritik ofta onyanserad och okunnig. De antropologer, genetiker, psykologer, psykiatriker och biologer som framträdde i Seattle var övervägande nyanserade människor, med kloka och användbara synpunkter på mänskligt liv. Randy Thornhill hörde till de mera fyrkantiga."¹³⁰

Kommentar:

Bojs ogillar kopplingen mellan sociobiologi och extrema politiska åsikter.

*

Lars Linder skriver en recension på filosofen Peter Singers bok *Hur ska vi leva - Etik i egennyttans tid*, 1997-04-10. Singers svar är att vi kan leva etiska liv. "Det är uppfordrande ord, men den som skrivit dem är ingen gammaldags moralist, utan tidens förmodligen mest kände praktiske filosof, Peter Singer (kan knappast) skyllas för instängd konservatism, han var aktiv i Vietnamrörelsen på sin tid och har skrivit bibeln för en hel generation av djurvänner i matindustrins tidsålder: "Djurens frigörelse"."

"Singer argumenterar ingående mot moderna sociobiologiska teser om den själviska individ som evolutionen odlat fram. De är väl inte ens moderna längre: på senare tid har genetikerna snarast betonat att människan utvecklats som socialt djur, och att det i hennes komplicerade livsbetingelser därför alltid har ingått även sådant som samarbete, vänlighet och omtanke.

Den som i dag vill hävda att man gör sig själv en tjänst genom att göra det hela en tjänst har det också lättare än tidigare generationers filosofer: vi vet nu plågsamt väl att världen hänger ihop och att dess resurser är ändliga. Om förnuftet då säger att ett självupppoffrande arbete för miljön gynnar avkomman bättre än evig ekonomisk tillväxt och ökad bekvämlighet så borde det kunna ge intressanta signaler till de själviska generna."¹³¹

Kommentar:

Linder menar att människan som social varelse gör de sociobiologiska argumenten förlegade. Den positiva synen från kritiker som betonar sociobiologins ekologiska ansatser finns inte med.

*

Krönika av Hans Ruin, doktor i teoretisk filosofi : "Av apan lär vi inte känna människan", 1997-05-

130 DN: <http://www.dn.se/arkiv/sondag/synvinkeln-synvinkeln-symmetri-ar-nya-idealet/>

131 DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/en-morallara-for-2000-talet-peter-singer-gor-etiken-till-livsinnhall/>

26. "Bland dagens nyväckta biologister är det självklart att det naturliga arvet erbjuder svaret på det mesta man kan behöva veta om människan.

P C Jersild har skrivit en uppmärksammad bok om denna nya forskning, "Darwins ofullbordade". Det är en sympatisk essä... (men tidstypisk, Jersild vill) formulera en livsåskådning på ålderns höst. Denna ambition har lett honom till att koncentrera sig på den senaste forskningen inom ett begränsat område, sociobiologin och dess arvtagare evolutionspsykologin.

Denna forskning bygger på den djupt problematiska idén att vi skulle kunna lära oss något nytt och väsentligt om människors beteende genom att studera enklare former av däggdjur...

Här saknas all den språkliga och historiska reflektion över det egna vetandet som utvecklats av tänkare från Kant över Nietzsche till Foucault.¹³²

Kommentar:

Den nya formen av sociobiologi, arvtagaren evolutionspsykologin lyfts fram i negativ belysning.

Den ses som lika felaktig som dess föregångare.

*

Replik från Hans Ruin till Thomas Anderberg, 1997-06-03 "Vad jag ville kommentera var... 'naturvetenskaplig livsåskådningslitteratur'... På senare tid har det framför allt varit biologin... Min irritation riktade sig därtill mot den fördummande biologisering av kulturanalys och kulturförståelse som manifesterar sig i dessa alster och i deras mottagande... riskerar att förvandlas till en projektyta för många av (människans) mest oreflekterade föreställningar och värderingar, vilket inte minst den feministiska kritiken av sociobiologin visat.

Att se dessa samband förutsätter dock att man lär sig att tänka över natur och kultur på ett sätt som inte ryms inom det evolutionsbiologiska paradigmet.¹³³

*

En neutral artikel 1997-06-08 berättar att "Kloningen av fåret Dolly har föranlett ett upprop från 30 (vetenskapsmän)... Bland undertecknarna finns Richard Dawkins (som myntade uttrycket "Den själviska genen") (och) biologen Edward O Wilson (som skrev boken "sociobiologi")¹³⁴

*

P C Jersild ger en recension 1998-12-06 med titeln "Vilka stora frågor återstår för vetenskapen att lösa", "De flesta, hävdar journalisten och fysikern John Maddox i sin bok "What remains to be discovered", "sociobiologin och dess arvtagare evolutionspsykologin ger han inte mycket för, det är mest lösa spekulationer".¹³⁵

Kommentar:

Jersild påpekar att numera är det sociobiologins avläggare evolutionspsykologi som är rådande.

*

Per Andersson tar upp att "New age-anhängaren blandar vetenskap med ovetenskap", 1999-06-12. "Från 1970-talets förklaringsmodell, där beteende och personlighet ansågs ha med uppväxtförhållande och miljö att göra, har ett allt större inflytande från sociobiologi och new age... Sociobiologin menar vanligen att en människas gener helt och fullt bestämmer vem varje individ är, och att arvsanlagen innehåller dispositioner för om vi är "blyga eller framåt, pessimister eller optimister" etc... En viss akademisk skepsis råder visserligen kring sociobiologin, men dess grundsyn kan beskrivas som vetenskaplig.¹³⁶

*

132 DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/kronika-hans-ruin-av-apan-lar-vi-inte-kanna-manniskan/>

133 DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/replik-granska-dagens-nyfralsta-biologister-for-att-kunna-forsta-forhallandet-mellan-natur-och/>

134 DN: <http://www.dn.se/arkiv/sondag/akademi-forsvarar-kloningen-av-dolly/>

135 DN: <http://www.dn.se/arkiv/sondag/nagra-bitar-aterstar-innan-vi-vet-allt/>

136 DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/tidskriften-gener-stjarnor-new-age-anhangaren-blandar-vetenskap-med-ovetenskap/>

Moa Matthis recenserar, 1999-11-01, en ”essä av Ulla Wikander... 'Kvinnokultur, skillnader och sociobiologi'... kvinnokulturen (på 70-talet) var slutet för den politiskt medvetna kvinnorörelsen och början på särartstänkande, biologism och en könssegregerad arbetsmarknad.”¹³⁷

4.2.2 00-tal: Artiklar - Böcker

Svenska Dagbladet

2000-04-30/30. Under strecket, Ulrika Björkstén, om Jeremy Rifkins bok *The Biotech Century*: varnar för vinstintressen i genteknik och talar om ”En ny sociobiologi som förklarar människan först och främst som en genetiskt styrd varelse, bara i andra hand som frukten av sin miljö”

Kommentar:

Kritik berör eventuella följder av genetiken. Inte sociobiologin som sådan. I fallet handlar det om vinstintressen. Det saknas anklagelser om vinklad media eller koppling till annan mediekritik.

*

2003-11-30/54. Under strecket, Kristian Donner, sinnesbiolog och professor i zoofysiologi vid biovetenskapliga institutionen, Helsingfors universitet. Rubrik ”De biologiska idéernas revolution”. Recension av Nils Uddenbergs *Idéer om livet*. ”en idéhistorisk biologibok som i bredd, lärdom och tillgänglighet förmodligen är den bästa i sitt slag just nu”. Men Richard Dawkins och hans verk om biologin och själviska gener, gör inte att han är en betydande forskare, enligt Donner, bara en populärförfattare. Och E O Wilsons projekt, sociobiologin, ”har inte varit fruktbart” eller originellt, ”Trettio år” har givit ”anmärkningsvärt få forskningsresultat”.¹³⁸

Kommentar:

Donners inlägg innehåller inte så mycket kritik, utöver besvikelse över uteblivet resultat. Och hans kritik av Richard Dawkins.

Dagens Nyheter

Hugo Lagercrantz, professor vid Karolinska institutet, skriver 2000-04-25 om forskaren Jean-Pierre Changeux som i en ny bok frångår diktomin att ”allt är medfött respektive allt är inlärt”. ”Enligt empirismen föds vi helt utan föreställningar: tabula rasa, ett tomt ark... i princip varenda barn kan tränas till att bli en ny Mozart eller Einstein... Inneisterna och molekylärgenetikerna anklagas för att vara biologiska determinister. Lamarckism kan associeras med kommunismen och särskilt Lysenko, medan neural darwinism förknippas med sociobiologism.”¹³⁹

*

Ledare: Kolumn/Torbjörn Fagerström, ”Professor i teoretisk ekologi vid Lunds universitet och fristående kolumnist i Dagens Nyheter”, 2000-06-04: ”Biologisk forskning tycks vara bra på att leverera signalord - ord som lämnat sin akademiska hemvist och svävar fritt i samhällsdebatten för att fylla olika polemiska syften.

Ett sådant är 'sociobiologi'. Det betecknade ursprungligen en gren av zoologin, men fungerar sedan länge närmast som en pestflagg som varnar för att här är fråga om mörka krafter som vill reducera människan till ett djuriskt monster, styrt av sina själviska gener. Ett annat är 'ekologi', och i synnerhet prefixet 'eko-', som numera används vid allt från marknadsföring av hus till att förläna politiska ideologier en positiv nimbus.”¹⁴⁰

137 DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/litteratur-karringar-och-hons-borde-inte-finnas-moa-matthis-har-last-tre-bocker-om-kvinnorollen-i/>

138 2004-08-31/53; ordet ”sociobiologi” nämns.

139 DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/kultur-essa-tomt-ark-eller-kakmix/>

140 DN: <http://www.dn.se/arkiv/ledare/kolumn-torbjorn-fagerstrom-om-raps-och-rybs-gmo-gmo-gbmm/>

Kommentar:

Intressant att det är en ledare. Även värt att notera är hur Fagerström inte tar upp nya beteckningar som evolutionspsykologi. Samt kritiserar missbruk av ordet ekologi.

*

Eva Kärfve, docent i sociologi i Lund, skriver en debattartikel 2000-10-28 om begreppet DAMP. ”I allt vad jag skrivit har jag sökt urskilja hur en mer allmän, situationsbunden och miljöorienterad beskrivning av barns beteenden kunnat ge vika för en sociobiologisk modell. Inte bara problem med lydnad, aktivitetsgrad, koncentration och ointresse för fotboll förläggs numera till hjärndysfunktioner. Hela den psykiatriska diagnoslistan - schizofreni, depression, melankoli - antas bero på primära störningar i hjärnan... en betydande propagandaapparat gick att skönja, en desinformation inbyggd i medicinska och pedagogiska institutioner, som kanaliserade vetenskapliga halvsanningar och sociobiologi förklädd till sunt förnuft.”¹⁴¹

Kommentar:

Kärfve ser en fara i sociobiologiska förklaringar. Och menar att de förs fram av propaganda, utan vetenskapligt värde. Propagandan verkar dock inte vara i media, utan i akademiska institutioner.

*

Anna Gavanoas, doktorand i socialantropologi vid Stockholms universitet, skriver en kultur-essä 2001-01-03: ”Pappors frånvaro anses ge upphov till en enorm mängd samhällsproblem och i förlängningen orsaka alltifrån självmord och våldsbrott till statsskuld.

I äktenskapsläget däremot råder det en talande tystnad om rasproblematik och maktstrukturer.

De formulerar denna maskulinitets-politik som ett svar på vad de uppfattar som "radikalfeministisk" propaganda

Äktenskapsläget stöder sig på argument som grundar sig på en motsägelsefull blandning av sociobiologiska, populärfreudianska och bibliska idéer. "Naturliga" komplementära skillnader mellan kvinnor och män ses som en ofrånkomlig grund för all "civilisation" och för samhällets fortlevnad.”¹⁴²

Kommentar:

Gavanoas skriver sin kritik utifrån premisen att samhällsproblem beror på maktstrukturer. Biologin kopplas ovanligt nog samman med argument från religiösa grupper.

*

En av de mest betydelsefulla forskarna inom kulturanthropologin är Napoleon Chagnon. Han ses som arvtagare till Boas och Margeret Mead i sina studier av naturfolk. Torkel Rasmusson skriver en recension av en bok kritisk till Chagnon 2001-02-07. Boken är Patrick Tierneys *Darkness in El Dorado. How Scientists and Journalists Devastated the Amazon* som handlar om ”en vetenskaplig skandal av riktigt stora mått... redan före publiceringen väckte den en väldig uppståndelse i forskarsamhället i USA”. ”den stora skurken i Tierneys historia är den amerikanska kulturanthropologen Napoleon Chagnon”. 1968 gav han ut *Yanomamo. The Fierce People*, ”en bok som snabbt gjorde succé, sålde i flera miljoner exemplar och gjorde författaren till kulturanthropologins nya stora stjärna”. Men vad är det som är fel med boken, vilken framställer naturfolket yanomamö som ett vildsint och krigslystet folk? Bland annat ger Tierney ”rader av exempel på hur Chagnon själv skapat de konflikter vars förekomst han” beskrev.

---

141 DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/debatt-damp-damp-1-vi-maste-diskutera-om-det-finns-belagg-for-en-neuropsykiatrisk-diagnos/>

Lennart Pehrson, skriver 2000-11-05 en neutral recension där författaren Tom Wolfe (som skrev *Fåfängans fyrverkeri*) i sin nya bok ”riktar sin uppmärksamhet mot tonåringars sexvanor, funderar kring sociobiologi”,

DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/har-tom-wolfe-blivit-gnallig/>

142 DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/kultur-essa-en-god-fader/>

Tierneys ”bok ses redan av många som en pendang till den australiske antropologen Derek Freemans bok 'Margaret Mead and Samoa. The Making and Unmaking of an Anthropological Myth' som i mitten av 80-talet med förödande kraft slog håll på hela det kulturmonster som Margaret Mead byggde upp i sin klassiker 'Coming of Age in Samoa'. Då var det vänstern och det så kallat politiskt korrekta som fick en näsbränna, för Meeds forskning hade blivit en av hörnpelarna i en egalitär och kulturrelativistisk samhällssyn. Nu riktas kritiken åt rakt motsatt håll, mot ett snävt sociobiologiskt synsätt som anammats av konservativa krafter, vilka slutit Napoleon Chagnon i sin famn.”, ”Men det vore fel att reducera "Darkness in El Dorado" till ett inlägg i en strid mellan höger och vänster... Tierney är ingen ideolog, vad som driver honom är engagemanget för ursprungsbefolkningen.”¹⁴³

Kommentar:

I DN återfinns en helt ny koppling mellan sociobiologi, konservativa krafter och Chagnon som inte tidigare nämnts. Inte heller hittas den i någon annan av de artiklar och böcker som ligger till grund för denna uppsats. I artikeln saknas anklagelser att forskningen, både Meades, Chagnons och deras kritikers, är vinklad eller brister i balans. Den fokuserar enbart på att forskningen som gjorts helt enkelt är dålig forskning.

*

Nästa artikel i ämnet kommer från filosofi-professorn Charles Taylor, 2001-08-18. Den konstaterar att ”Folkmord och etnisk rensning har inte upphört att plåga mänskligheten trots civilisationens framsteg.”. ”En del söker förklaringen i biologin: eftersom unga män ofta utför våldet brukar hormoner anföras som orsak. Men det är svårt att tro att allt beror på testosteron. Andra tror på sociobiologiska orsaker: folk är aggressiva mot utbölingar och knyter band med närstående”, ”'De andra' kan ofta betraktas som ett hot mot denna identitet. Inkluderar man en minoritet i vårt 'folk' kan den rösta för en förändring av identiteten. Om man däremot exkluderar dem berövar man dem medborgarskap, en av modernitetens grundläggande rättigheter... Slutsats: bli en av oss eller stick! Så blev 1900-talet, demokratis århundrade, de etniska rensningarnas glanstid.”¹⁴⁴

*

Ingrid Borggren skriver en artikel där hon intervjuar Nils Uddenberg, 2001-10-15: ”den personliga hämndlystnaden har inte försvunnit, den är en grundläggande mänsklig känsla precis som sexualitet, kärlek till barn, ärelystnad med mera... Det menar Nils Uddenberg... professor på Vetenskapsakademien där han forskar i gränlandet mellan biologi, filosofi och samhälle... Genom åren har han också kommit att intressera sig allt mer för sociobiologin, där man försöker förstå mänskligt beteende ur evolutionärt perspektiv, hur vi påverkats av vår historia. Där har man konstaterat att det, trots att världen sett olika ut, ändå finns mönster som vi människor ständigt upprepar.

- Men det är på villkor att nästa gång är det tvärtom, och då får den vampyr som nu fått kompisblad betala tillbaka. Den som inte gör det får ingenting vid nästa tillfälle och hamnar utanför gemenskapen. "Jag fick inget av dig så du får inget av mig."...

Även hos högre sociala varelser tjänar enskilda individer på att samarbeta i gruppen och att gemensamt hålla bort hot. Vi människor är så sociala att vi inte klarar oss utanför gruppen. En människa som inte har någon form av gemenskap omkring sig, går helt enkelt under, menar Nils Uddenberg.

- Det är inte en slump att isoleringsceller har varit ett av de strängaste straff vi kunnat utmäta, för det bygger på att isolera människor från varje socialt sammanhang”¹⁴⁵

---

143 DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/litteratur-forskning-till-varje-pris/>

144 DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/valdets-raffinerade-alkemi/> Observera att Taylor tar upp skillnaden mellan, vad vi kan kalla ren biologi (i form av testosteron) och sociobiologins flock-tänkande. De är inte synonyma.

145 DN: <http://www.dn.se/arkiv/insidan/hamnd-att-ge-igen-ar-ett-urgammalt-beteende/>

Kommentar:

Uttalandet om villkor och ömsesidigt utbyte ses som en grund i sociobiologin. Dessa två tankar återfinns även hos de Waal, som enligt Greider visat att sociobiologin är felaktig.

*

Frilansjournalist Jens Ergon skriver 2002-02-28 om Frans de Waal och hans forskning: "Det finns ett starkt ideologiskt motstånd mot att erkänna "mänskliga" beteenden hos djuren". Numera betonas även hos biologer "det inlärdas - och inte arvets - betydelse för djurs beteenden. I själva verket tycks det markera början till ett forskningsskifte". "Det nya är att biologernas kulturdefinitioner börjar bekräftas ute i fält". Förr var det kulturella förklarings-paradigmet totalt, "Vilken skola man än tillhörde så framhölls kultur som något unikt mänskligt".

"Själv har de Waal ägnat över trettio år åt att studera apors sociala beteenden. I dag är han en av de stora inom området. Hans böcker har blivit klassiker... Hans texter levererar ett tydligt budskap: den sociala komplexiteten hos schimpanser, liksom hos andra djur, är större än vi anat - och det oöverstigliga gapet mellan djur och människa minskar för varje ny upptäckt som görs.

Biologernas intresse för "kulturer" hos djur växer, förklarar de Waal, helt enkelt därför att tidigare års fokusering på arv och gener inte kunnat förklara den sociala komplexitet som etologer nu börjat blottlägga hos en del djurarter.

Och visst är det intressant att jämföra de Waal och hans meningsfränder med den sociobiologiska skola som dominerat sedan 70-talet: den som velat förklara människan och hennes samhällsliv i termer av genetiskt nedärvda egenskaper. de Waals och andra biologers växande intresse för djurkulturer framstår här som ett skifte: från fokus på det genetiskt nedärvda och djuriska hos människan till det kulturellt inlärdas och mänskliga hos djuren. Sociobiologin, åtminstone i den individualistiska och gencentrerade tappning som vuxit sig stark, har enligt de Waal spridits i en förenklad skepnad, och inte sällan missförståtts och vulgariserats.

Här anas en förändring med smått ideologiska undertoner. Det är inte minst den aggressive och starke som naturens vinnare som hos de Waal får ge vika. Vänskapsförbindelser, avancerat socialt samspel - intriger också för den delen - inlärdas sociala beteenden ges betydligt större utrymme...

När han själv började påvisa betydelsen av vänskapsförbindelser och försoningsbeteenden hos schimpanser så stötte han på patrull: det var okej att beskriva "negativa" egenskaper i mänskliga termer, som aggression och egoism, men när det handlade om "positiva" egenskaper så blev det problem, helt enkelt hävdar de Waal, eftersom många vill se dessa egenskaper som något unikt mänskligt, det som gör oss till unika, kulturella människor, medan det onda hänförs till det djuriska."¹⁴⁶

Kommentar:

de Waal för fram tanken att sociobiologin har förvanskats. Samtidig anser han sig se ett skifte i deras hållning, att de medger att beteende inte helt kan förstås utifrån biologin. Vidare ser han tecken på egenskaper hos djuren som samarbete, vilka tidigare nonchalerats av sociobiologer till förmån för konflikt.

*

Ulrika Milles skriver 2002-04-12 om en bok vilken presenteras som "ETT INLÄGG I FRÅGAN om huruvida herraväldet över mänskligt beteende tillhör arvet eller miljön, en diskussion av kreativitetens källor och den sociobiologiska människosynen - av detta har Sigge Eklund skapat sin andra roman, "Den sista myten" (som bland annat tar upp att) sociobiologins och strukturalismens

---

146 DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/nya-trender-i-apornas-varld/>

1970-tal ligger i botten av dagens debatter om mänskligt vara och tänkande".¹⁴⁷

*

Också under Kultur&Nöje skriver Ola Larsmo 2006-12-29 att han gillar snö, och undrar varför. "Vore jag litet mer sociobiologiskt sinnad skulle jag väl säga att det har något med förfädernas gener att göra, på den tiden då vi alla käkade kottar och barr och mådde bra av det så snöade det minsann på vintern utanför grottöppningen. Fast det där tror jag inte på."¹⁴⁸

*

Thomas Anderberg skriver 2007-05-28 om Händels opera "Xerxes": "Makten är inte den mest åtråvärda egenskapen, och heller inte det bästa instrumentet att vinna ett hjärta, vad än sociobiologin vill få oss att tro."¹⁴⁹

*

Kommentar:

Efter att ha debatteras på vetenskapssidorna fokuserar artiklarna under sex år hur olika böcker och kulturyttringar innehåller inslag om sociobiologi. De tar inte upp vetenskapliga bedömningar. Detta ändras 2009.

*

Jens Littorin, DN:s korrespondent, skriver 2009-02-12 att "Charles Darwin skulle ha fyllt 200 år i dag... På Riksmuseet i Stockholm hålls ett symposium i maj med deltagande av många forskare, bland andra Edward O Wilson, sociobiologins fader. Ett antal böcker om Darwin har publicerats med anledning av jubileet. En av dessa är "Darwins idé" av Staffan Ulfstrand, professor emeritus vid Uppsala universitet."¹⁵⁰

*

2009-11-05 berättar Thomas Anderberg att den franska filosofen Claude Lévi-Strauss har dött, "en civilisationskritiker och kulturpessimist... Tidigare än de flesta uttryckte han oro över mänsklighetens förmåga att hantera de globala miljöproblemen och västvärldens uppblåsta självförståelse. På senare år förfärdades han särskilt över överbefolkningen, som han såg som det

---

147 DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/konflikt-som-drivkraft/>

Frilandsskribenten Carina Waern skriver 2002-08-27 om "den norske filosofen Lars Fr. H Svendsen (som givit ut) en debattbok mot sociobiologismen, "Mennesket, moralen och generne. En kritikk av biologismen", DN:

<http://www.dn.se/arkiv/kultur/om-den-storsta-av-alla-synder/> Artikel 38 är samma.

Nästa titel är från 2002-08-31, av Ulrika Milles som också handlar om Sigge Eklunds nya bok: "Tillhör herraväldet över mänskligt beteende arvet eller miljön är frågan. Den sociobiologiska människosynen i jungiansk arketypkostym är bokens svar... (den) pekar därmed rakt in i vår egen tid: sociobiologins och strukturalismens 1970-tal ligger kvar i botten av dagens debatter". Milles uppfattar det som att de två förklaringsmodellerna fortfarande står mot varandra.

DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/var-kropp-och-sjal-har-sin-tid/> Artikel 40 är samma.

DN verkar gilla Sigge Eklund. Sanna Björling skriver 2005-04-17: "I sin förra romanförsökte han teoretisera kring fåfängan och hitta medfödda mekanismer, ett medfött hål av oro för att inte vara älskad. En desperat sociobiologisk djupdykning skulle förklara allt, men det misslyckades. Han hittade ingen lösning. "Om den förra boken handlade om arv så handlar den nya om miljö"".

DN: <http://www.dn.se/arkiv/fokus/boken-blev-en-uppgorelse-med-fadern/> Artikel 44 är samma.

Under Kultur & Nöje skriver Johan Svedjedal om "Litterär darwinism på modet", 2006-02-04:

"Också litteraturteorin har sina egna moden. Sista skriket är nu "litterär darwinism". Den innebär greppet att pröva evolutionspsykologiska och sociobiologiska perspektiv på skönlitteratur. Glöm triangeldramer, heroism och romantik. Vad litteraturen handlar om för de litterära darwinisterna är sökandet efter den mest lämpade partnern för reproduktion."

DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/litterar-darwinism-pa-modet/>

148 DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/snnon-kommer-och-vi-med-den>

149 DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/erotiskt-trassel-i-snarig-opera/>

2008-10-06 skriver Jonas Thente att "Angela Carters i positiv bemärkelse märkliga roman Den nya Evas passion nu har kommit i pocket... Bär du omkring på Läckberg eller Lapidus presenterar du dig därmed med ett: Hej. Jag är en småtråkig person med ett småtråkigt jobb... Bär du omkring på Carter så berättar du ungefär motsatsen. Men jag förvirrade mig in i sociobiologin igen. Jag ville bara rekommendera boken egentligen."

DN:<http://www.dn.se/blogg/bokbloggen/2008/10/06/get-carter-369/>

150 DN: <http://www.dn.se/arkiv/varlden/grattis-aven-till-darwin/>

största hotet mot all mångfald, biologisk som kulturell... Lévi-Strauss betonade att människan inte kunde omskapa sig själv hur som helst; hon är förankrad i ett socialt och biologiskt sammanhang. Den ståndpunkten hindrade honom inte att senare och lika skarpt kritisera sociobiologin för att utgöra en förenkling och reduktion av människans särart.¹⁵¹

Kommentar:

Med tanke på hur den utvecklade sociobiologin i form av evolutionspsykologi betonar miljötänkande (enligt Greider och de Waal) är det något förvånande att inte Levi-Strauss tog upp det i sina senare verk.

BOK: Empatins tidsålder

Frans de Waals bok från 2009 tas upp då den rekommenderas av Göran Greider i en av hans senare böcker (*Den solidariska genen*). Greider ser den som en bra bok vilken tar upp och förklarar en nyare syn på Dawkins idé om den själviska genen.

De Waal ger i början av boken sin agenda, vad han uppskattar och han talar om medkänsla, alltså empati som i titeln. (14) De franska revolutionärerna talade om den. Abraham Lincoln talade om den (även s 270). Theodore Roosevelt såg den som viktig för hälsosamt liv.

Boken tar sedan upp biologins roll i förståelsen av människan; bland annat historien om hur E O Wilson "fick en hink iskallt vatten över sig" (16). Men de Waal anser att "Den ökade medvetenheten om att det finns likheter mellan djur och människor gör det idag lättare att vara biolog" (16), "biologin utgör faktiskt redan en del av politiken" (16), "vi är flockdjur" (17), och det ignoreras ofta av samhällsvetare. Vi är både sociala och själviska, enligt de Waal, vi behöver sociala kontakter (23).

Boken tar sedan upp exempel på kulturer. De Waal ser ett positivt värde i materiellt outvecklade kulturer. Bushmän är fredliga, använder inte sköldar, dvs "oroar sig inte särskilt mycket över fiendskap mellan grupper" (39). Sedan går han igenom amerikaner och deras kulturella paradoxer, framför allt konflikten mellan kristendomen och dess värderingar kontra den protestantiska andan. Men allt inte bara bra i Europa och dess sociala trygghet heller:

"När jag ser tjuugoåringar marschera på gatorna i Paris för att kräva jobbgaranti eller äldre personer som vill behålla rätten till pensionering vid femtiofem års ålder kan jag hålla med amerikanska konservativa politiker som avskyr lagstiftning om rättigheter. Staten är ingen mjölkko som ska tillfredsställa allas behov även om många européer verkar ha den uppfattningen" (45f)

Trots detta är de Waal mot Reagan, Thatcher och nyliberalism (11)¹⁵². En i den engelsktalande världen känd person som kämpade för nyliberala värderingar var författarinnan Ayn Rand. Hon anser inte att vi har skyldigheter mot någon utöver oss själva. Mot detta ställer de Waal tänkare som Kropotkin, vilken skrev om samarbete mot "fientlig omgivning" (29).

---

151 DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/karg-humanist-2/>. Artikel 51. Levi Strauss betydelse som en av de största strukturalisterna tas även upp av Dahlgren/Florén s 109.

152 Även Olofsson tar upp de Waals koppling mellan sociobiologi och "nykonservatismens triumf på 1980-talet i Storbritannien och USA" s 83. Så även i den positiva recensionen av Dawkins i SvD 2013-12-29: "Saken förvärrades av att Ronald Reagan och Margaret Thatcher stod och stampade i farstun och därmed en politisk era som satte egenintresset i första rummet. Både Dawkins och Edward O. Wilson, vars bok Sociobiology kom ut 1975, hamnade därför i skottgluggen för kritik från vänsterdebattörer". Se även Greider s 36 och Rose s 11.

För att koppla ihop frågor om värderingar och biologin går de Waal in på Richard Dawkins: en del tror att Richard Dawkins bok *Den själviska genen* (56ff) uppmuntrar till ohämmad konkurrens. Men att *tala* om konkurrens är inte ett *förespråka* konkurrens. En gen kan inte vara "självisk". Det är en metafor. "På sin höjd kan de sägas vara 'självalstrande' eftersom framgångsrika gener hjälper sina bärare att sprida fler kopior av sig själva". Man bör inte okritiskt sluka "metaforen om den själviska genen", säger de Waal, att tro att om "gener är själviska, då måste vi också vara själviska".

"Dawkins höll med om att alla sorters beteenden, även genuint vänliga handlingar, kan förorsakas av gener som blivit utvalda till att gynna sina bärare. Med andra ord var vi ense om att det existerar en distinktion mellan drivkraften för evolutionen och drivkraften för ett konkret beteende".

Metaforen om den själviska genen är knepig.

"Genom att införa en psykologisk terminologi i en diskussion om genetisk evolution slås de båda nivåer samman som biologer är så angelägna om att hålla isär" (61).

Återstår enligt de Waal de som lever på andra, de som medvetet väljer att parasitera på övriga i samhället. Vad gör man med dem? De Waal instämmer i Kropotkins lösning: uteslut dem. "På ett liknande sätt väljer djur noga ut vilka de vill samarbeta med då de ibland upprättar ett 'kompissystem' av ömsesidigt positiva partnerskap" (208f). de Waal vill ha förpliktelser mot fattiga, och belöning efter prestation (238).

Slutligen tar de Waal upp frågan om verklighetsuppfattning och människosyn, frågan om vad som gör en människa, sociala- och kulturella konstruktioner eller finns det mer? Enligt de Waal är svaret ja och han kritiserar föreställningen om människan som enbart en produkt av omgivningen: "Marxismen föll på illusionen om en kulturellt konstruerad människa" (244); att vi kan bygga ett "fantastiskt egalitärt samhälle" genom betingning. "Feministrörelsen i USA hemsöktes av en liknande illusion" (244).

Kommentar:

de Waals bok betonar samarbete som utvecklingsfaktor. Men sociobiologer som Tullbergarna talade om reciprok altruism och det förefaller vara samma som de Waal kallar samarbete. Samtliga sociobiologer är överens om att *inom* gruppen är samarbete självklart. *Mellan* grupper är utbyte lika självklart. Om de Waal kritiserar sociobiologin för att den inte tar hänsyn till hela mänskligheten, att gör en uppdelning i Vi och Dem, så är han otydlig i sin kritik. Naturens allas krig mot alla är inte enskilda individers krig mot alla andra individer, enligt sociobiologin. Ingenting hos de Waal motsäger Dawkins. Bara att han använde en metafor som lätt kan missförstås. Richard Dawkins nämns bara på sidorna 56-58. Uttrycket "själviska gener" finns inte i bokens register.

De Waal hänvisar till Kropotkin som tillhörde en idétradition vilken förnekar utbyte. Enligt honom hade alla "rätt" att ta vad de behövde från andra. Som i sin tur hade en "plikt" att ge. Tanken att behöva ge något i utbyte var förkastlig för honom. Det är en moral som anammas av Thatcher, Reagan och Ayn Rand, vilka de Waal ser som o-bra. De Waal tar upp några exempel avsedda att ta ställning för empati. De franska revolutionärerna slutade med skräckväldet och giljotinen. Lincoln kallade ut milisen för att döda de som revolterade mot honom, trots att de ansåg sig ha rätt. Roosevelt var för erövring av andra länder och deltog aktivt i erövringskrig.

4.2.3 10-tal: Artiklar – Böcker

Svenska Dagbladet

2010-05-26/29. Kort artikel om konferens om ”Altruism och medkänsla i ekonomiska system”, drivs av ”neuroekonomer, en ny tvärvetenskaplig inriktning där projekten kan bestå av psykologi, antropologi, beteendekonomi, sociobiologi och neurovetenskap”.¹⁵³

Kommentar:

Artikeln är mot tidigare beskrivning av sociobiologin. Antropologi är en av de företeelser som inte accepterar biologiska förklaringsmodeller, utan ser kulturen som allenarådande¹⁵⁴.

*

Dagens Nyheter

Ola Lasmo, ”författare, kritiker och DN-medarbetare”, skriver om ”Det mörka arvet från Bollhusmötet” 2014-02-16: ”I morgon är det 75 år sedan Uppsalas studenter röstade för att stoppa judiska flyktingar från Nazityskland... Det handlar inte längre om judar. Men orden ekar välbekanta... Lika bekant känns det att bläddra i det nummer från 1980 där Erik Anners, nu professor emeritus, med stöd i samtida genetisk forskning skriver om 'sociobiologisk konservatism': människan, som alltid 'levat i små flockar' kan bara känna solidaritet med den närmaste, lilla gruppen... det (är) som om ingenting förändrats sedan 1939.”¹⁵⁵

Kommentar:

En negativ artikel som kopplar sociobiologin till nazism.

*

Jesper Högström recenserar Göran Greiders nya bok *Den solidariska genen*, under titeln ”Greiders allomfattande hygglighet saknar udd” 2014-04-02: ”Särskilt gillar” Högström hur Greider avfärdar ”en sociobiologisk programmatiker som Richard Dawkins, en lika programmatisk social konstruktionist som Michel Foucault – som är för kyliga i sin utstrålning. Han vet att alla de här stora teorierna om människans natur i grunden är självbegränsande...”

Det är samma drag som får mitt nickande att bli mekaniskt efter ett tag. Om det var naturligt att visa solidaritet inom en ursprungsflock på 150 nomader, hur översätter man det till dagens värld? Rousseau förespråkade återgång till det jämlika naturtillståndet, men ville ha en järnhård diktatur för att avhjälpa processen: vad kan man lära sig av det? Från sin allomfattande hygglighet förflyttar sig Greider via några icke redovisade tankeled till den vanliga ideologiska trosbekännelsen – ”vi, det vill säga vänstern” – som tycks vila på föreställningen att empati automatiskt leder till socialism”. Högström känner sig inte övertygad:

”Allt jag kan säga är att inget jag sett på sociala medier eller i någon vanlig papperstidning har fått mig att tro att vänstersympatisörer skulle vara mer toleranta, självironiska och benägna att ha fördragsamhet med sina meningsmotståndare än någon annan.”

Greider talar även ”om Charles Darwins 'närapå tvångsmässiga beteende, att ständigt leta motargument till sin egen teori'. Han skulle vinna på samma sak. Om han nämligen ville vara något annat än den excentriske farbrorn med det ostyriga håret, exempelvis en någon som verkligen fick den han talade till att ändra åsikt.”¹⁵⁶

153 2010-05-27/27. Som föregående, konferens

154 Se även Alcocks kritik av antropologi, s 131ff.

155 DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/det-morka-arvet-fran-bollhusmotet/> Artikel 53 är samma.

156 DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/goran-greiders-allomfattande-hygglighet-saknar-udd/> Artikel 58 är en låst artikel, men är sannolikt samma som 59, <http://www.dn.se/dnbok/bokrecensioner/karin-bojs-och-peter-sjolund-svenskarna-och-deras-fader/>

Kommentar:

Artikelförfattaren gillar Greiders sätt att skriva, men är skeptisk till slutsatserna. Speciellt att en viss moralisk hållning oundvikligt leder till ett visst samhällssystem. Högström ser sin skepsis sprungen ur erfarenhet. Han kritiserar även Greider för att inte söka argument mot sin egen sak.

*

Den sista artikeln i DN i undersökningsperioden är från 2016-11-22 och presenteras med orden ”Karin Bojs är medarbetare i DN. Hennes bok recenserar därför av Göran Greider... Människans historia är en berättelse om migration, rörelse och vandringar”. Boken ritar ”upp det komplexa släkträd som utgörs av de människor som sedan isen smälte har befolkat den landmassa som nyligen började kallas Sverige”. Att ta upp genetik och biologi är inte helt ofarligt varnar Greider: ”Bojs och Sjölund är medvetna om alla de minor som alltid ligger längs frågor om genetiska utvecklingslinjer. Min erfarenhet är att det räcker att skriva ordet 'gen' så flyr halva vänstern i panik och avsky – medan extremhögern kommer springande. Ny genteknik skakar om oss. Bara de senaste åren har tekniken tagit enorma språng”.

Bojs och medförfattaren Sjölungs bok må handla om gener, säger Greider, men han uppskattar slutsatserna som kan kopplas till modern forskning. De ”klargör väldigt tydligt att gener inte säger något alls om mentala egenskaper. Forskningen har i dag rört sig långt bort från sjuttioalets nyliberalt färgade sociobiologi. Inte ens Richard Dawkins, som skrev klassikern 'Den själviska genen', beskriver längre genen som självisk – på senare år har han önskat att denna ofta missuppfattade bok hade döpts till 'Den samarbetande genen'... När vi alla topsat oss är i alla fall den biologiska rasismen död.”¹⁵⁷

Kommentar:

Greider kopplar sociobiologin till nyliberalism, men påpekar att genetik idag inte framställs på samma sätt som på sjuttioalet.

*

Ovan var artiklar från *Svenska Dagbladet* och *Dagens Nyheter*. Utöver dessa artiklar finns två i *Aftonbladet*:

Aftonbladet

2011-12-19. Göran Greider skriver under Kulturåsiikt med presentationen ”Detta är en kulturartikel som är en del av Aftonbladets opinionsjournalistik”. Rubriken är Hej då, nyliberalismen. Greider skriver att i början på 80-talet hade ”hela samhällsklimatet plötsligt slagit om” från hur det var på sjuttioalet. Det som nu gällde var Margaret Thatcher, Ronald Reagan, SAF, Robert Nozick (nyliberal filosof) och

”*sociobiologi* och – hur missförstådd forskningen än var – om *den själviska genen*... utopiernas tid var över, att Marx var en farlig mästertänkare... drömmarna om människans befrielse... slutade i terror, ja Gulag. Så ljud budskapen”.

Men Greider känner hopp,

”Jag nämnde nyss uttrycket *den själviska genen*. På senare år har något skett till och med på det området. Man skulle kunna säga att *den solidariska genen* har siktats inom biologin. Läs Frans de Waals *Empatins tidsålder*... Han ser i stället människan som en genuint samarbetande och empatisk varelse, det är det som gjort henne framgångsrik i evolutionen.

---

157 DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/11-000-ar-pa-svensktopsen/>

Det utesluter inte att hon också kan vara aggressiv, de Waal är inte naiv och har sett sina schimpanser anfalla varandra. Men hans världsbild får ljusa, optimistiska drag: Människan har överlevt genom att samarbeta!

Och Frans de Waal är inte ensam om att skapa den här nya bilden av vår art. Läs Lasse Bergs *Gryning över Kalahari!* Jag har på senare år upplevt det som en befrielse att höra naturvetenskapen ge en *bild av människan* som är en radikalt annan än den som den nyliberala ideologin velat ge oss.”

Kommentar:

Artikeln innehåller inte så mycket om vad i biologernas nya rön som skiljer sig, men det är i och för sig inte en vetenskaplig artikel i en vetenskaplig tidning. Det är en nyhetsartikel. Samtidigt känns det som att även denna nyare kritik från Greider är felaktig. Sociobiologerna förnekar inte nyttan av samarbete och absolut inom en grupp av människor. Evolutionsbiologer förespråkar en biologisk-genetisk grund för grupp-samarbete. Oavsett en lätt missförstådd metafor som den själviska genen. Greider kritiserar den nya åttiotals-synen på samhället och menar att sociobiologin var en del i en attack mot vänstern. Han ser inte den tidiga sociobiologin som en ny vetenskaplig lära, utan som en del i en propagandaoffensiv för nyliberalism.

*

2014-04-10. Aslak Sira Myhre. chef för litteraturhuset i Oslo, skriver en bokrecension av Göran Greiders bok *Den solidariska genen*, ”ett välformulerat och väldokumenterat angrepp på idén om människans egoistiska natur”. Den är ”välskriven och tidvis en fröjd att läsa”.

”Evolutionsforskaren Richard Dawkins publicerade 1976 *Den själviska genen*. Boken innebar en comeback för biologi och sociobiologi i det politiska tänkandet... På kort tid blev det en sanning för allt fler att de samhälleliga skillnaderna mellan människor beror på genetiska variationer och naturliga anlag”

”Marxister och humanister haft en tendens att mena” att människan är ett oskrivet blad. Men

”I stället för att avvisa biologin som förklaringsmodell går han (Greider) in i modern biologisk och sociobiologisk forskning”, ”Greider smälter samman 1800-talsoptimismen med sin egen entusiasm för det som kan kallas ”vänstersociobiologi”.

”Snarare än att motbevisa möjligheten för socialismen, så närmast bevisar sociobiologin att ett socialistiskt, ja även ett kommunistiskt, samhälle ligger i människans natur.”...

(Greider) ”citerar generöst, inte bara moderna sociobiologer, utan även tänkarna som stod i spetsen för det moderna genombrottet. Darwin, Freud, Marx, Engels, Krapotkin och Einstein, alla är med... när människan tar kontroll över sin framtid från furstar och gudar”

Negativ är att Greider ”har en romantisk syn på både natur och historia” då han tror på ”en gammal föreställning om 'den ädla vilden' som antropologin enkelt motbevisat”.

Kommentar:

Greiders bok fortsätter i traditionen från Upplysningen om människan som måste befria sig själv¹⁵⁸. Samtidigt som han upprepar Rousseaus tanke på Den ädla vilden.

---

158 Se även recension av Nisbets bok, SvD 1983-01-08/9. Och DN 2016-02-17, <http://www.dn.se/kultur-noje/scen/randanmarkningar-i-stadsteaterns-du-ska-veta-mitt-varde/>

BOK: Den solidariska genen

Greider berättar i sin bok från 2014 hur han anser att "Biologi är politik" (29) och som vänsterradikal är han misstänksam mot tal om människans natur (118). Greider tror på den vetenskapliga metoden, men ser ändå hur politiska klimatväxlingar påverkar vetenskapen. (240)

För över fyrtio år sedan kom Wilsons bok om sociobiologi, "Wilson själv var en typisk liberal, eller rentav vänsterliberal i amerikansk mening" (32f). Men högern gillade idéerna, säger Greider, och frågar "Vad är biologism?" Enligt Greider ger Germund Hesslow svaret i DN: 1. Män och kvinnor är biologiskt olika; 2. Det finns ingen anledning för likformighet; 3. Föreställningen om kvinnors missgynnade ställning är starkt överdriven. "Så talar en sociobiolog som politiskt befinner sig till höger. Biologism är livsfarlig" (94), säger Greider. Även Steven Pinker uppskattar sociobiologi och Greider kallar honom "gnällig kulturkonservativ" (205).

"Snart fyrtio år har gått sedan sociobiologin 1975 med dunder och brak blev en dominerande trend inom den biologiska forskningen". Den "såg ut att segra", men nu "kan man konstatera att någonting verkligen är på väg att hända". Idag har evolutionsböckerna 'samarbete' i titeln, konstaterar Greider. När Wilson blickar tillbaka säger han enligt Greider att "de tidiga teserna om de själviska generna helt enkelt inte gav särskilt mycket", de såg inte tillräckligt på "hur den biologiska verkligheten ser ut". Greider ger ett citat av Wilson som stödjer honom: "Det gamla paradigmet för social evolution, som hade blivit sårbart efter fyra årtionden, har sålunda misslyckats".

Men Gould mfl har inte "entydigt vunnit striden", säger Greider. Wilson tror inte längre att vi "slaviskt dansar efter våra gener". Han tror nu på gruppselektion (237), upplyser Greider. "Det har skett och sker en gradvis omsvängning bort från de tongångar som rådde för några årtionden sedan" (240). Även Dawkins har ändrat sig, berättar Greider; han gillar inte titeln "självisk" i *Den själviska genen*, "Den samarbetande genen" hade varit bättre anser han nu. (148) Wilson lanserade sedan att människan har en nedärvd kärlek till naturen, vilket Greider sympatiserar med; Wilson myntade även begreppet "biologisk mångfald". Greider summerar sin nutida syn på biologiska förklaringsmodeller: "Sociobiologin blev, till slut, en social biologi" (164)

Kommentar:

Greider uppskattar miljöhänsynen han ser i den nya sociobiologin. Samt även betoningen på samarbete. Greider kritiserar Steven Pinker. Kanske kommer Greiders uppfattning från Pinkers omvändelse som ung man. Pinker såg sig själv lite som en hippie (enligt egen utsaga) och delade Greiders och de Waals uppfattning om människans goda natur och sympati för anarkismen. Det varade dock inte.¹⁵⁹ Greider talar om att kritikerna vunnit striden, ehuru inte entydigt. Det är en åsikt som inte stöds av det övriga materialet.¹⁶⁰

---

159 Pinker skriver om sin omvändelse i *Ett oskrivet blad* (s 331 i engelsk utgåva): "Som ung tonåring i det romantiska 1960-talet i Kanada, som berömmar sig av sin fredlighet, trodde jag djupt och innerligt på Bakunins anarkism. Jag skrattade bort mina föräldrars resonemang om att helvetet skulle bryta löst om staten någonsin lade ner sina vapen. Våra konkurrerande förutsägelser sattes på prov klockan 8 på morgonen den 17 oktober 1969, då Montreals poliskår gick i strejk. Klockan 11:20 rånades den första banken. Klockan 12 hade de flesta butiker i stadens centrum stängt på grund av plundring. Inom ytterligare timmar brände taxichaufförerna ner garaget tillhörigt en limousinservice som konkurrerade med dem om flygplatskunderna, en prickskytt på ett tak dödade ett polisbefäl på delstatsnivå, bråkmakare bröt sig in i flera hotell och restauranger och en läkare slog ihjäl en inbrottstjuv i sin förortsvilla. När dagen var slut hade sex banker rånats, hundra butiker plundrats, tolv bränder anlagts, fyrtio billaster skyltfönsterglas slagits sönder och byggnader fått skador beräknade till tre miljoner dollar, innan stadens myndigheter blev tvungna att kalla in armén och naturligtvis den beridna gränspoliserna för att återställa ordningen. Efter detta avgörande empiriska prov låg min politiska åskådning i trasor..."

160 Till exempel: Alcock s 4; Björklund 213ff; Fredholm s 1607; Pinker s 151; Segerstråle s 312.

Kritikernas utgångspunkt

Vad består kritiken mot sociobiologin av? Det finns ett mönster som återkommer. Kritikerna förklarar verkligheten ur ett socioekonomiskt perspektiv. De ser samhället som en struktur¹⁶¹. Per Månsson skriver mer om detta i sin bok *Moderna samhällsteorier* från 2015: ”kunskapssociologin befattar sig med verklighetens sociala konstruktion”, och att kunskap är olika för olika grupper; inte bara empiri utan även de processer genom vilken kunskaper etableras som verklighet.

”I den mest inflytelserika boken i den samhällsvetenskapliga fenomenologiska traditionen, Peter Bergers och Thomas Luckmanns *The Social Construction of Reality* från 1966¹⁶², framläggs ett försök till en helhetsteori om samhället och det sociala livet utifrån tanken att den samhälleliga verkligheten i grund och botten är en mänsklig social konstruktion” (78).

Förklaringsmodellen hos sociobiologins kritiker tar i denna form samma inställning som i den filosofiska idétraditionen vilken kallas strukturalism. Enligt dem är fallet att ”Samhället består av strukturer”¹⁶³ De var ”mot de filosofer som uppvärderade människan och den mänskliga tanken och handlingen”¹⁶⁴ Strukturalister ”har istället för en funktionalistisk förklaring velat tala om en strukturell benämning av samhällets delar. Helheten bestämmer delarna”¹⁶⁵ Gemensamt för strukturalisterna är att ”det allmänna betonades på bekostnad av det individuella”¹⁶⁶. ”De enskilda delarna definierades utifrån hur systemet avgränsade dem från varandra”¹⁶⁷ Ett problem vid studiet av dessa strukturer och deras inverkan på samhället är att strukturerna är dolda¹⁶⁸ Deras metod att förklara samhällsfenomen är att ”strukturen var något som nåddes genom teoretisk reflexion, inte genom empiriskt iakttagande”¹⁶⁹. Kritikern mot sociobiologi Göran Greider ser hur politiska klimatväxlingar påverkar vetenskapen för ”Biologi är politik”¹⁷⁰. Än mer uttalade är kritikerna Gunnar von Heijne och Joakim Israel som slår fast att

”Den som till äventyrs påstår att vetenskapen är politiskt och ideologiskt neutral hävdar just en politisk och ideologisk ståndpunkt.”¹⁷¹

En av Wilsons starkaste kritiker under den första tiden var Stephen J Gould, som menade att människans främsta utmärkelse är att anpassa sig. ”Mänsklig anpassning är kulturell – inte genetisk – till sin karaktär”¹⁷². Gould förnekar någon mänsklig natur.

De som opponerar sig mot strukturalistiska förklaringar menar att kritiken mot homo economicus är samma som homo politicus, ty ”Om medborgaren är ett hjälplöst offer för påverkan och i egentlig bemärkelse inte är kapabel att välja bil, är han knappast heller kapabel att välja parti”¹⁷³. Andra kritiker talar om konsekvenserna som kommer av en människosyn där ”Det nyfödda barnet

161 Dahlgren/Florén *Fråga det förflutna* s 106f

162 Mail från professor Sven Eric Liedman 2017-06-13 berättar att ”Social konstruktivism är en term som skapades av Berger-Luckman i boken ”The social construction of reality” från 1966. Den innebär att *kunskapen skapas genom interaktion mellan människor*”.

163 Dahlgren/Florén *Fråga det förflutna* s 106f

164 Dahlgren/Florén *Fråga det förflutna* s 107

165 Dahlgren/Florén *Fråga det förflutna* s 267

166 Dahlgren/Florén *Fråga det förflutna* s 111

167 Dahlgren/Florén *Fråga det förflutna* s 111

168 Dahlgren/Florén *Fråga det förflutna* s 111

169 Dahlgren/Florén *Fråga det förflutna* s 111

170 Greider s 240 och 29

171 Heijne/Israel s 91

172 Uddenberg s 204 (Gould). Thurén skriver att Gould ser ”vetenskapen som en mänsklig aktivitet, motiverad av förhoppningar, kulturella fördomar och strävandet efter ära” s 54

173 *Svenska dagbladet*, 1983-01-08/9. Recension av bok av professor Robert Nisbet.

uppfattades som ett blankt pappersark, på vilket dess sociala omgivning sätter sin prägel¹⁷⁴. Professor Robert Nisbet säger att problemen i samhället beror i mycket på en tankes dominans i samhällsklimatet, tanken att:

”Människan är nu inte längre ett fritt handlande subjekt utan bara ett mer eller mindre sjukt symptom på sociala eller ekonomiska krafter över vilka hon själv inte har någon makt.”¹⁷⁵

En kritik mot strukturalisternas samhällssyn är att deras förklaring till historiska fenomen ”blir en historia som saknar självständigt handlande subjekt”¹⁷⁶. Den lämnar enligt kritikerna inte tillräckligt utrymme för hur förändring går till; ”Kritiken mot strukturalism har framför allt riktats mot dess orörlighet: att det handlar om att analysera stillastående strukturer”¹⁷⁷. En annan del av kritiken är att en strukturell förklaringsmodell uppfattar människor som kuggar i en social och ekonomisk klassifikation som berör makthierarkier; människor är bara förkroppsliganden av ekonomiska kategorier, via klasser¹⁷⁸. Ytligt sett utövar människor sin fria vilja genom att fatta beslut, men besluten döljer bara samhällsstrukturens mönster, som de är omedvetna om och maktlösa inför¹⁷⁹.

Nils Uddenberg skriver om den vetenskapliga invändningen mot föreställningen om människans beteende som ett resultat av den sociala och ekonomiska samhällsstrukturen. Den kan komma i en mild form, att tankar är färgade av sitt samhälle, men ”Betydligt mer kontroversiellt är det att hävda att vetenskapens teorier väsentligen bör uppfattas som sociala konstruktioner som säger mer om det samhälle som ger upphov till dem än om den verklighet de utger sig för att beskriva”¹⁸⁰. P C Jersild kallar det befängt att tro att ”bakom varje vetenskap döljer sig en maktambition”¹⁸¹.

Det finns ett (av flera) krav som ställs på vetenskaplig observation kallad falsifierbarhet. Den innebär att det måste finnas ett logiskt observationspåstående som är oförenligt med hypotesen¹⁸². Alltså att en lära skall kunna bevisas vara falsk. Inte att den är det, bara att den kan vara det. Om den inte kan det, går den inte att falsifiera och är därför inte vetenskaplig. En lära som förklarar allt, förklarar ingenting¹⁸³; ”inom den kulturellrelativism som kulminerade under 80- och 90-talets postmodernistiska strömningar övergavs alla föreställningar om objektivitet till förmån för rent sociala och politiska förklaringar”¹⁸⁴. Men ”En teoribildning som, likt den starka socialkonstruktivismen, hävdar att varje verklighetsbeskrivning är lika sann som varje annan kan däremot aldrig bli föremål för den kritiska granskning som är vetenskapens adelsmärke”¹⁸⁵.

Den uttalade kritiken var oftast att sociobiologin ledde till reduktionism och biologisk determinism¹⁸⁶. Reduktionism kan vi tillfälligt lämna därhän, det är en sido-fråga. I stort sett handlar den om att man kan förklara en helhet med dess delar.¹⁸⁷ Den andra frågan berör biologisk

174 *Svenska dagbladet*, 1983-01-08/9. Recension av bok av professor Robert Nisbet.

175 *Svenska dagbladet*, 1983-01-08/9. Recension av bok av professor Robert Nisbet.

176 Dahlgren/Florén *Fråga det förflutna* s 113

177 Dahlgren/Florén *Fråga det förflutna* s 118

178 Greider s 28. Upprepas av Pinker s 171 och i SvD 2001-11-28/63, Staffan Ulfstrand.

179 *Svenska dagbladet*, 1983-01-08/9. Recension av bok av professor Robert Nisbet. Se även Dahlgren/Florén *Fråga det förflutna* s 111

180 Uddenberg s 16

181 Jersild s 103. Liknande sägs även av Pinker s 171 och Tullberg s 85.

182 Thurén s 61

183 Heijne/Israel s 75. Det sägs även av Uddenberg s 21. Och hos Pinker: ”det avgörande vetenskapliga provet: resultaten har upprepats av andra forskare” (135). Samt att vetenskapen är självkorrigering, Backman s 30.

184 SvD 2004-08-31/59. Carl-Filip Brück.

185 Uddenberg s 17.

186 Pinker s 130. Även i Tullberg s 221.

187 Folin s 83f (anser det absurt att klandra sociobiolog för reduktionism, då all vetenskap är reduktionistisk; vilket enligt Folin instämmer av Lewontin, Einstein, Popper.). Frågan tas även upp av Pinker s 130 och Uddenberg s 24

determinismen. Ett problem för kritikerna är att Wilson och Dawkins förnekar att de förespråkar determinism; samtliga menar att det finns påverkan av både arv *och* miljö, inte att människor är förprogrammerade maskiner. Tanken att om något är som det är, så kan man inte ändra på det, verkar vara frustrerande för en del människor. Samtidigt känns det inte som att det räcker att förklara en så ”hysterisk, reaktion”¹⁸⁸. Det måste finnas något annat som upprör känslorna.

I de aktuella böckerna ges flera förklaringar, men först måste man förstå samhällsomgivningen, diskursen, den politiska och sociala miljö som rådde när sociobiologin först uppträdde vid mitten av 70-talet. Samtliga källor som berör frågan beskriver att vid mitten av 1970-talet var tron på den sociala miljöns dominans starkare än idag. 1970-talet var ett årtionde då den rådande diskursen, tidsandan och samhälls-kontexten hade en tro på den sociala och ekonomiska miljöns dominans.¹⁸⁹ Åter kan vi ställa upp ett urval av hur källorna beskriver situationen:

- ”Under sjuttioalet drog en våg av psykoanalytiskt och sociologiskt inspirerade teorier in över människovården. Bilden av människan svängde från att vara ensidigt biologiskt till att vara lika ensidigt psykosocial”
- ”mitten av sjuttioalet... en tidpunkt då en mer än tio år lång vänstervåg nådde sin kulmen”
- ”På 70-talet blev politik ett uppfordrande honnörsord”
- ”'Fascist' kallades den på 70-talet som vågade ifrågasätta de vanligaste vänstersanningarna. 'Biologist' är det nya skällsordet (2001, min anm)”
- ”Marx som för tre decennier (1970, min anm) så genomsytrade idédebatten att en god intellektuell knappt kunde snyta sig utan att i nästa andetag analysera denna enkla handling ur ett marxistiskt perspektiv”.¹⁹⁰

Vilka var huvudargumenten mot sociobiologin? Enligt dess förespråkare var det mer en fråga om vilka effekter dess läror skulle ha, dess människosyn och världsbild, än de rena resultaten. Det var också där kritiken fokuserades.¹⁹¹ Ett par exempel på hur kritiken mot tanken på människors medfödda egenskaper sett ut i svensk media under den aktuella tidsperioden är följande:

KÖNSROLLER. I *Aftonbladet* 2005-02-12 står att den socialdemokratiska regeringen beslutat att aktivt gå in och styra forskningen om skillnader mellan mäns och kvinnors hjärnor. Motivet ges av dåvarande jämställdhetsminister Jens Orback som

”slog fast: - Regeringen betraktar kvinnligt och manligt som sociala konstruktioner, det vill säga könsmonster som skapas utifrån uppfostran, kultur, ekonomiska ramar, maktstrukturer och politisk ideologi”¹⁹²

Samma år, 1995, ordnas ett forskarseminarium av ”utbildningsdepartementet med Carl Tham (dåvarande socialdemokratisk utbildningsminister) och Ebba Witt-Brattström¹⁹³ i spetsen”:

188 Tullberg s 214. Tidigare hade krav på förbud och censur hänt den psykologiska skolan behaviourismen, som är i motsatsställning till sociobiologin; icke-behaviouristiska konklusioner på sextioalet ”stred så totalt mot den etablerade psykologin att (forskarna) inte fick sina resultat publicerade” (Thurén s 57)

189 Pinker s 124. Tas även upp av Tullberg s 4, http://www.zoologi.su.se/research/tullberg/papers/01-Sociobiology_in_Sweden.pdf

190 Lista 1-5: 1. Uddenberg 7 och 295; 2. Greider s 36; 3. Jersild s 85; 4. Kurtén s 7; 5. SvD 2000-10-10/12, ”Under strecket”, Fredrik Sjöberg

191 Sjölander, Sverre, mail 2017-04-04. Även hos Tullberg http://www.zoologi.su.se/research/tullberg/papers/01-Sociobiology_in_Sweden.pdf s 8.

192 AB: <http://www.aftonbladet.se/nyheter/kolumnister/carlhamilton/article10543754.ab>. Kolumn av Carl Hamilton.

193 Professor i litteraturvetenskap med genusinriktning vid Södertörns högskola 2000-2012 samt vid tillfället (1995) tillkallad av regeringen som särskild utredare.

<http://web.archive.org/web/20071009111729/http://webappo.web.sh.se/C1256E5B0040AD9B/0/BF8DF748806CF5>

”Margitta Edgren, då riksdagsman och ordförande i utbildningsdepartementets arbetsgrupp för jämställdhet i högre utbildning och forskning, angav redan i sitt öppningsanförande att begreppet genus 'bygger på föreställningen att innehållet i vad som betecknas som manligt respektive kvinnligt är socialt och kulturellt betingat och därmed möjligt att förändra'. Också här slås det alltså från början fast att könsskillnader inte är nedärvda.”¹⁹⁴

Den tidigare jämställdhetsministern Margareta Winberg är några år senare

”very clear on this point. Under the headline “Biologism –monkey-shit or genetic facts?”(Aftonbladet May 19 1999) she declared “ I firmly reject biologism. The different experiences that can be related to the sexes are due to traditions not to genes. The only difference that exist is that women can breed children and lactate”. ”¹⁹⁵

Under samma tidsperiod ville Folkhälsoinstitutet dela ut familjerådgivaren Marie Eenfeldts bok *Leva ihop*. Nationella sekretariatet för genusforskning vid Göteborgs universitet protesterade då ”Eenfeldt inte delade sekretariatets åsikt att könsolikheter enbart berodde på socialisering, utan såg dem som också genetiskt betingade”. ”Ett ramaskri följde”. ”Det restes krav på förbud ”. Nämnda sekretariat ”har för vana att från sina läslistor för studenterna utesluta alla böcker om biologi”.¹⁹⁶

”Väktarna över feministisk ortodoxi är mycket vaksamma och extremt intoleranta ... Den feministiska reaktionen var rasande, framför allt från det mäktiga Nationella sekretariatet för genusforskning, som förklarade boken anathema. I en atmosfär av biofob hysteri drogs boken in och förstördes - en makaber förekomst av en feministisk auto-da-fé. Elever som redan hade fått den farliga boken varnades av Folkhälsoinstitutet - att inte läsa den.”¹⁹⁷

Under samma tid var en av de tongivande tidningarna i Sverige *Dagens Nyheter*. Enligt sociobiologins förespråkare Birgitta Tullberg hade DN intagit en negativ attityd till sociobiologi. DN:s ”korståg mot sociobiologin gränsade ibland till ren censur. Redaktionschefen för kulturavdelningen, Arne Ruth, som var en av de mäktigaste journalisterna i landet, vägrade att publicera artiklar som försvarade sociobiologin”¹⁹⁸

MÄNNISKOSYN. Makarna Tullberg, som förespråkar sociobiologi skriver: ”När sociobiologin började studera mänskligt beteende blev det en stark, för att inte säga hysterisk, reaktion. Ett tabu var ifrågasatt. Många anser att människan är och bör förbli ett mysterium som inte skall analyseras och dissekeras”. Enligt religiösa är skillnaden mellan naturen och människans natur total, ”skall man lära något om människan skall man naturligtvis inte gå till djuren utan till de heliga skrifterna”.¹⁹⁹

Nils Uddenberg frågar varför det blev så starka känslor: ”Kanske för att biologin utmanar vår

---

EBC12570960046603B?open&neplink=/c1256e5b0040ad9b

194 Kurtén-Lindberg *Tokfeminismen*, s 163.

195 Tullberg: http://www.zoologi.su.se/research/tullberg/papers/01-Sociobiology_in_Sweden.pdf s 17

196 Kurtén-Lindberg *Tokfeminismen*, s 160ff.

En av sociobiologins nutida förespråkare Alcock hävdar att de flesta feminister anser kön definieras via kultur inte biologi s 130.

Slutligen säger Nationella sekretariatet för genusforskning i ett mail 2017-06-12 att termen ”sociala konstruktioner” är den korrekta för att beskriva att ”innehållet i vad som betecknas som manligt respektive kvinnligt är socialt och kulturellt betingat och därmed möjligt att förändra”.

197 Tullberg: http://www.zoologi.su.se/research/tullberg/papers/01-Sociobiology_in_Sweden.pdf s 17f

198 Tullberg: http://www.zoologi.su.se/research/tullberg/papers/01-Sociobiology_in_Sweden.pdf s 10

199 Tullberg s 214, 225

traditionella människobild. Vår särställning i naturen minskar. Vi omvandlas till nakna apor – ett socialt djur bland många. Där de västerländska tänkarna för inte så länge sedan såg en gudomligt besjälad varelse, vars tankeförmåga, språk och moral hade ett övernaturligt ursprung, ser sociobiologerna endast ett socialt däggdjur vars andliga egenskaper har utvecklats enligt samma principer som fåglarnas vingar”. Det utmärkande för människan var den fria viljan, men ”Den fria viljan tycks bli mindre fri och samhällets former mer opåverkbar.²⁰⁰ En kritiker som instämde var Marshall Sahlin som skrev ett ”vredgat inlägg” där han ansåg att ”Wilsons bok vill frånta kulturen dess position som ett ting i sig, som en fristående och symbolbärande mänsklig skapelse”.²⁰¹

Just moralen är enligt många kritiker en viktig del; enligt Stephen Jay Gould måste man tro att vi inte är krigiska av moraliska skäl²⁰². En liknande ”optimistisk” människosyn uttrycks i antropologkonferensen i Sevilla 1986, som säger att människan är inte krigisk av naturen.²⁰³ Andra kritiker talar om människovärdet²⁰⁴, eller att biologin kan inverka på människans rättigheter²⁰⁵. Någon talar om sin tro på ”alla människors mentala jämlikhet”²⁰⁶. Det fanns även oro för att ”sociobiologin skulle lägga ved på den rasistiska brasan”²⁰⁷. Tidigare nämnde Stephen Jay Gould varnar för att ”Mycket av den sociobiologiska forskningen tenderar att uppmuntra folk att misstänka att deras sociala fördomar när allt kommer omkring är vetenskapliga fakta”²⁰⁸.

VÄRLDSBILD. För en biologiskt grundad uppfattning om verkligheten finns ingen vilja och avsikt, till skillnad från en religiös skapelsetro. Lika illa är det att människan inte längre är i centrum av universum, tanken ”var förenad med tydliga moraliska konsekvenser”²⁰⁹, den är ett paradigmskifte jämförbart med Galileos upptäckt, En sammanfattning av kritiken mot en biologisk världsbild är: a) förtryck kan rättfärdigas; b) utopin kan inte byggas; c) fri vilja blir en illusion; d) livet kommer sakna mening.²¹⁰

Rädslan för sociobiologin är rädslan för ett paradigmskifte²¹¹. Men ett skifte från vilket paradigm? Svaret är upplysningens. Det började med John Lockes syn på människan som ett tomt blad från födseln²¹². Tanken togs över av Rousseau med sin dyrkan av människan i naturtillståndet, utan civilisation²¹³. Den fortsatte under upplysningen, där människan hade ingen att förlita sig på utom sitt eget förnuft²¹⁴, samtidigt som man promotade människans lika värde och att praktiskt och politiskt implicera detta.²¹⁵ De två läror som tog intryck av de av upplysningens ideal som nämns ovan var socialismen och liberalismen. 2016 beskriver *Dagens nyheter* kopplingen mellan dessa läror i en recension av en modern teaterpjäs om Ayn Rand, den nyliberala författarinnan:

---

200 Uddenberg s 13f

201 Pinker s 126

202 Pinker s 142

203 Jersild s 15. Tas även upp av Pinker s 322

204 Hejine/Israel s 27

205 Hejine/Israel s 82. Uddenberg förnekar att detta är ett problem s 327

206 Folin s 19. Anklagelsen bemöts av Pinker s 167

207 Uddenberg s 204

208 Greider s 35

209 Uddenberg 20

210 Pinker s 153 och 155. Thurén (83ff) tar också upp kritikens olika delar: ”I dag talar man inte längre om socialdarwinism. Däremot finns det en vetenskapsgren som kallas *sociobiologi*”. Wilson var ”mycket inflytelserik”, men ”Hårt kritiserad” för att vara mot samhällsförändring och för rasism och sexism. Han trodde på medfödda aggressiva beteenden och var anti-utopisk. Slutligen uppfattades hans forskning som en ”Reaktion mot sextio- och sjuttio-talens radikala rörelser”.

211 För begreppet paradigm, se Thurén s 73

212 Pinker s 23 (Locke)

213 Pinker s 29 (Rousseau)

214 Jersild s 12 (förnuft)

215 Jersild s 102 (värde)

"Om det finns... något som skulle kunna tänkas slå en bro mellan högern och en materialistisk vänster... så skulle det vara det: en tro på att människan kan bli herre över sitt eget öde. Det finns ingen att hålla i handen, människan måste själv skapa sitt eget paradiset"²¹⁶

Som vi sett var många kritiker socialister och marxister²¹⁷. "Kritiken mot sociobiologin har ofta kommit från socialistiskt håll"²¹⁸. Orsaken till kritiken är att marxister anser att allt är format av omgivningen, att man föds som ett tomt blad²¹⁹. Författarna till *Inte i våra gener* (1986) skriver att de drivs av "ett engagemang för ett mer rättvist – ett socialistiskt – samhälle"²²⁰. Detta samhälle kan bara skapas med rätt inställning till människan: att "Endast de nyfödda är fläckfria" som Röda khmererna sade.²²¹ Ursprunget till kritiken mot sociobiologins syn på människan är upplysningens och den franska revolutionens idéer om människan och hennes rättigheter.

SLUTSATSER DELKAPITEL 4.2

Kritikerna av sociobiologin har tagit åt sig av de nya rönen i biologin. De tolkar den som stöd för sina argument om solidaritet, att genen inte är självisk. De tar upp sociobiologernas nya fokus att gener uppmuntrar till samarbete, inte enbart konflikt, vilket de ansåg sig se tidigare. Genens programmering kan enligt dem ligga bakom osjälviskt beteende. Samtidigt fortsätter kritiken att poängtera att de är mot kopplingar mellan biologin och extrema politiska inställningar som nykonservatism och nyliberalism. Inte alla kritiker tar upp kopplingen mellan sociobiologin och ekologin. Även lärans nya skepnad i form av evolutionspsykologin ses av vissa som lika illa som dess föregångare. Vidare ser några en fortsatt fara i form av vinstintressen inom forskningen i genetik och evolution. Så även inför resultaten forskningen kan föra med sig. Tidigare kritik ur utgångspunkten att samhällsproblem beror på maktstrukturer återkommer. Efter 2009 tar DN upp vetenskapliga bedömningar av sociobiologin med fortsatt fokus på betoning av samarbete, miljöhänsyn och en ny tolkning av metaforen om den själviska genen. Framför allt förs tanken fram av Göran Greider. Samtidigt som han menar att sociobiologin i inledningen var en del i en attack mot vänstern, inte en ny vetenskaplig lära, utan en propagandaoffensiv för nyliberalism.

4.3 Ny syn på sociobiologin

4.3.1 00-tal: Artiklar – Böcker

Svenska Dagbladet

2000-10-10/12. Under strecket. Fredrik Sjöberg om primatologen Alison Jollys bok *Lucys legacy* som kallas en nyanserad framställning "mellan... ytterligheter". Den är en "bro mellan naturvetare och humanister". "Detta är biologins guldålder". Darwin mer levande än någonsin och påminner om "Marx som för tre decennier så genomsyrade idédebatten att en god intellektuell knapp kunde snyta sig utan att i nästa andetag analysera denna enkla handling ur ett marxistiskt perspektiv".

---

216 DN 2016-02-17, <http://www.dn.se/kultur-noje/scen/randanmarkningar-i-stadsteaterns-du-ska-veta-mitt-varde/>
Göran Greider, som är socialist, instämmer, s 28.

217 Folin s 19 (många) och 79. Se även Greider 101 (Stephen Jay Gould "växte upp i knäet på marxismen, som han själv uttryckte det") och SvD 2001-11-28.

218 Uddenberg s 17 (kritiken)

219 Pinker s 171 (tomt blad)

220 Pinker s 143 (rättvist)

221 Pinker s 171 (Röda khmerer)

I Sverige har vi ännu inte sett extrema yttringar av sociobiologin, tack vare ”våra sympatiska Jersildar och Uddenbergare vid första fiolerna”. Ett försvar är att ”avfärda all sociobiologi som reaktionär och i olika avseenden chauvinistisk biologism”; ”Bättre då att läsa på, att söka bilda sig en någorlunda egen uppfattning av vad i allt detta som kan te sig troligt, etiskt acceptabelt och praktiskt användbart”.

I bokens slutkapitel konstateras att ”många av sociobiologins hävdvunna motståndare i det socialkonstruktivistiska lägret kommer att känna sig välkomna”. Författaren undervisade tidigare i kvinnovetenskap, Darwin ”har aldrig stått högt i kurs bland feminister – men det förefaller nu som om andra än Jolly bara alltför väl har lyckats vinna förståelse för att vi innerst inne är biologiska varelser, för i dag, tio år senare, säger hon stå inför det motsatta problemet: Ett skrämmande stort antal elever är beredda att betrakta individens genetiska konstruktion som något ödesbestämt”.²²²

Kommentar:

Enligt Sjöberg har allting ställts upp och ner. Sociobiologi är inte bara en legitim inställning, utan dominerar. Fredrik Sjöberg tar även upp P C Jersild och Nils Uddenberg på ett positivt sätt. Artikeln tar inte upp utvecklingen till evolutionsbiologi och evolutionspsykologi. Inte heller den fokus på samarbetande gener eller miljötankandet hos modern sociobiologi. Men det viktigast i artikeln är Sjöberg presenterar biologins företrädare som sympatiska företrädare, inte buffliga.

*

2001-05-29/63. Under strecket, Anders Nordgren, forskare i bioetik vid Uppsala universitet, om Bateson och Martins bok *Design for a life*: Innan ”1990 var det inte ovanligt att ledande forskare i USA betonade genernas betydelse oerhört starkt”. ”Många använde metaforer som andades genetisk determinism och reduktionism”. ”Knappast någon betonar numera ensidigt generna eller miljön”. Boken tar upp ”komplexiteten i samspelet mellan gener och miljö”, ”I viss utsträckning kontrasterar deras synsätt mot sociobiologi”.

Kommentar:

Efter många år återkommer anklagelsen om reduktionism och genetisk determinism. Slutsatsen är emellertid, som i alla andra vilka uttalar sig i saken, att det finns en växelverkan arv-miljö.

*

2001-11-28/63. Staffan Ulfstrand, professor em i ekologisk zoologi vid Uppsala universitet: ”Hur sociobiologin blev ett fult ord”. Wilsons ”lysande” bok ledde till en ”hetsig debatt”, ”men också till många nya vetenskapliga idéer”. Boken är

”än i denna dag ousinlig som källa till både kunskap och stimulans och fick en enorm betydelse för den biologiska beteendeforskningen med evolutionärt synsätt, som låg i luften just för ungefär 25 år sedan”.

Beteende är resultatet av hjärnfunktioner och det resonemanget

”är tillämpligt för alla arter, inklusive Homo Sapiens – det var det argumentet eller påståendet som gjorde att Wilsons tjocka bok inte bara hamnade på biologibibliotekens hyllor utan också blev en bestseller”.

Det blev ett ”vådligt rabalder och en våldsam fejd” pga Wilson. Viktigaste antagonisten var Harvardkollegan och populationsgenetikern Richard Lewontin som kom med ”hårresande och totalt obestyrkta beskyllningar mot Wilson, som till på köpet vid minst ett tillfälle utsattes för visserligen

---

²²² 2000-11-05/26. Fredrik Sjöberg: om damp, mm, ordet ”sociobiologi” bara nämns.

milt men dock fysiskt våld”. ”Vad var det som vållade denna omåttliga aggressivitet?”. ”Det viktigaste motivet var utan tvivel ideologiskt”, hävdar Ulfstrand.

”Som marxister utgick Lewinton och hans medarbetare från att människan är i stort sett obegränsat formbar av omgivningen – möjligen en oväntad attityd hos en genetiker. Det nyfödda barnet uppfattades som ett blankt pappersark, på vilket dess sociala omgivning sätter sin prägel”

Beskyllningen var för ”genetisk determinering, som betyder att generna alltid är allting, miljön aldrig någonting – en åsikt som var och är lika främmande för Wilson som för praktiskt taget alla andra biologer”. ”Vidare hävdade de att Wilsons teser kunde tolkas som stöd för en lång rad förkastliga 'ismer', som exempelvis kapitalism, rasism, sexism och rentav fascism och nazism”. De lyckades få ordet ”sociobiologi” nedsvärtat, säger Ulfstrand.

En nyutkommen bok är *The Triumph of Sociobiology* av ”John Alcock, en av den moderna beteendeforskningens förgrundsgestalter (och bästa pedagoger), historien fram till dags dato. Alcock är professor i biologi vid Arizona State University”. Idag finns nya synsätt framför allt inom evolutionär psykologi tack vare Wilson, säger Ulfstrand, och i dag är de flesta överens om att arv och miljö båda spelar roll. Segerstråle och Alcock avvisar ”milt uttryckt – utomparlamentariska metoder som vissa av kontrahenterna använde i det sociobiologiska slaget”. Men kritiken var utvecklande, avslutar Ulfstrand.

Kommentar:

Först kan man jämföra Ulfstrands artikel med Joachim Israels: enligt den senare sålde boken pga reklamkampanj, inte för att tankarna låg i luften eller för att det låg något i resonemanget. Allra minst för att den var lysande. I likhet med kritiken mot Israel och Gould är argumentet från Ulfstrand mot Lewontin att han är marxist, och tror till fullo på att verkligheten skall ses och förklaras som en social- och ekonomisk struktur. Kritiken från dem är enligt Ulfstrand inte vetenskaplig utan ideologisk. Återkommande hos Ulfstrand är också att idag (2001) är alla överens om att arv och miljö båda spelar in samt att Wilson faktiskt aldrig hävdade biologins totala dominans för att förklara människans beteende.

*

2002-09-18/65. Fredrik Sjöberg. Rubrik: ”Signalspaning i biologiskt minfält”. Recension av Sverre Sjölanders *Naturens budbärare. Från djursignaler till människospråk*.

”Åtskilligt har hänt under de två decennier som gått sedan den polemiske självspillingen Svante Folin gav ut sin bok ”Den påklädda apan” varmed han älgade ut i ett av 80-talets tätaste minfält och försvann i ett litet men distinkt moln av rök och damm. Dels har forskningen om det mänskliga beteendets biologiska och kulturella rötter framskridit, avsevärt, dels har sociobiologiska tankegångar i allmänhet blivit salongsfärdiga i takt med att allt färre kritiker ids framställa dem som strävpelare i ett nyliberalt, sexistiskt högerprojekt. Dessutom har frågorna behandlats utförligt av en hel rad rumsrena författare av typen Uddenberg, Ulfstrand, Jersild och Gärdenfors.

Till denna rad anmäler sig nu även etologen och zoologiprofessorn Sverre Sjölander med *Naturens budbärare*, en föredömligt koncentrerad och lättillgänglig bok om signalsystem i djurens värld, och människans....Välskrivet, intresseväckande, lärorikt.

Redan tidigt gillras en fälla för dem som till äventyrs vantrivs med tanken att också människor styrs av nedärvda beteendeprogram... en fullt genomförd kölhalning av vår tids

mer ideologiskt än vetenskapligt grundade människosyn, här betecknad som just behavioristisk. Att människan skulle vara fullkomligt formbar avfärdas ampert som nonsens, på goda grunder bör tilläggas, och det faktum att också vi föds med formaterade hårddiskar underbyggs...

...Ändå förlorar boken i längden på något som vi för enkelhetens skull kan kalla författarens höga svansföring (det är) onödigt att utgjuta gallgröna ironier över de psykologer, sociologer och socialantropologer som bara är för gamla för att ändra uppfattning...

Att som en gång Svante Folin sätta iväg som en retad vattenbuffel och bokstavligen försöka stampa sönder minorna är ju på sitt sätt heroiskt, och det kan vara väldigt underhållande, men att gå i hans fotspår, som Sjölander bitvis gör, kan vara äventyrligt i överkant och är i alla händelser dumt... "Naturens budbärare" är en bra och viktig bok, men sarkasmerna signalerar till en publik inom den egna flocken"

Kommentar:

Kännetecknande för denna uttömmande recension är den starka kritiken mot Folin, en självspilling som attackerade för hårt. Sjöberg gillar Sjölanders bok; han upprepar sitt gillande för Jersild och Uddenberg som får omnämmandet "rumsrena". Det han inte gillar är med andra ord fanatism och extremism. Och man kan förstå att han inte tror på det tidigare paradigmet att mänskligt beteende måste förklaras som ett resultat av samhällets sociala och ekonomiska strukturer.²²³

Då professor Sjölanders bok nämns vill jag även gå in på hans svarsmail. Det var metodologiskt användbart då professorn gav fem kommentarer som beskriver händelseförloppet, den fortlöpande debatten om sociobiologin och dess vetenskapliga status, ur hans pro-biologiska perspektiv²²⁴:

1. Det fanns en intensiv diskussion
2. Diskussionen tynade snabbt bort
3. Idag är de sociobiologiska argumenten accepterade
4. Det som upprörde vänstern var konsekvenser de trodde skulle komma
5. Det fanns ingen kritik av grundtankarna.

Ur det omfattande källmaterialet stöds professor Sjölanders av flera källor. Här en uppräknings av hur flera av källorna kan sättas i relation till professorns fem punkter:

1. Det fanns en intensiv diskussion - Wilson fick talrika apostlar och en störtsjö av böcker om sin lära²²⁵. Samtidigt en mängd kränkande kritik²²⁶. Wilson blev en kändis²²⁷ och boken en bestseller²²⁸ trots våldsamma reaktioner.²²⁹
2. Diskussionen tynade snabbt bort - Sociobiologins starke man i Sverige, Svante Folin, försvann snabbt ur diskussionen²³⁰. Vid mitten av 90-talet kom sociobiologi-boken *Naturlig*

---

223 2003-06-29/38. Om Strindberg, ordet sociobiolog nämns

224 Sjölander, Sverre, mail 2017-04-04. Det metodiskt korrekta i att ta upp de fem punkterna och deras vetenskapliga värde för uppsatsen utvecklas i Denscombe *Forskningshandboken* s 106.

225 SvD: 1982-02-08/10 (apostlar)

226 SvD: 1984-07-27/10 (kritik)

227 SvD: 1985-06-24/14 (kändis)

228 SvD: 2001-11-28/63 (bestseller)

229 Jersild s 65ff (reaktioner)

230 SvD 2002-09-18 och Tullberg (http://www.zoologi.su.se/research/tullberg/papers/01-Sociobiology_in_Sweden.pdf)

etik, men Göran Greider konstaterar att ”Så särskilt uppmärksammas tror jag inte att makarna Tullbergs bok blev”²³¹. Idag medges att striderna har mattats.²³²

3. Idag är de sociobiologiska argumenten accepterade - Flera samhällsvetare deltog i angrepp men ”tabu kunde inte upprätthållas och sociobiologin har etablerat sig som en självklar vetenskaplig disciplin”²³³. Idag är de flesta överens om att vi innerst inne är biologiska varelser²³⁴. Wilson ”firas numera som biologins Grand Old Man”²³⁵. Arv och miljö har integrerats²³⁶. Sociobiologins idéer är salongsfärga²³⁷. Det intellektuella klimatet präglas av förändring och titeln på en bok från 2001 är *The Triumph of Sociobiology*.²³⁸
4. Det som upprörde vänstern var konsekvenser de trodde skulle komma - Wilson ansågs inte ha en humanistiskt grundad moral²³⁹. Han kallades odemokratisk²⁴⁰ och ett verktyg åt ”reaktionära krafter”²⁴¹, ett försvar för kapitalism, rasism, sexism, fascism och nazism²⁴² och bedrev ett nyliberalt, sexistiskt högerprojekt.²⁴³
5. Det fanns ingen kritik av grundtankarna - En bok från år 2000 varnar för vinstintressen i genteknik²⁴⁴. I övrigt var kritik ideologisk²⁴⁵. Men även det har ändrats: Vid en kongress 1993 var det ”slående med den kompakta frånvaron av ideologiska attacker mot sociobiologisk analys”.²⁴⁶

Den sista punkten kan i sin tur kopplas till medieforskaren Kent Asps tre faktorer i medieanalys där han betonar olika former av nyhetsvinkling: brist på balans, vilka aktörer som kommer till tals och att vara uppmärksam på vad som är propaganda (dold och medveten), partiskhet (öppen, medveten), kulturell vinkling (dold, omedveten) och strukturell vinkling (dold, omedveten). Enligt professor Sjölander var mycket av den tidiga kritiken ideologiskt vinklad, alltså partisk, i syfte att misstänkliggöra sociobiologin, men den senare kritiken saknar i många fall detta tecken.

*

2004-08-31/59. Carl-Filip Brück, doktorand i teoretisk filosofi, Stockholms universitet: ”Naturbehov tränger sig på humanisten”. Det har enligt Brück kommit nya påståenden från E O Wilson, tidigare mest känd för sociobiologi. ”I slutet av 90-talet” säger Wilson att ”samhällsvetenskaperna som vi hittills känt dem kommer att försvinna” och tas över av naturvetenskap. ”Till viss del har Wilson haft rätt”. Wilson var ”politiskt kanske något naiv”, anser Brück. 1975 blev det demonstrationer, ”vid en konferens sprang en grupp aktivister fram, hällde en kanna vatten över honom och anklagade honom med slagord för förintelsen”. Det humanistiska lägret ifrågasatte Wilsons ”föreställning om vetenskaplig objektivitet”, berättar Brück;

s 4 (Folin).

231 Greider s 70 (om Tullbergarnas bok).

232 Jersild s 65ff (striderna).

233 Tullberg s 214 (tabu).

234 SvD 1985-06-24/14; 2000-10-10/12 (dagens situation);

235 Jersild s 65ff (grand).

236 Uddenberg s 8 (integrerat).

237 SvD: 2002-09-18 (salong).

238 Pinker s 9, 151 (Alcocks bok).

239 SvD 1985-06-24/14 (humanistiskt)

240 SvD: 1985-08-15/16 (odemokratisk)

241 SvD: 2000-10-10/12 (reaktionär). Även hos Jersild 65ff.

242 SvD: 2001-11-28 (-ismer)

243 SvD: 2002-09-18 (projekt)

244 SvD: 2000-04-30/30 (vinst)

245 SvD: 2001-11-28 (ideologisk)

246 Tullberg s 214 (frånvaro). Även i [http://www.zoologi.su.se/research/tullberg/papers/01-](http://www.zoologi.su.se/research/tullberg/papers/01-Sociobiology_in_Sweden.pdf)

[Sociobiology in Sweden.pdf](http://www.zoologi.su.se/research/tullberg/papers/01-Sociobiology_in_Sweden.pdf) s 9

”inom den kulturrelativism som kulminerade under 80- och 90-talets postmodernistiska strömningar övergavs alla föreställningar om objektivitet till förmån för rent sociala och politiska förklaringar”.

Brück säger att resultatet blev en science-wars debatt som kulminerade med Alan Sokal och Sokals bluff 1996. 'Sokals bluff', som var en bluffartikel riktad mot postmodernistisk relativism för att förlöjliga den, orsakades av irritation över att vänstern övergivit förnuftet, berättar Brück²⁴⁷. Han fortsätter med att säga att enligt Sokal brukade det vara högerens roll. Enligt Brück leder detta till att nu får naturvetare ta över humanisternas roll som samhällsvetenskapliga populäruttolkare.

Enligt Pinker i *The blank slate* (Ett oskrivet blad) ger naturvetenskap en ”tragisk bild av människans natur”, fortsätter Brück. Boken har ett starkt fokus på skillnaden mellan åsikter om naturen och samhället. Om naturen är skild från samhället, frågar Brück, hur förhåller sig de till varandra? Vilken del påverkar vilken del? Etc. ”Uppfattningen av samhället som skilt från naturen är knuten till det faktum att vi i viss mån väljer vilket sorts samhälle, vilken sorts gemenskap vi vill ha”.²⁴⁸

Kommentar:

En ny företeelse i debatten är att Brück går från att kritisera den dominerande tanken att se verkligheten ur ett socioekonomiskt perspektiv, till att angripa den postmoderna tanken på relativism mellan alla idéer oavsett empiriska eller rationella skäl.

*

2008-10-17/140. TV-tablå; Vetenskapens värld: ”Edward O Wilson blev en av 1900-talets mest utskällda naturvetare när han lanserade begreppet sociobiologi och hävdade att människans beteenden är lika naturgivna som djurens. Idag är han dedikerad kämpe för biologisk mångfald”.²⁴⁹

*

Dagens Nyheter

En ledare/kolumn av Torbjörn Fagerström kallad ”Sista sucken från anti-darwinisterna” är från 2000-09-25. Författaren presenteras som ”professor i teoretisk ekologi vid Lunds universitet och prorektor vid Sveriges lantbruksuniversitet samt fristående kolumnist i Dagens Nyheter”:

”Det tycks fortfarande vara legitimt i vissa kretsar att yttra sig om sociobiologi utifrån godtycklig grad av okunnighet, om blott vederbörande kan sin Marx, Freud eller Foucault. Knepet är att misstänkliggöra sociobiologin, genom att placera den i ett slags vetenskapens högerbur (oklart varför), genom att insinuera släktskap mellan sociobiologi och rasbiologi...

Men den attityden har framtiden bakom sig; nu mera än någonsin när vi just trätt in i det som kommer att bli biologins århundrade. Nu krävs mera klös i argumenten än bara simpla svinhugg av den som vill bli tagen på allvar. Ty den biologiska kunskapen växer i rasande fart.”

Så vad har den biologiska forskningen kommit fram till? ”Ett av de svindlande resultat som biologerna har kommit fram till - och som bland mycket annat är intressant från sociobiologins synpunkt - är att 'allt liv är ett'. Genom en gigantisk evolutionär förgreningsprocess har alla arter utvecklats från endast ett gemensamt ursprung.”

---

247 Sokals bluff nämns även hos Alcock s 86f och hos Segerstråle s 339 (334 Science wars). En beskrivning av affären

Sokal finns i journalisten och författaren Francis Wheens bok *Mumbo jumbo - hur skitsnacket erövrade världen*.

248 2005-06-05/19; ordet sociobiologi nämns.

249 2008-10-20/78; som förra, TV-tablå

Men det gör enligt Fagerström inte att djur och människor är samma sak: ”sofistikerade kulturyttringar, såsom att komponera symfonier, skriva romaner, eller idka högläsning framför brasan. Sådant är unikt mänskligt, och är avhängigt vår höga intelligens och vårt nyanserade tal- och skriftspråk.

Fram träder i stället insikten om att även dessa kan ha - och ofta har - djupa evolutionära rötter, en insikt som är uppenbart relevant för vår egen självförståelse. Det är detta som kallas sociobiologi. Kvar på den vittrade grushögen står bara det anti-darwinistiska kampförbundet”.²⁵⁰

Kommentar:

En positiv artikel. En ny företeelse är en närmast hånfull attityd mot sociobiologins motståndare. Inte nog med att de har fel. De står på en grushög. De enda de har är misstänkliggörande och de står och stampar på samma plats. Det är en stor skillnad mot attityden hos artiklar sympatiska mot sociobiologin på åttiotalet. Ordvalet påminner om Svante Folins.

*

Samma positiva omdöme om sociobiologins ekologiska perspektiv kommer i nästa artikel ”Halva jordklotet åt djuren” 2002-07-11; en bokrecension på Wilsons nya bok *Livets framtid*. ”Enligt sociobiologen Edward O Wilson är människans likgiltighet inför miljöförstörelsen genetiskt betingad. Det är å andra sidan kärleken till naturen också. Wilsons nya bok om vår planets framtid andas paradoxal optimism, skriver Lars Linder.”

Wilson tar upp exempel på hur människan skövlat sin natur, tex Nya Zeeland: ”Wilsons bistra slutsats om den tidiga människans härjningar är att den ädle vilden aldrig existerat, att det bebodda Eden var ett slakthus och att ett vunnet paradiset är ett förlorat paradiset.

Hans nya bok är en uppföljare till ”Livets mångfald”, utgiven i början av 90-talet. De båda böckerna är på en gång en hyllning till den fantastiska biologiska rikedom som är förutsättningen för vår tillvaro på jorden och en larmrapport om vad vi ställt till med

”Livets framtid” är nog tänkt att anslå en mer optimistisk och konstruktiv grundton än den förra boken. Wilson argumenterar mycket värtaligt för att människan, samtidigt som hon outtröttligt förstör arter och natur, också med nya vetenskapliga framsteg skaffar sig allt bättre förutsättningar för att förstå förloppet och börja hejda det.”

”Det var Edward O Wilson som en gång grundlade den kontroversiella sociobiologin, det är inte för intet som han hävdar att människans kortsiktighet och likgiltighet inför omvärldens öden är genetiskt betingad. Det är, menar han, å andra sidan också kärleken till den naturliga miljön; och själv framträder han här som ett slags nykter naturromantiker som skriver brev till Thoreau och argumenterar för att vi bör se utvecklingsläran som en modern skapelsemyt eftersom den betonar vår samhörighet med allt levande”.

”Och det är inte för sent! vill han säga. De närmaste hundra åren väntar visserligen en kritisk flaskhals där överkonsumtion och överbefolkning kommer att tära allt hårdare på resurserna - Allt som behövs är besinning, lite pengar och framsynt politik.” Tyvärr verkar det sistnämnda vara en bristvara enligt Linder. Åtminstone i den kulturella kontext boken skrivit i: ”Wilson skriver för en amerikansk läsekrets. Han lägger ner mycket möda på att bemöta den typ av cyniska argument som går ut på att människans intressen trots allt måste gå före djurens, att några arter hit eller dit inte spelar så stor roll, eller att ny teknik snabbt kan ersätta det som till äventyrs går förlorat i förstörda biotoper.”²⁵¹

Kommentar:

---

250 DN: <http://www.dn.se/arkiv/ledare/kolumn-torbjorn-fagerstrom-sista-sucken-fran-anti-darwinisterna/>

251 DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/halva-jordklotet-at-djuren/>

Sociobiologin och Wilson hyllas för sin ekologiska inställning.

*

Steven Pinker kommer i nästa artikel. Skriven av Lasse Berg "Journalist, dokumentärfilmare och författare till ett dussintal böcker, bland dem "Världens ålder" om en resa i Darwins spår. Arbetar på en intervjubok om forskningsfronter i studiet av människans evolution. Bor i Rwanda.", 2003-03-16

"Kunskapen om genernas betydelse för vår arts beteende är numera gängse och växande. Människan är inget tabula rasa, inget oskrivet blad vid födelsen. Detta påpekar den världsledande kognitionsforskaren Steven Pinker i sin "The Blank Slate. The Modern Denial of Human Nature". Vi har som art en medfödd natur. Det nya som evolutionspsykologer anförda av Pinker hävdar är att variationerna i våra individuella personlighetsdrag har mycket lite med uppfostran att göra, utan till mer än nio tiondelar beror på biologiskt arv, slump ("öde") och annat."

Artikeln fortsätter "För vårt eget släkte, Homo, har ett specifikt uppförande skrivits in i våra hjärnor av evolutionen under två miljoner års afrikanskt samlarliv. Det skiljer oss grundligt inte bara från övriga däggdjur i gemen utan även från våra närmaste släktingar bland primaterna. Ur genernas djup viskar denna vår natur till oss.

- Fel! säger Steven Pinker när jag träffar honom på hans kontor på MIT i USA, där han är chef för centret för kognitiv neurovetenskap. Generna viskar inte, de vrålar oss rätt in i örönet."

Kritiken mot biologiska förklaringsmodeller grundas enligt Pinker på en felaktig föreställning om människans. Ett fel som inte är en detalj, utan förklarar all felaktig utveckling i fråga om människan, hennes tänkande och natur, sedan dess skapande:

"Grundläggande i den västerländska synen på människans natur är dogmen om det 'oskrivna bladet', med den bild som användes för tre hundra år sedan av John Locke. Av ett nyfött barn kunde föräldrar, lärare och präster göra snart vad som helst. Denna syn anammades även av 1900-talets totalitära ideologier. Mot detta ställde E O Wilson på 70-talet en sociobiologi baserad på evolutionstänkande där Homo sapiens är ett djur, med natur och instinkter som alla andra, och ett medvetande som är neurologiska kopplingar. Kritiken blev häftig. sociobiologin var deterministisk och höger. Liberaler och vänsterfolk har inte velat ta i dess tänkande med tång. Pinker påpekar att de senaste årtiondenas banbrytande forskning inom genetik, kognitionsforskning, evolutionsbiologi och neurovetenskap har tvingat motståndarna att flytta sina positioner bakåt."

Men naturligtvis är inte allt enbart positivt. Det finns invändningar, "en helt annan fråga (är) vad vi skulle göra med en sådan kunskap. Pinker påpekar det självklara att 'naturligt' inte behöver betyda 'bra', lika lite som att allt gott är av naturen."Frågar återstår: "Vilken är då människans medfödda karaktär? Diskussionen kan än i dag tyckas pendla mellan de båda polerna Hobbes (människan är av naturen ond och måste tyglas för att inte allas krig mot alla skall utbryta) och Rousseau (människan är av naturen god, fast kan av miljön göras ond). Där säger sig Pinker stå närmast Hobbes.

- Människan är ett flockdjur. Den solitära människan existerar inte. Vi är inte orangutanger. Vi är extrema. Inga andra däggdjur kan samarbeta med individer som inte är nära släktingar, eller med rena främlingar. Ett sådant beteende är en evolutionsmässig självmotsägelse i en värld befolkad av själviska gener, även om, som Pinker påpekar gång efter annan, en självisk gen inte behöver betyda en självisk organism. Modern spelteori visar hur ett altruistiskt beteende kan göra livet bättre för alla i gruppen, men de lättköpta vinsterna av fusk har försvårat uppkomsten av sådana mönster i

djurvärlden.”

Framtiden för människan kan bli bra eller dålig. ”Framför allt har vi fötts med ett begär att accepteras och få status av vår grupp. Alla folk har på gott och ont kategorier för ingrupper och utgrupper, säger Pinker.

- Vår uppgift i dagens globaliserade värld är att utvidga ingruppen till att inte bara gälla vårt samlarband utan hela arten.”²⁵²

Kommentar:

Pinker presenteras som världsledande på sitt område. Lika positiv beskrivs biologins nya position, där motståndarna backat. Den tar även upp altruism och inkluderande som nödvändiga inslag i biologin. Till skillnad från tidigare fokus på exkluderande och egoism. Nytt är också medgivandet, eller snarare klargörandet att självisk gen inte betyder självisk organism. Det är ett nytt läge för forskningen som Pinker presenterar. En utveckling till vad som blev evolutionspsykologi.

BOK: Defenders of the truth

Ullica Segerstråles *Defenders of the truth. The Battle for Science in the Sociobiology Debate and Beyond* från 2000 går igenom hela debatten från 1975 fram till 2000. Enligt Segerstråle är boken baserad på intervjuer och diskussioner samt böcker och opublicerat material; det är den mest omfattande boken i denna uppsats.

Boken inleder med att ta upp sociologidebatten vilken ledde till den ”so called Science Wars” på kom 1990-talet. (1f) (även kap 17). Enligt Segerstråle har under 25 år det akademiska klimatet blivit mer mottaglig för sociobiologiska argument. Bla Human Genome Projekt som kartlägger DNA. Protesterna har förvandlats till en mer generell vetenskaplig och filosofisk kritik. I Wilsons *Consilience* har efter ett kvartssekel sociobiologins filosofiska avsikter utökats.

Vad var det som hände 1975? Den vanliga synen är att det var en politiskt motiverad arv-miljö kontrovers mellan arvstänkare och kulturalister eller ”nurturists”. Verkligheten var mer komplex. Denna bok handlar om kontroversen. Kritikerna hade en textuell exeges Segerstråle kallar ”moralisk läsning”, dvs sökte politiska avsikter hos sociobiologin som var klar redan innan de började. För de vetenskapliga sociobiologerna handlade det om ett nytt och intressant sätt att förstå evolutionen. Länge var det kritikernas tolkning som gällde. ”Kritikerna tjänade på det rådande efterkrigstida tabut mot biologiska förklaringar till beteende”. Politiskt var inte kontroversen mellan höger och vänster, enligt Segerstråle, utan mellan en viss sorts nyvänsteraktivister och traditionella liberaler och demokrater. Positionerna kopplades till olika ställningstaganden för ”god vetenskap”. Förvirring rådde då båda sidor kallade sig evolutionära biologister. Samt att ”hårda molekylärforskande reduktionister anklagade modellskapare för 'reduktionism'”. Den viktigaste skiljelinjen gick mellan två attityder till ”*relationen mellan vetenskaplig och moralisk sanning*” (3)

En av orsakerna till att sociobiologin blev så uppmärksam kan vara dess metafysiska komponent, dess intresse för naturen hos människans natur. Dvs determinism. Sociobiologer har svårt att skilja sig från detta, dels för att kritikernas ”förstärkta falska diktomi” och ”underutbildningen hos allmänheten i biologiska frågor”.

”Varför lade Sociobiology Study Group så mycket tid på att kritisera sociobiologin?” frågar

---

252 DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/stentavlorna-pa-hjarnan-manniskan-ar-inget-oskrivet-blad-vi-fods-med-en-vilja-att-skilja-mellan/> Artikel upprepas i <http://www.dn.se/kultur-noje/kulturdebatt/stentavlorna-pa-hjarnan/>

Segerstråle och svarar sedan: ”Jag ser beteendet hos deltagarna som ett uttryck och förlängning av universella vetenskapligt höjande strategier”(4). En del ser Wilsons bok som bara att ”han ville bevara social status quo”, inte söka kunskap. Därav att han sökte skandal för att få uppmärksamhet. (4f). ”Uppskattningen Wilson fick från sina biologi-kollegor indikerar att Sociobiology sannolikt hade sålt bra nog utan kontroversen”. ”Men det fanns de som behövde en skandal - och det var Wilsons två kollegor vid Harvard, Gould och Lewontin”. De hade inget alternativ till en genorienterad förklaring, menar Segerstråle, så de skapade anklagelserna att sociobiologin var ”moralisk tvivelaktig och vetenskapligt felaktig”. Det slog tillbaka mot dem själva.

Idag råder en vetenskaplig debatt i ämnet, ”den moraliskt/politiska aspekten är i stort sett övergiven”. Frågan står mellan de som anser att vetenskap skall ställa frågor om Varför? Och de som anser att frågan skall begränsas till Hur? Debatten fortsätter. (5)

Idag är Wilsons tankar diskuterade igen, hans ”Idé undertrycktes nästan totalt av den... politiska debatten kring hans bok”. (6) Så vad får en trekilos, 30 gånger 30 centimeters ”akademisk bok att bli en storsäljare?” Svaret är enligt Segerstråle kontrovers. (13) ”I november 1975 attackerade en grupp som kallade sig Sociobiology Study Group, vilken bestod av professorer, studenter, forskare och andra från området runt Boston, Wilsons Sociobiology, som vid det laget hade fått stor uppmärksamhet och positiva recensioner”. Första uttalandet var ett brev i New York Review of Books²⁵³. (13f) Brevets budskap var att sociobiologi var biologisk determinism som ledde till förtryck av politiska skäl. Immigrantlagar, dödshjälp och gaskammare i Nazityskland. Själva ”förnekade (de) inte att det finns genetiska komponenter i mänskligt beteende”, men de har ingen roll i krig, sexuellt förtryck och ”användandet av pengar som ett medel i utbyten”.

Den som vågar protestera eller försvara en anklagad, blir automatiskt anklagad för samma sak själv, påpekar Segerstråle. Få kom till Wilsons försvar. (15) Vad som saknades var ”seriös vetenskaplig kritik”. Tidigare hade alla biologisk förklaring blivit utsatt för demonstrationer, tex skillnad i IQ mellan folkgrupper. (15) ”vid denna tidpunkt var en kulturell och miljömässig förklaring på mänskligt beteende tagen för given” i akademiska kretsar. (16) Wilson verkade göra det naturalistiska misstaget, dra bör-slutsats ur är, genom att påstå att ”bättre kunskap om vårt biologiska arv var ett moraliskt och socialt imperativ”(16). Anklagelsen var att Wilson hade en politisk agenda, och det verkar ha tagits emot okritiskt av andra. (16)

Debatten föll snabbt in i ett tolkningsmönster, progressiva miljötänkare kontra konservativa arvstroende. ”Detta intryck förstärktes fortgående av kritikerna”. (16f) Anklagelsen var också att sociobiologi var dålig vetenskap. Men det underminerade diskussionen om sociobiologins vetenskapliga meriter. Den fanns det lite av, enligt Segerstråle. Till slut gick Gould och Lewontin över till mer vetenskaplig kritik, men ”I sina skrifter övergav dessa Harvard kritiker aldrig helt det ursprungliga moraliskt/politiska fördömandet av sociobiologin”. (17)

Det var 28 maj 1975 som boken Sociobiology nämndes på omslagssidan till New York Times, ”en anslagstavla för världshändelser och viktiga vetenskapliga genombrott”. Sociobiology Study Group ville få balans i vad de såg som en ”upplåst publicitetskampanj”.(17) Gruppen samarbetade med Science for the People, ”ett nationellt forum för vänsterinriktad akademisk aktivism”, ”favoritmåltavlan för SftP var sociobiologi och Wilson”. De kom till protester vid Wilsons möte, ”ett par av dem springer upp bakom Wilson. och håller en kanna isvatten på hans huvud” (23). Wilson säger själv att han var politiskt naiv, han visste inget om marxism eller reaktionen som skulle följa. (25) Ofta förekom ren förvrängning av Wilsons ord (27). I mitten av sjuttioalet var ”akademia dominerad av miljömässiga/kulturellt paradigm”. Varför? Och varför uppfattades

---

253 Originalkälla: Allen <http://www.nybooks.com/articles/1975/11/13/against-sociobiology/>

miljömässigheten som kopplad till progressiv politik?

Det var en fråga om historiska ställningstaganden, inte logisk nödvändighet. Orsaken var situationen efter andra världskriget och UNESCO överenskommelsen 1952 som ”effektivt satte ett förbud på biologisk forskning om mänskligt beteende”. Det var detta tabu Wilson bröt mot. (30)

Vid sekelskifte trodde man på arv. Sedan skiftade det. Bl.a. pga socialt inflytande hos invandrare, svart migration till städerna och depressionen på 30-talet. ”Den senare gjorde det speciellt svårt att stödja idén om ett medfött släktskap mellan ekonomisk status och biologisk lämplighet, en populär socialdarwinistisk tanke på den tiden”. Ord som ”ärfilig” och ”instinkt” försvann alltmer från socialvetenskaplig litteratur och antalet artiklar om ras och kön minskade. (30) Samtidigt fanns få vetenskapliga bevis för att det faktiskt förekom genetisk degenerering, samt att ”genetiken var mer komplicerad än man tidigare trott”. Även inflytande från antropologin påverkade. UNESCOs ståndpunkt var en agnostisk inställning, då det inte fanns någon ny data om naturen hos rasmässiga skillnader. Men det var politiskt klokt att hävda att det inte fanns skillnader. Kulturdeterminister dominerade på universiteten och även i vidare kretsar. (31) Från och med sextioalet kvoterades minoriteter, Affirmative Action. (32) Med tanke på tidsandan angreps inte sociobiologin utan kritikernas version av den med rädsla för politiska konsekvenser och utdaterade folkliga föreställningar om biologi bland allmänheten.(34)

Wilson trodde att det existerade en naturlig etik för människan och letade efter den med sin lära; det var ett sätt att motbevisa kristendom, och kom ur hans religiösa uppfostran. (38) Lewontin var aktiv i antirasism. Han kopplade det till sin kamp mot sociobiologin. Han sade att sociobiologi är inte en rasistisk doktrin, men varje form av genetisk determinism kan föda andra sorter, inklusive rasism. ”Detta var tillräckligt skäl för att stoppa sociobiologin”. (45) Men Lewontin anklagade även Wilson för att vara en dålig forskare. (47)

Senare kom en ny debattör in i bilden, Richard Dawkins och hans bok med en ”klatschig titel” *Den själviska genen*. Den ”uppskattades i hans hemland”, England. ”Men Dawkins ambition missförstods fullständigt av sociobiologins politiska kritiker”. Dawkins sökte visa en modell för en strategi. Istället blev det så att ”Dawkins logiska beskrivning av en allmän mekanism sågs som en legitimering av en viss form av handling”. Dawkins sade klart att han inte ”förespråkar en moral baserad på evolution”. ”Detta hade absolut ingen effekt på sociobiologins kritiker. Under den gemensamma beteckningen av termer som 'biologisk determinism' och 'reduktionism' framställdes det som att Dawkins och Wilson gav samma budskap”. (69ff)

Den själviska genen var om ”livets utveckling, inte människans känslomässiga natur”. Dawkins menade inte att gener har en självisk känslomässig natur, eller att som följd av detta att människor är själviska. Eller att han var bekväm med att människor var själviska. Han ogillar egoism. (75) Likheten mellan kritiker i England och USA ”var att båda höll sociobiologiska författare ansvariga för andras tolkning av deras böcker” (77).

Bob Trivers var en av de som mest spred sociobiologin och utvecklade teorin om reciprok altruism. (79). Enligt kritiken Gould var sociobiologin pan-selektionism, dvs att allt var perfekt anpassat, liksom i boken *Candide*, där läraren Pangloss slår fast att vi lever i den bästa av alla tänkbara världar. (108f) Denna första kritik gav inget i fråga om kritik mot sociobiologi, menar Segerstråle (112).

Dawkins menar att det är orättvist att jämställa modern anpassning i naturvetenskaplig mening med naiv perfektionism à la Pangloss (121).²⁵⁴ Att säga ”Naturen slösar inte” är inte samma som att säga

---

254 Anklagelsen om ”panglossism”, i sammanhanget ofta kallad adaptationism, tas även upp av Fredholm s 1605 och

att ”allt är ordnat på det bästa av alla möjliga sätt”. Kritiken gick mest ut på att ”bevara skillnaden mellan människor och andra djur på grund av språk och kultur. Människans kultur sågs som totalt skild från biologisk evolution”, ”Wilson kallade detta 'den extrema formen av enviorentalism’”. Men det stämde inte, menar Segerstråle, ”Sociobiologins kritiker var mot varje form av determinism, miljömässig eller biologisk”(142). Kritikens höjdpunkt var *Inte i våra gener* 1984 (177).”Enligt Levins och Lewontin är den fysiska världen som tas för given i den västerländska vetenskapen i verkligheten bara återspeglings av grundläggande antaganden i det borgerliga samhället”. Ursprunget till tanken var Friedrich Engels *Naturens dialektik*. (189)

Wilson gick vidare med människans roll i sociobiologin med *On human nature* 1978 och *Genes, Minds and Culture*. I den utvecklades att evolutionär biologi inte helt kan integreras med all form av social- och naturvetenskap. Exempelvis guds-begreppet. (157ff) Wilson gick 1983 tillbaka till att studera regnskogen. ”Den som tog upp stridsyxan i (Wilson) ställe var Wilsons transatlantiska vapenbroder Richard Dawkins” (178). Dawkins förklarade att delar av kritiken var ett missförstånd, det gällde inte genetisk determinism utan genetisk selektionism. (191) Gould anklagas av Dawkins för Lysenkiosm²⁵⁵ (229). Dawkins menar att kritiker är för dumma för att förstå skillnaden mellan att uttala sig om hur världen rent vetenskapligt är och hur den politiskt borde vara (374)

Tjugofem år efter kontroversen slår Segerstråle fast att kritikerna förlorade, då den biologiska läran är viktig för förståelsen av människan och naturen. Wilsons verk var inte bara tjugofem kapitel utfyllnad för att diskutera människan i kap 1 och 26, säger Segerstråle. Wilsons motiv var aldrig politiska. Moraliskt sett vann Wilson är slutsatsen Segerstråle drar. Han gick från att anklagas för en skum konservativ agenda till ”sitt nya projekt att rädda världen från utplåning vilket verkar 'politiskt korrekt’”. Samma gäller Dawkins som har ”come a long way indeed”. Han har skrivit bok efter bok om evolutionen och nyligen fått en stol tillägnad sig i Oxford. ”bådas berömmelse och popularitet har bara ökat” (311)²⁵⁶. Även Gould har fortsatt arbeta med att popularisera evolutionen (312). Lewontin gick enligt Segerstråle från hjälte till nejsägare och biologi-förnekare. Han fortsatte med att kritisera biologi och IQ-forskning (313)

Kommentar:

Segerstråles utförliga bok tar upp de flesta delar av allt som i denna uppsats framkommit om sociobiologin och kritiken mot den. Den bekräftar att Wilsons bok skapade en ansenligt diskussion. Och även att debatten fortsätter i förändrad form. Slutligen hävdar den att sociobiologin, och dess avläggare i form av miljöomtanke och evolutionsbiologi har fått ett genomslag i nutida förståelse av människan. För att koppla till mediekritiken visar Segerstråle att misstankarna om forskning för en viss agenda varit fel. Ingen vinkling eller manipulation av forskningsresultat har kunnat påvisas. Inte heller har de ledande sociobiologerna berikat sig på sina idéer. De har förvisso blivit mer erkända i vetenskaplig debatt och forskningsläget har förändrats till att bli allt mer positiv till dem. Men det har skett genom att deras idéer bekräftats av den vetenskapliga utvecklingen, inte genom manipulation eller genom att uppfylla makthavarnas agenda.

BOK: The Triumph of Sociobiology

2001 publicerar John Alcock en bok som redan i titeln tar ställning för sociobiologin. Skillnaden mot Segerstråles bok är att den skrevs ur ett sociologiskt perspektiv, Alcocks ur ett sociobiologiskt.

Olofsson s 86.

255 Anklagelsen om Lysenkoism ges även av Svante Folin mot Rolf Lindborg *Sydsvenska Dagbladet* 1983-06-01. Tas även upp av Fredholm s 1604.

256 Se även recension av *Den själviska genen*, skriven av Fredrik Sjöberg i SvD 2013-12-29

Enligt Alcock finns det många missförstånd om sociobiologi. (5) Orsaken är att mitten av sjuttioalet var influerat av vänsterinriktade forskare och studenter vilka förnekade mänsklig natur eftersom det kunde betyda att mänskligt beteende inte kunde ändras (20).

”För de hårda kulturrelativisterna är vetenskap bara ett av oändliga sätt att se på naturens värld. Varje metod är en social konstruktion, produkten av kulturella regler och tankesystem absorberade av medlemmar av en speciell grupp i samhället och varje social konstruktion antas vara av samma värde.” (81)

Enligt Alcock är anklagelsen om biologisk determinering fel, det som gäller är genetiskt inflytande på beteende i viss grad (43)²⁵⁷. Alcock tar upp historien bakom tron på miljödeterminismen inom antropologin: Boas och Meades forskning på Samoa samt Derek Freemans kritik (131ff). Han går igenom teorin om det tomma arket (135ff) och att feminister likt Naomi Wolf är övertygade om att det finns en ”skönhetsmyt”, att vad som är vackert är kulturellt betingat (137). Alcock håller inte med och framställer kriterier på skönhet som slätt skinn, symmetri, ansiktsgenomsnitt, käkben, div ansiktsdelar, midja-höft kvot 0,7, BMI 20-24 (138).

Alcocks slutsats är att ”Wilson och hans övriga forskare i allt väsentligt vunnit debatten mot Gould och hans lösa sällskap av akademiska allierade” (4). Sedan 1975 har hundratals beteendebiologer förklarat massor med beteende hos det sociala livet hos djur inklusive oss (5). Han tillägger att idag har populationsbiologi ökat i betydelse på bekostnad av etnologi (13)

Kommentar:

Alcocks bok är ett klart ställningstagande för sociobiologin. Han säger liksom Segerstråle att Wilsons idéer har utvecklats till evolutionär biologi och fått en allt större roll i den moderna förståelsen av människan och hennes roll i naturen.

BOK: Ett oskrivet blad

I en tidigare artikel nämner Brück Steve Pinker, en känd kanadensisk psykolog²⁵⁸ som skrev *Ett oskrivet blad* 2002. Pinker menar i boken att det finns tre – felaktiga - dogmer som utgör den dominerande synen på mänsklig natur i intellektuellt liv:

- Att människan föds som ett tomt blad
- Att människan föds god och förstörs av samhället.
- Att människan är dualistisk, åtskild i ande och kropp²⁵⁹

Boken börjar med att slå fast att ”Egentligen är det förvånande att det fortfarande är kontroversiellt att säga att våra beteenden också har en genetisk och biologisk bas” (9) (ur förord av M Ingvar). Men allt beror inte på generna, det sker i samspel med miljön (11). Samtidigt sägs att

”vägran att erkänna människans inneboende natur är som viktorianismens sexualskräck”²⁶⁰

Bristen på kontrovers fanns inte 1975. Stephen Jay Gould och Richard Lewontin publicerade en

---

257 En kuriositet är att Alcock tar upp en studie i svensk sexualitet s 79.

258 Faktiskt enligt DN ”den världsledande kognitionsforskaren”, 2003-03-16

259 <https://stevenpinker.com/biocv>

260 Pinker, Steven *Ett oskrivet blad* s 13.

stridsskrift mot ”biologiska determinister” som vill ha folkmord, slaveri och Nazityskland (127). Detta trots att Wilson var ”övertygad liberal och demokrat” (128). Anklagelsen gällde reduktionism och biologisk determinism. Anklagelsen är fel, säger Pinker, liksom alla andra som tar upp frågan. Wilson tror inte på determinism. Inte heller på reduktionism – att man kan förklara en helhet med delar. Och den andre store sociobiologen Richard Dawkins säger bara att ”en viss gen ökar sannolikheten för ett viss beteende i jämförelse med de alternativa gener som kan sitta på denna position”; det handlar om sannolikheter. Gould och Lewontin har missförstått och det ”förklara tjugofem år av poänglösa angrepp” (130), avslutar Pinker.

Pinker fortsätter med att ta upp vad Lewontin/Rose/Kamin skriver i *Inte i våra gener* (1986): de drivs av ”ett engagemang för ett mer rättvist – ett socialistiskt – samhälle”. Där är deras moraliska invändning. Istället för ”reduktionism” vill de ha Mao Zedongs tänkande. De säger att ”biologi och samhälle utgör en dialektisk helhet... ontologiskt likvärdiga storheter” (143). Och slutligen kan de inte gå med på något annat än totalt medgivande att människans agerande måste ses som ett resultat av sociala och ekonomiska relationer och samhällsstrukturer. Pinker säger att marxister anser människan vara ett oskrivet blad. Individuer är endast förkroppsligande av ekonomiska kategorier via klasser. ”Endast de nyfödda är fläckfria” sade Röda khmererna, påpekar Pinker. (171)

Pinker konstaterar att det intellektuella klimatet präglas av förändring. De radikala har haft fel. Idag (2002 min anm) är det en ”pinsamhet” att hänvisa till marxism. Det finns en ”genetisk grund för personligheten och det sociala beteendet”. Titeln på biologen John Alcocks bok från 2001 är *The Triumph of Sociobiology*. (151) är talande, säger Pinker.

Kommentar:

Tonen i boken är bestämd; genetiska förklaringar betraktas 2002 som självklara; sociobiologerna har vunnit över hela fältet; anklagelserna var felaktiga; miljödeterminism leder till Dödens fält; den moraliska kritiken är att människor föds olika; kritiken baserad på deras verklighetsuppfattning är att utopin inte kan byggas och att livet saknar mening.

BOK: Naturens budbärare

Sverre Sjölanders bok från 2002 togs upp av SvD. I den slår Sjölander fast att mycket är medfött, man kan se hur det fungerar genom att titta på naturen, då behövs inte sexualundervisning (16). Enligt Sjölander beror mycket av kritiken mot sociobiologi, och biologiska förklaringsmodeller på att många vill att människan skall vara annorlunda (18); ”den rådande människosynen i vår kultur är behaviouristisk, till stor del av ideologiska skäl”. Tabula rasa, alltså att människan föds som ett tomt ark var ”en viktig trosartikel i 1970-talets vänsterrörelse”. Tydligast finns det hos feminister och jämställdhetsivrare, där ”alla könstypiska drag betraktas som socialt/kulturellt förmedlade beteendenormer, en konstruktion som kallas 'genus'”(18)²⁶¹.

Kommentar:

Boken ger ganska lite till uppsatsens frågeställningar. Utöver att den upprepar kritik av miljödeterminismen som var det rådande samhällsparadigmet under 70-talet, vilket jag tog upp utförligt i början av uppsatsen. Därför tar jag även upp professor Sjölanders andra bok om populärvetenskaplig biologi som kom bara ett par år senare

---

261 Sägs även av Nationella sekretariatet för genusforskning, mail 2017-06-12. Se även Olofsson s 88. Tas även upp av Dahlgren/Florén s 127.

BOK: Vårt djuriska arv

Är titeln på en annan bok av Sverre Sjölander från 2004. I den förklarar Sjölander att han gillar Konrad Lorenz (7), den kände biologen. För tjugo år sedan skrev Sjölander om beteendebiologi som togs väl emot (7). Resonemangen är fortfarande relevanta, säger Sjölander. Samtidigt har mycket hänt. En mängd böcker i ämnet finns idag. Sjölander är helhjärtat bakom sociobiologi

Vårt djuriska arv tar upp människans roll i naturen. Vi är rovdjur som saknar försvar mot stora däggdjur, att fnysa räcker inte (13). Samtidigt tar Sjölander upp självdestruktiv miljöförstöring i historien, som lett till fruktansvärda konsekvenser för människan. Påskön är ett sådant exempel när alla träd huggits ner och maten tog slut²⁶². När grönländare fick utombordare och gevär utrotades massor av faunan i polarområdena. Västerlänningar chockades över att inuiter hellre sköt renen i benet och lät den släpa sig hem istället för att döda den direkt och bära hem köttet (14). Men det gäller inte bara bland – ursäkta uttrycket - primitiva samhällsgrupper. När Gustaf III släppte jakten fri blev resultatet att ”Det svenska djurlivets drabbades av den största katastrofen sedan istiden”. Så även svenskar betar sig illa, inte bara stenåldersmänniskor eller samhällen utan civilisation. Vi är lika kortsynta som våra förfäder och andra folk, ”lika goda kålsupare” (15).

Sjölander tar upp Dawkins *Den själviska genen* (27) i positiva ordalag och säger att social snedrekrytering har hållit sig oförändrat i femtio år trots bedyrandet av miljöteoretiker att det kommer att ändras. Utsagan kom redan 1974; ”observera årtalet” (67), påpekar Sjölander. Vad bestod kritiken av? ”en ständigt återkommande kritik mot etologi och särskilt sociobiologi är att de kan användas som ett försvar för konservativa eller fascistiska värderingar” (135),

”den mesta kritiken skjuter faktiskt inte skjuter in sig på de rent biologiska slutsatserna, utan på de konsekvenser som man anser vara logiskt följande... (det fanns) ett seminarium där en marxistiskt orienterad genetiker avfärdade sociobiologin som död... en irriterad student räckte upp handen och frågade 'Ja, men vad är det *egentligen* för fel på sociobiologin?’” (136)

Mot slutet ger Sjölander några boktips (142f). Tullbergs bok rekommenderas; ”Den ideologiskt betingade rädslan för biologi i samband med människan har fått värtaliga och läsvärda uttryck framför allt i Stephen Goulds böcker”, *Den felmätta människan* från 1983 och *Livet är underbart* från 1990; och i Lewontins/Rose/Kamins *Inte i våra gener* 1986. ”En mycket läsvärd översikt ger Stephen Pinker i *The blank slate*. Slutligen vill Sjölander ”varmt rekommendera (Richard Dawkins) utomordentliga böcker”

Kommentar:

Sjölander anser sig väl mottagen 1984 om man jämför med reaktionen nästan tio år tidigare för Wilson. Sjölander tar även upp sin syn på 1970-talet som den sociala determinismens årtionde. Och han upprepar att enligt hans syn var kritiken ideologisk och inte vetenskaplig.

BOK: Evolutionsbiologi

Mats Björklund bok från 2005 används på universitetets kurser. Den har inte nämnts tidigare i varken artiklar eller böcker, men den har absolut en plats i denna uppsats då den visar på att ämnet sociobiologi har en aktualitet i det nutida forskningsläget. Boken, och kursen den används på, är indikationer på att sociobiologi lever i den akademiska världen.

---

²⁶² Se även SvD-artikel om Jared Diamond 1993-05-16. Eller Alcock s 144. Diamond tar upp Påskön i sina böcker *Vapen, vete och virus* och *Undergång – Civilisationers uppgång och fall*.

Boken vill ”belysa en rad begrepp som, väckt diskussion genom åren, såsom själviska gener, genetisk determinism och rasbiologi” (11). Björklund tar upp Stephen Jay Goulds bok från 2002 som kallas en bra bok om evolutionsbiologi (13). Men än mer gillar Björklund *Den själviska genen* 1976 och skriver mycket om Richard Dawkins (21ff)

”Boken fick en enorm genomslagskraft”, även om titeln är en metafor som är lätt att missförstå... Fram till boken kom ut antogs evolutionen syfta till artens bästa, numera individen. ”Den själviska generna handlar alltså om en strategi att öka sin relativa andel i nästa generation”. En del kritik är att vi ”inte kan förvänta oss samarbeten i naturen eftersom individer förväntas vara 'själviska’”. Men det är fel. Ett exempel på självisk gen-perspektiv är infanticid, barnamord. Tex hos lejon (25) – när den nye lejonhannen tar över en hona och den förre hannens ungar är det första han gör att döda ungarna, allt för att sprida sina egna gener.

En del av boken tar upp sociobiologi. (213ff) 1975 ledde den nya läran till en proteststorm som ”är unik i forskarvärlden”. Den är redogjord för hos Ullica Segerstråle och hennes bok *Defenders of the truth*. Kritiken var felriktad då Wilson inte trodde på genetisk determinism utan ”det handlade om gener i en miljö”. Det förekom även kritik om reduktionism, men den var inte meningsfull då ”kritikernas syn att allt måste studeras samtidigt för att kunna förstås inte varit praktiskt genomförbar”. Huvudpunkten var dock politisk. Lewontin och många andra kritiker var marxister och som sådana fast övertygade att det mänskliga beteendet är uteslutande en produkt av den miljö människor lever i”. Idag har debatten avklingat. Björklunds tes är att:

”Den vetenskapliga revolution som följde på Wilsons bok när det gäller studiet av beteenden i djurvärlden överhuvudtaget är svår att överskatta”.

Kommentar:

Denna bok lägger stor vikt vid begreppet ”Den själviska genen”. Samt att det metaforiska uttrycket ofta feltolkats. Genom att utveckla och klargöra begreppet har Björklund gjort en stor tjänst till alla som stöter på uttrycket. Detta är positivt då uttrycket tas upp så ofta av sociobiologins kritiker. Bland annat Greider och de Waal. Anklagelsen om reduktionism avvisas, med samma argument som en gång Svante Folin. Betydelsefullt är att även denna bok, som inte är en direkt försvarsskrift för sociobiologi, intar en positiv attityd till läran. Den tar upp att kritiken var ideologisk samt att den nutida debatten avklingat. Detta för att tankarna visat sig vara sanna. I övrigt tas inget upp som kan kopplas till Asp och mediekritik. Utom att Björklund uppfattar kritiken som ideologisk. Han anser inte att sociobiologerna, eller deras nutida efterföljare, har eller hade en agenda de följde, eller att deras forskning slog igenom via medial uppmärksamhet.

4.3.2 00-tal: Artiklar – Böcker

Göran Greider skriver en artikel om sin koppling till världen omkring honom ”Trädgården förtöjer mig vid en enda liten plats på jordytan” 2014-07-30. Han inleder med en historisk återblick ”Den neolitiska revolutionen innebar att jordbrukets hierarkier ersatte nomadernas relativa jämlikhet och, för att tala med Friedrich Engels, ett världshistoriskt nederlag för matriarkatet.”

Greider tar sedan upp Wilsons och hans nya ekologiska synsätt: ”Vi är biofila varelser, säger biologen Edward O Wilson. Han är expert på myror – i biomassa räknat den mest framgångsrika arten på planeten – och retade på sjuttioalet upp vänstern med sitt sociobiologiska manifest. Men han bättrade sig. Wilson myntade termen biologisk mångfald. Och han är övertygad om att vår art haft hjälp i överlevnaden av sina biofila instinkter: Vi tycker om det gröna”, ”Trädgården är, för

mig, en praktisk ekosocialistisk metafor: Vi bör betrakta planeten som en trädgård, planerad och okontrollerbar, vild och odlad, ett soldallrande nu – ett arkaiskt då.²⁶³

Kommentar:

Greider har en naturromantisk föreställning om ett försvunnet Arkadien, ett Tir na nÓg där matriarkatet härskade. Han tolkar Wilsons nya inställning till naturen som att han "bättrat sig". En ganska annorlunda tolkning, då försvararna av sociobiologin inte anser sig bättrat sig, endast utvecklat och klargjort. Inte heller existerade, åtminstone inte i denna uppsats källmaterial, någon tidigare kritik att biologin eller sociobiologin hade ett anti-ekologiskt förhållningsätt. Snarast var kritiken att de genom att koppla människan till miljön reducerade människans särstatus.

*

Nästa artikel är en dödsruna om Svante Folin 2016-09-21, en sociobiolog vars "slutsats blev att evolutionsbiologin är oslagbar om man vill ha allmängiltiga förklaringar till mänskligt beteende." Dödsrunan är skriven av Folins kollega Birgitta Tullberg som summerar att "Kontrovers och polemik var så pass viktigt för Svante att han i förtroende bekände att det blivit lite tråkigt på senare tid när alla accepterar genernas inflytande på det ena och det andra."²⁶⁴

Kommentar:

Tullbergs summering menar att biologiska förklaringar inte längre är ifrågasatta.

4.3.3 Kurser

KURS: Biologi för filosofer

På universitetet gavs 2006 en kurs med titeln **Biologi för filosofer**, som tog upp frågor om biologi, etik och människans roll. Att kursen gavs och fortfarande ges visar på en stark aktualitet för ämnets roll i dagens samhälle och dess koppling till det aktuella forskningsläget. De avsnitt av kursen som berör denna uppsats var:

2006-10-24: *Genteknik och etik*. Lärare Gunnar Bjursell, professor, institutionen för cell- och molekylärbiologi, Göteborgs universitet.

Bjursell förklarar att individen är en produkt av samspel mellan arv och miljö. Mycket är ärftligt bla inlärningsförmåga eller om man får ett kort sjukligt liv kontra ett långt hälsosamt som trots allt är osunt. Ett exempel på det senare är Winston Churchill. "Länge var det omöjligt att prata om det", menar Bjursell. Inte förrän på senare tid har det varit möjligt, är hans slutsats.

2006-11-21: *Biologi och biologism*. Lärare Birgitta Tullberg, professor Zoologiska institutionen. Stockholms universitet.

Enligt Tullberg är de som är mot biologin motståndare till biologiska förklaringsmodeller överhuvudtaget, inte bara försök att förklara med biologi det som är utanför biologins ram. Darwinism, förklarar Tullberg, är att evolutionen skapat universella mänskliga värden, som preferens för släktingar (kin selection) och normer för ömsesidighet (reciprocitet). Det finns en skillnad mellan generaliseringar och fördomar som kritikerna inte vill ta till sig: män är längre än kvinnor. Men knappast någon drar slutsatsen att *alla* män är längre än *alla* kvinnor, ändå "upprepas ständigt att generaliseringar leder till fördomar".

---

263 DN: <http://www.dn.se/arkiv/kultur/goran-greider-tradgarden-fortojer-mig-vid-en-enda-liten-plats-pa-jordytan/>

264 DN: <http://www.dn.se/arkiv/familj/svante-folin/>

Kommentar:

Jag vill uppehålla mig något vid kurserna och kopplingen till forskningsläget.

Kurser och sökningar

Relevansen för denna uppsats och aktualiteten i forskningsläget kan även spåras i kurser som ges på universiteten i Sverige. Kursen som nämns ovan gavs 2006 och hade följande kod: **Biologi för filosofer**, kurskod BI22000, Zoologiska institutionen, HT 2006.

Denna kurs går idag på Göteborgs universitet: Naturvetenskapliga fakultetsnämnden, BIO014, **Biologi för filosofer**, 7,5 högskolepoäng Philosopher's biology, 7.5 higher education credits, <http://kursplaner.gu.se/pdf/kurs/sv/BIO014>

Söker man på kurser som ges 2017 med innehållet "sociobiologi" får man upp **Kurs i Evolutionsbiologi**, 2017/2018 (10 hp) kod UU-17557 <http://www.uu.se/utbildning/utbildningar/selma/kurser/?kKod=1BG400&typ=1> Kurslitteratur: Björklund, Mats *Evolutionsbiologi* Lund: Studentlitteratur, 2005

Sökning efter kurser under "biologi" på Göteborgs universitet ger Naturvetenskapliga fakultetsnämnden BIO217, **Evolutionär biologi**, 15,0 högskolepoäng Evolutionary biology, 15.0 higher education credits <http://kursplaner.gu.se/pdf/kurs/sv/BIO217>

Går man vidare med sökningar på sociobiologi (svensk och engelsk stavning) och Wilsons respektive Dawkins bok på Göteborgs universitetsbibliotek får man följande resultat (2017-09-12):

Gunda²⁶⁵

- Sociobiologi 74
- Sociobiology 115

Göteborgs universitetsbibliotek (ArtikelSök)²⁶⁶

- Sociobiologi 163²⁶⁷
- Sociobiology 10

Göteborgs universitetsbibliotek (Mediarkivet)²⁶⁸

- Sociobiologi 171
- Sociobiology 1537

Göteborgs universitetsbibliotek (svensk version, supersök)²⁶⁹

- Sociobiologi 337
- Sociobiologi 522 (Inkludera material utanför bibliotekets samlingar)
- Sociobiology 52 430
- Sociobiology 66 726 (Inkludera material utanför bibliotekets samlingar)

Göteborgs universitetsbibliotek (engelsk version)²⁷⁰

- Sociobiologi 1006
- Sociobiology 55 647

265 <http://webbgunda.ub.gu.se:8080/search/query?theme=gunda>

266 <http://sob.btj.se.ezproxy.ub.gu.se/sb/FrontServlet?jump=asok>

267 Mellan 1994-2017 har de svenska tidningarna färre än tio artiklar per år, med undantag av 2002, 2003, 2007, 2008 (som toppar i särklass med 29 träffar), 2014.

268 <http://web.retriever-info.com.ezproxy.ub.gu.se/services/archive/search>

269 https://gu-se-primio.hosted.exlibrisgroup.com/primio-explore/search?vid=46GUB_VU1&lang=sv_SE&sortby=rank

270 <http://gothenburg.summon.serialssolutions.com.ezproxy.ub.gu.se/?q=#!/search?ho=t&l=en&q=>

- "Sociobiology the..." 3244
- "Sociobiology the..." 7791 (Add results beyond your library's collection)
- "The selfish gene" 7998
- "The selfish gene" 20 416 (Add results beyond your library's collection)

Man kan med säkerhet säga att ämnet är aktuellt, med tanke på antalet träffar i dagens sökmotorer på universitetsbibliotekets sida²⁷¹.

SLUTSATSER DELKAPITEL 4.3

SvD:s senare artiklar blir alltmer positiva till sociobiologin. Den ses inte bara som en legitim inställning, utan dominerande. Dess företrädare ses med uppskattning. Återkommande är också att idag är alla överens om att arv och miljö båda spelar in samt att Wilson faktiskt aldrig hävdade biologins totala dominans för att förklara människans beteende. Även i DN kommer positiva artiklar, vilka dessutom tar ställning mot kritikerna. De uppskattar sociobiologins ekologiska perspektiv. Lika positiv beskrivs biologins nya position, med altruism och inkluderande som nödvändiga inslag. Till skillnad från tidigare fokus på exkluderande och egoism.

Böckerna som berör ämnet efter mitten av nittiotalet är enbart positiva. Antingen fokuserar de på sociobiologins positiva faktorer som miljöhänsyn eller den nya synen på samarbete. Eller också tar de till fullo sida för läran. De hävdar att sociobiologin, och dess avläggare i form av miljöomtanke och evolutionsbiologi har fått ett genomslag i nutida förståelse av människan. Forskningsläget har förändrats till att bli allt mer positiv då deras idéer bekräftats av den vetenskapliga utvecklingen, inte genom manipulation eller genom att uppfylla maktavarnas agenda. De positivt inställda böckerna tar upp att den tidigare kritiken var ideologisk samt att den nutida debatten avklingat då biologiska förklaringar inte längre är ifrågasatta.

---

271 Man kan söka vidare på andra sökmotorer:

- Libris (de svenska bibliotekens gemensamma katalog): Sociobiologi 14; Sociobiology 458.
- Google: Sociobiologi 10 300; Sociobiology 1 390 000; "Den själviska genen" 2 600.
- Youtube: Sociobiologi 2610; Sociobiology 2610.

5. RESULTAT OCH ANALYS

Det är dags för en diskussion och sammanfattning av uppsatsen. Vi börjar med frågeställningarna:

1. Hur förhåller sig antalet artiklar som berör sociobiologi i *Svenska dagbladet* och *Dagens Nyheter* under perioderna 1975-2017 respektive 1993-2017 med avseende på de fyra olika punkterna i ett aktörsbehandlingsindex: antal, positiva, negativa, neutrala?
2. Om det finns en förändring enligt fråga ett, varför har den skett?

1.

Svaret på frågeställning ett finns här och i ”BILAGA 1 – Diagram över antal artiklar om sociobiologi i *Svenska dagbladet* 1975-2017 samt i ”BILAGA 2 – Diagram över antal artiklar om sociobiologi i *Dagens Nyheter* 1993-2017”. Bilagorna består dels av kvantitativa analyser, ”den lägsta mätnivån för kvantitativ data”²⁷², dvs att helt enkelt räkna antal. Dels är de i form av ett diagram, som ofta är ”en mycket tydlig och ändamålsenligt presentationsform”²⁷³. Framställningen är i form av ett stapeldiagram som följer metoden deskriptiv statistik. Där visas ”Hur stor är spridningen och hur jämn är spridningen”²⁷⁴. Siffrorna för *Svenska Dagbladet* lyder som följer:

1. Antal artiklar där sociobiologi nämns är 59 stycken
2. Sociobiologi nämns positivt i 26 artiklar
3. Negativt i tio
4. Neutralt i 23

Materialet visar att kritiken i *Svenska dagbladet* var framträdande under första hälften av 1980-talet. Samtidigt som det förekom fler positiva artiklar. Under en period mellan mitten av 80-talet till början av 90-talet behandlades ämnet knappt alls, till det blev ett återuppväckt ämne omkring 1994. Då kom både positiva och negativa artiklar i ungefär lika antal. Åter kommer en lucka på ett par år, tills det dyker upp ett par nya artiklar. Den här gången är de positiva fler än de kritiska, och man märker också att kritiken ändrat karaktär. Den är mildare i tonen. Mot slutet av 2000-talets första årtionde kommer nya positiva artiklar, men nu åtföljs de inte av kritik.

Motsvarande siffror i *Dagens Nyheter*:

1. Antal artiklar 59
2. Positiva tretton
3. Negativa 30
4. Neutrala femton

Artiklarna är mest framträdande under den första tioårsperioden. Under den andra, mellan 2003 till 2013 återfinns inte en enda positiv artikel om sociobiologi. Däremot flera negativ, men färre än under första perioden. Frågor om biologi och evolution tas upp i väldigt låg grad hos DN under denna tid. Efter 2013 återkommer positiva och negativa artiklar. De fokuserar på den nya formen av sociobiologi, dess utveckling till evolutionspsykologi och dess ekologiska framtoning.

---

272 Backman 82ff. För mer om tabeller, se Denscombe s 209, 218, 226 och 230

273 Lindblad s 60

274 Backman 90 och 98.

2.

Beskrivningen av tonen kan återknytas till nödvändigheten av både kvantitativ och kvalitativ metod då ”Det kvalitativa perspektivet är inte synonymt med den kvalitativa metoden”²⁷⁵. Genom att undersöka skillnaden i *vad* som sägs och *hur* det sägs (inte bara *antalet* gånger det sägs) leder studierna vidare till de resultat vi söker: i början var kritiken hård och kall. Senare är den tillåtande och inkluderande. Ett intressant faktum är att bara en av alla källor tar upp vilka krafter som är intresserade av vinster. Endast en artikel tar upp frågan om vinstintressen i början av 2000-talet. I övrigt tas frågan inte upp.

De modernaste böckerna i ämnet, som ger mest i fråga om forskningsläget, avvisar att det fanns en agenda om makt eller pengar. De uppfattar den uppmärksamhet och det genomslag sociobiologins, eller snarare evolutionspsykologins, företrädare fått vara ett resultat av sanningshalten i idéerna, vilket bekräftats av forskningen. Ingen av dem har berikat sig på något annat sätt än att de fått framgångsrika karriärer.

I början av uppsatsen visades att alla som uttalade sig var samstämmigt överens om att 70-talet var en period då sociologiskt inspirerade teorier styrde idédebatten. Tron på den sociala och ekonomiska miljöns dominans gällde. Detta har vänt vid mitten av nittiotalet. Att moral har en biologisk grund uppfattas då som självklart. Uddenbergs bok från 1997 tas emot på ett helt annat sätt än Wilsons i slutet av sjuttiotalet och Folins i början av åttiotalet. Det finns ingen aggressiv kritiker som Heijne eller Israel. Däremot sympati och acceptans.

Enligt de som skriver i *Svenska Dagbladet* sker förändringen tack vare milda förespråkare som Jersild och Uddenberg, därför har sociobiologin fått genomslag i Sverige. Hardcore-förespråkarna som Svante Folin har sedan länge försvunnit. 1999 presenteras Wilson som en miljövän och biofil, inte som förespråkare för ett ondskefullt tankeprojekt. Det upprepas 2008.

Dagens Nyheter har även de en förändrad inställning. Skribenterna medger ett nytt forskningsläge och även om de fortfarande talar om kopplingen mellan en ny negativ världsbild från och med åttiotalet, ser de dagens evolutionsbiologi och evolutionspsykologi, som sociobiologin utvecklats till, som ett positivt fenomen av två skäl:

- Dels fokus på ekologi och miljövänlighet hos dess företrädare.
- Dels att genetiken stödjer dem i deras människosyn.

Enligt dagens kritiker promotar gener och evolutionen som den framställs idag en samarbetande, altruistisk människa. Till skillnad från den konfrontativa, egoistiska uppfattning om genetiken de ansåg sig se tidigare.

Slutligen en liten fördjupning i de argument som framkommit om artikel- och bokförfattarnas inställning till sociobiologins anspråk på att vara en förklaringsmodell inför mänskligt beteende.

Anklagelsen om **determinism** – svaret från sociobiologerna var att det var aldrig tal om determinism, i betydelsen förprogrammering. Idag är de flesta överens om arv och miljö samverkar. Trots att detta sägs tidigt i debatten, från Wilson och alla andra, upprepas anklagelsen flera gånger. **Reduktionism** var en fråga som mest berör intern debatt inom akademiska kretsar, men de gånger sociobiologer tar upp saken, ses den inte som ett problem. I övrigt kännetecknades kritiken inte bara av argument utan även negativa ord, forskning kallas spekulation. Dock verkar det inte ha funnits fysiska påhopp i den svenska idédebatten.

---

275 Backman s 31 och 48.

Den övriga kritiken bemöts inte av sociobiologerna. De anser att kritikerna har en annan åsikt, och att det inte är mödan värt att lägga krut på det: Anklagelser om **rasism** besvaras av förespråkarna för att vara en misstolkning som bottnade i en schematisk uppfattning om människan. Om alla människor har en gemensam biologisk härstamning, finns inte utrymme för att dela upp människor i ras-grupper; tanken avvisas av både Uddenberg, Folin och Dawkins. Lika självklar för sociobiologerna är att de negativa sidorna hos människan finns hos alla raser och i alla tider. Det finns ingenting som talar för att en speciell ras eller utvecklingsgrad i ett samhälle skulle vara en garanti mot exempelvis miljöförstöring. Däremot finns det en tendens hos sociobiologin att betona gemenskap inom en avskild grupp, en flock.

Negativ människosyn – visst, medger sociobiologerna, om man uppfattar att negativt beteende bara är skapat av samhället, så kan ju det uppfattas som en negativ människosyn att istället anse att hela eller åtminstone delar av dåligt och klandervärt beteende har en biologisk grund som inte går att ändra på. Genom fokus på att gener, eller snarare organismer uppbyggda av gener, även uppmuntrar till samarbete har denna kritik mildrats. Det tar inte bort den tidigare kritiken. Men den är nedtonad.

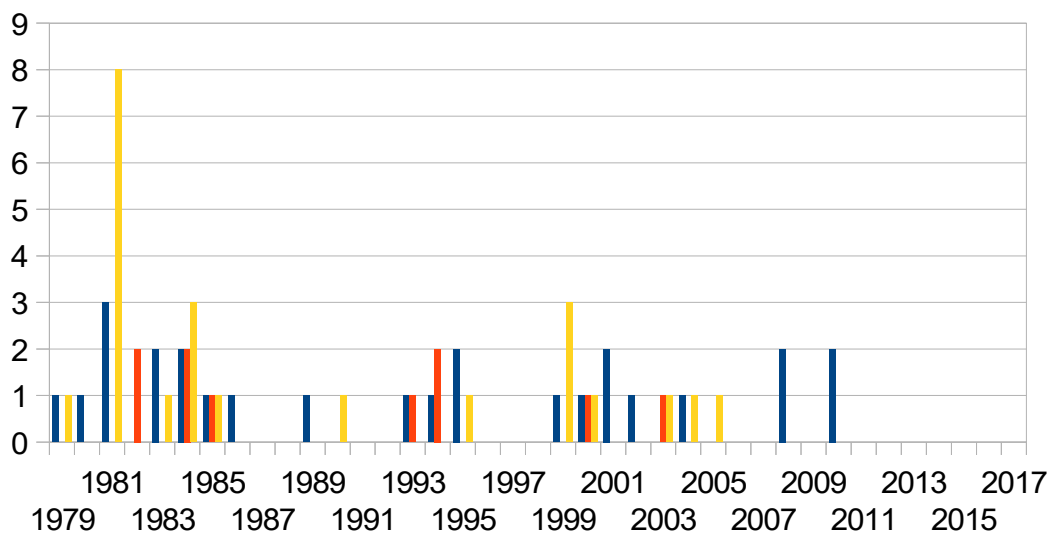
Samma gäller sociobiologernas förnekande av **utopin** – om det finns delar av världen som är bortom människors kontroll så kan inte heller den perfekta världen skapas av människan. Det kan ju uppfattas som lite uppgivet. Samtidigt har modern sociobiolog genom sin betoning av att människan är en del av naturen satt starkt fokus på att vi måste ta hand om naturen då vi är en del av den. Sociobiologin förnekar utopin, men inte dystopin. Om inte människan tar hand om naturen kommer det att slå tillbaka på dem själva. Konsekvenserna av likgiltigheten till klimatförändringar förs fram med stor emfas av alla som delar en biologisk förklaringsmodell. Deras företrädare går ofta på med starka argument för att varna för faran med en katastrofal framtid om inte människan ses som en del av en helhet, sin miljö, och planerar sina samhällen med hänsyn till omgivningen. Ett så pro-ekologiskt förhållningssätt uppfattas som positivt av alla sidor av debatten.

Människans särställning (religiös eller kulturell) – inte heller detta bemöts eftersom sociobiologin inte anser människan vara skild från naturen, eller har behov av hypotesen om en skapare. Kopplad till detta är frågan om människors **rätt** till allting, eller ens någonting. Frågan bemöts inte av sociobiologer, bara förnekas. Rättigheter ses som en social konvention mellan människor, inte en naturgiven företeelse eller given av gud.

En kommentar i undersökningsmaterialet kan sägas summera hela uppsatsen. Professor Nils Uddenbergs konstaterande att vad som kallas de biologiska orättvisorna ”får vi lära oss att leva med”!

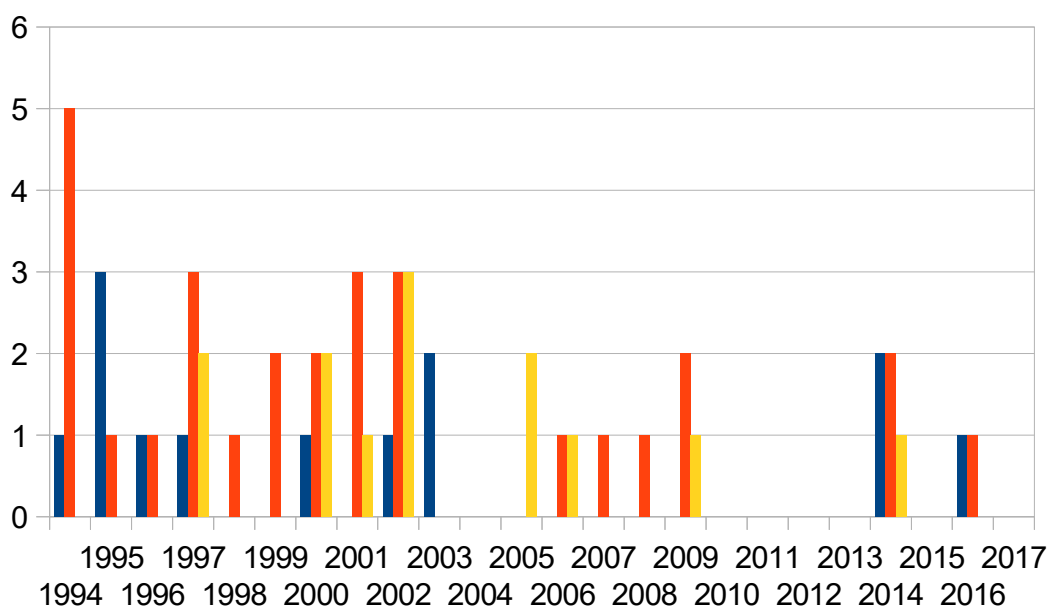
BILAGA 1 – Diagram över antal artiklar om sociobiologi i Svenska dagbladet 1975-2017:

1. antal gånger	59	X-axel: årtal
2. positivt	26 (blå stapel)	Y-axel: antal artiklar
3. negativt	10 (röd stapel)	
4. neutralt	23 (gul stapel)	

BILAGA 2 – Diagram över antal artiklar om sociobiologi i Dagens Nyheter 1993-2017:

1. antal gånger	59	X-axel: årtal
2. positivt	13 (blå stapel)	Y-axel: antal artiklar
3. negativt	30 (röd stapel)	
4. neutralt	15 (gul stapel)	

BILAGA 3 - Index över artiklar om sociobiologi i Svenska dagbladet mellan 1979-2017

1. antal gånger 59
2. positivt 26
3. negativt 10
4. neutralt 23

Nr	År	Positivt	Negativt	Neutralt	Namn som nämns
1	79	x			(av Rasmuson) Wilson
2	79			x	
3	80	x			(av Folin)
4	81	x			(av Folin)
5	81			x	
6	81	x			
7	81			x	
8	81	x			(av Rasmuson) Dawkins, JM Smith
9	81			x	
10	81			x	
11	81			x	
12	81			x	
13	81			x	
14	81			x	
15	82		x		(av Krook) Darwin, Lorenz, Wilson
16	82		x		(intervju med Skinner) Wilson, (Kant, Voltaire)
17	83	x			(av Rudbeck) (Rousseau)
18	83	x			-
19	83			x	
20	84		x		(av Krook) Folin, Gould, Wilson
21	84		x		(av Gustafsson) Wilson (Nietzsche)
22	84			x	
23	84	x			(av Folin)
24	84			x	Sjölander
25	84			x	
26	84	x			(av Rasmuson) Wilson
27	85	x			(intervju med) Wilson
28	85		x		(av Israel) Dawkins, Wilson
29	85			x	
30	86	x			(av Rasmuson) Heijne, Israel
31	89	x			

32	90			x	Wilson
33	93		x		
34	93	x			
35	94		x		(av Espelund) (bla) Carl Hamilton (-utfrågas)
36	94		x		(av SO Hansson) Tullberg
37	94	x			(av Tullberg) Hansson, Wilson
38	95	x			(av Thomas Anderberg)
39	95	x			
40	95			x	
41	99			x	
42	99			x	
43	99	x			(av Wilson), Darwin
44	99			x	
45	2000		x		(av Björkstén, bokrec om konsekvenser)
46	2000	x			Darwin, Jersild, Marx, Uddenberg.
47	2000			x	
48	2001	x			
49	2001	x			Wilson, Segerstråle, Lewontin
50	2002	x			Folin, Jersild, Lorenz, Sjölander, Uddenberg
51	2003			x	
52	2003		x		(av Donner) rec av Uddenberg. Dawkins, Segerstråle, Wilson. Mild kritik= få forskn, resultat.
53	2004			x	
54	2004	x			Pinker, Wilson (Sokal)
55	2005			x	
56	2008	x			Wilson
57	2008	x			Wilson
58	2010	x			
59	2010	x			

BILAGA 4 - Index över artiklar om sociobiologi i *Dagens Nyheter* mellan 1993-2017

1. antal gånger 59
2. positivt 13
3. negativt 30
4. neutralt 15

Nr	År	Positivt	Negativt	Neutralt	Form av artikel
1	93		x		Recensioner
2	93			x	Recensioner
3	93			x	Recensioner
4	94		x		Recensioner Uddenberg
5	94	x			Debatt
6	94		x		Recensioner
7	94		x		Ledare
8	94		x		Recensioner
9	94		x		Recensioner
10	95	x			Recensioner nutida sociobiologi
11	95		x		Recensioner
12	95	x			Recensioner
13	95	x			Recensioner nutida Wilson ekologi
14	96	x			Övrigt
15	96		x		Recensioner de Waal
16	97	x			Recensioner negativ till kritik mot nutida sociobiologi
17	97		x		Recensioner Singer
18	97		x		Essä Jersild nutida sociobiologi
19	97		x		Debatt
20	97			x	Replik
21	97			x	Nyheter
22	98		x		Recensioner även nutida
23	99		x		Recensioner
24	99		x		Recensioner
25	00		x		Essä
26	00			x	Övrigt
27	00	x			Ledare ekologi
28	00		x		Debatt
29	00			x	Recensioner
30	01		x		Essä
31	01		x		Recensioner

32	01		x		Kultur
33	01			x	Essä
34	02		x		Recensioner de Waal
35	02			x	Recensioner
36	02	x			Recensioner Wilson, Livets mångfald, ekologi
37	02		x		Recensioner
38	02		x		Recensioner
39	02			x	Recensioner
40	02			x	Recensioner
41	03	x			Recensioner Pinker
42	03	x			Recensioner Pinker
43	05			x	Recensioner
44	05			x	Recensioner
45	06			x	recensioner
46	06		x		Nöje
47	07		x		Recensioner
48	08		x		Nöje
49	09			x	Nöje
50	09		x		Dödsruna Levi Strauss
51	09		x		Dödsruna Levi Strauss
52	14		x		Essä
53	14		x		Essä
54	14			x	Recensioner
55	14	x			Essä Wilson ekologi
56	14	x			Essä Wilson ekologi
57	16	x			Dödsruna Folin
58	16				(låst artikel; sannolikt samma som 59)
59	16		x		Essä Dawkins förändring

BILAGA 5 - Recensioner av Svante Folins bok *Den påklädda apan* i svenska tidningar mellan 1983-2017

1. antal gånger 15
2. positivt 5
3. negativt 5
4. neutralt 5

Nr	Positivt	Negativt	Neutralt	Namn
1		x		Göteborgs Tidningen
2		x		Sydsvenska Dagbladet

3	x			Stockholmstidningen
4	x			Västmanlands Nya Tider
5	x			Östgöta Correspondenten
6	x			Sydsvenska Dagbladet svarsreplik
7	x			”-
8		x		”-
9			x	Nerikes Allehanda
10			x	Sydsvenska Dagbladet
11			x	Göteborgs Posten
12			x	Göteborgs Posten svarsreplik
13		x		Dagens Nyheter
14		x		Helsingborgs Dagblad
15			x	Hufvudstadsbladet

BILAGA 6 - Recensioner av Svante Folin i Svenska dagbladet mellan 1979-2017

ÄMNE	
<ul style="list-style-type: none"> • Evolution, biologi, människans särställning, språk, kultur 35 • Medicin 4 • Psykologi, filosofi 6 • Religion 1 • Ekologi 8 • Neutral 6 	
<ol style="list-style-type: none"> 1. 791213 – bok om hur människan är en del av naturen, raserar vår självbild. 2. 800214 – myt att medicin gjort att vi blivit fler, mer föda mindre dödlighet. 3. 800218 – medicin, förebygga är viktigare än hela, vissa undantag som tandläkare. 4. 800330 – bok om ekologi, bla om att haven inte är särskilt näringsrika. 5. 800519 – bok om Watson, behaviorismen. Mot psykologin. 6. 800620 – om sexualitet. 7. 800710 – ny bok om sociobiologi som berör sexualitet. Som ovan 8. 800806 – utrottningshotade djur. 9. 800901 – om apor och kommunikation 	<ol style="list-style-type: none"> 25. 830920 – S J Gould sågar intelligensmätning. Folin negativ. 26. 831020 – Popper, Kuhn, Feyerabend. Negativt om vetenskapsteori. 27. 831109 – svarsreplik. Nordin kritik Folin. 28. 831110 – svarsreplik. Rosenberg pro Popper 29. 831115 – om Karl Popper 30. 840214 evolution 31. 840418 evolution 32. 840602 evolution 33. 840610 människans natur och ideologier 34. 840703 evolution 35. 840910 biologi, sjukdomar 36. 841024 evolution 37. 841209 djur 38. 860622 hjärnforskning. 39. 860819 intelligens och socialt spel 40. 870601 utvecklingsläran, evolution 41. 880223 köttätande och religiösa tabun.

10. 801008 – medvetande. Språk, människans särställning 11. 801029 – fågelfauna 12. 801202 – hackordning är naturlig, jämlikhet naturvidrig 13. 801214 – som ovan 14. 801219 – svar på ovan 15. 810113 – replik på ovan 16. 810308 – världshistoria-bok 17. 810912 – biografi om matematiker 18. 820112 – köttätande hos historielösa folk. 19. 830408 – biologisk begreppsbildning. 20. 830515 – recension av <i>Den påklädda apan</i>. Av Hesslow 21. 830610 – biologi och mänskliga förhållanden 22. 830711 – biologi och mänskliga förhållanden, som ovan del 2 23. 830723 – chimpanser. Likhet människa. 24. 840313 evolution	42. 880606 sjukdomar, aids 43. 880717 evolution 44. 880812 biografi om Thesiger 45. 880919 djur 46. 881221 djur 47. 890215 djur 48. 920219 evolution 49. 920219 evolution 50. 920915 evolution 51. 930114 evolution Darwin 52. 930114 evolution Darwin 53. 930516 Jared Diamond 54. 930516 som ovan 55. 990828 Darwin 56. 991007 Armémuseum 57. 050331 Dawkins evolution 58. 160903 dödsruna 59. 160918 som ovan 60. 160921 som ovan

6. KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

Litteratur:

- Alcock, John *The Triumph of Sociobiology* Oxford: Oxford University Press 2001
257s
- Ardrey, Robert *Kampen för eget område: hur ägande och nationsbildning
uppkommit ur djurets kamp för reviret* Stockholm: Bonniers 1968
352 s
- Asp, Kent *Den svenska journalistkåren*. JMG 2007
Mediekratin – mediernas makt i svenska val, Ekerlids förlag 2014
- Backman, Jarl *Rapporter och uppsatser*, Lund: Studentlitteratur 1998 213 s.
- Bengtsson, Bengt Olle *Genetiska konflikter: polemiska artiklar från trettio år*, Gdansk:
Ellerströms förlag: 2006
- Bergström/Boréus *Textens mening och makt* Studentlitteratur 2012
- Bjereld/Demker *I vattumannens tid?* Hjalmarson&Högberg 2005 280 s
- Björklund, Mats *Evolutionsbiologi* Lund: Studentlitteratur 2005 246 s
- Dahlgren/Florén *Fråga det förflutna* Lund: Studentlitteratur 1996 323 s
- Dawkins, Richard *Den själviska genen* Stockholm: Prisma 1992
- Denscombe, Martyn *Forskningshandboken* Lund: Studentlitteratur 2000 292 s
- de Waal, Frans *Empatins tidsålder* Stockholm; Karneval förlag 2009 336 s
- Ekman/Thullberg/Åmark *Metodövningar i historia 1* Lund: Studentlitteratur 1993 200 s
- Florén/Ågren *Historiska undersökningar* Lund: Studentlitteratur 2006 178 s
- Folin, Svante *Den påklädda apan*, Stockholm: Norstedts, 1983 281 s
- Greider, Göran *Den solidariska genen*, Stockholm: Ordfront 2014 248 s
- Hansen, Anders *Hjärnstark*, Fitnessförlaget 2016 200 s
- Heijne, Gunnar von/Israel, Joachim *Skapelsens herre eller genernas slav? En kritisk granskning av
sociobiologin*, Stockholm: Ordfronts förlag 1985 142 s
- Jersild, PC *Darwins ofullbordade*, Värnamo: Bonniers 1997 118 s
- Koch, Stefan *Höger om! En svensk historia 1968-98* Ordfront 1999
- Kurtén-Lindberg, Birgitta *Tokfeminismen*, Kristianstad: Timbro 2001 198 s
- Lagerlöf, Karl-Erik *Strömkantringens år* Nordstedts (Pan pocket) 1975 162 s
- Lindblad, Inga-Britt *Uppsatsarbete – en kreativ process*, Lund: Studentlitteratur 1998 72 s
- Lindkvist *Metodövningar i historia 2* Lund: Studentlitteratur 2013 222 s
- Månsson, Per *Moderna samhällsteorier* Lund: Studentlitteratur 2015 457 s
- Pinker, Steven *Ett oskrivet blad*, Stockholm: Natur och kultur 2002, 511 s
- Radner, Daisie och Michael *Science and unreason*, Belmont: California: Wadsworth cop 1982
- Rose, Steven *Inte i våra gener – Biologi, ideologi och människans natur* Göteborg:
Tryckverkstan 1986 320 s
- Sejerstråle, Ullica *Defenders of the truth. The Battle for Science in the Sociobiology
Debate and Beyond*. Oxford: Oxford University Press 2000 493s
- Sjölander, Sverre *Naturens budbärare : från djursignaler till människospråk* Falun: Nya
Doxa 2002 160s
Vårt djuriska arv – om människans biologiska natur, Nora: Nya Doxa
2004 143 s
- Strömbäck, Jesper *Handbok i journalistforskning*, Lund: Studentlitteratur 2015
- Thurén, Torsten *Vetenskapsteori för nybörjare*, Stockholm: Liber 1991 148 s
- Tullberg, Jan och Birgitta *Naturlig etik- en uppgörelse med altruismen*, Stockholm: Lykeion
1994 324 s
- Uddenberg, Nils *Arvsdygden. Biologisk utveckling och mänsklig gemenskap*,

Wilson, Edward O. Stockholm: Natur och Kultur 1997 381 s
Sociobiology: The New Synthesis, Cambridge: Harvard University Press, 1975
Östberg, Kjell 1968 – när allt var i rörelse Nordstedts 2002

Tidskrifter (på nätet):

Aftonbladet: <http://www.aftonbladet.se/>

2005-02-12 (Hamiltons artikel)

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/kolumnister/carlhamilton/article10543754.ab>

2011-12-19, <http://www.aftonbladet.se/kultur/article14099827.ab>

2014-04-10, <http://www.aftonbladet.se/kultur/bokrecensioner/article18696241.ab>

Dagens nyheter: <http://www.dn.se/>

1993-01-01 - 2017-12-31; uppslagsord ”sociobiologi”

2016-02-17, <http://www.dn.se/kultur-noje/scen/randanmarkningar-i-stadsteaterns-du-ska-veta-mitt-varde/>

Forskning och framsteg (om Wilsons föreläsning): <http://fof.se/tidning/2008/2/myrforskaren-vill-radda-skapelsen>

Signum (katolsk tidning): <http://www.signum.se/archive/read.php?id=1176>

Svenska dagbladet: <https://www.svd.se/>

1979-01-01 - 2016-12-31; uppslagsord ”sociobiologi”: <https://www.svd.se/arkiv?q=sociobiologi&startDate=1884-12-18&endDate=2017-04-04&offset=0&sort=date&sortOrder=asc>

2013-12-29, Fredrik Sjöberg recenserar Richard Dawkins *Den själviska genen*.

Nätsidor:

Allen (mfl 1975), brev i New York Review of Books

<http://www.nybooks.com/articles/1975/11/13/against-sociobiology/>

Dawkins, Richard: <https://richarddawkins.net/>

<http://fritanke.se/darfor-skrev-jag-den-sjalviska-genen/>

Folin, Svante: [http://www.philosophicalpark.org/index.php?](http://www.philosophicalpark.org/index.php?Itemid=26&id=174&option=com_content&task=view)

[Itemid=26&id=174&option=com_content&task=view](http://www.philosophicalpark.org/index.php?Itemid=26&id=174&option=com_content&task=view)

Fredholm, Bertil B ”Passionen för människans beteende”,

<http://www.lakartidningen.se/OldArticlePdf/#!/2002/24559>

Olofsson, Jonas <http://www.su.se/profiles/jool8931-1.185013>

”Bidrag till en ny sociobiologi”,

http://w3.psychology.su.se/staff/jool/Bidrag_till_en_ny_sociobiologi.pdf

Pinker, Steven: <https://stevenpinker.com/biocv>

Strömbäck, Jesper: <https://jesperstromback.org/>

<http://jesperstromback.org/2016/01/31/om-mediernas-vanster-och-hogervridning/>

Tullberg, Birgitta: *Sociobiology in Sweden*, http://www.zoologi.su.se/research/tullberg/papers/01-Sociobiology_in_Sweden.pdf

Utbildningsradion, Cargokult och samhällsvetenskap: <http://urskola.se/Produkter/178893-UR-Samtiden-Skeptikerkongressen-2013-Ar-cargokult-vetenskap>

Vetenskap och folkbildning (Svante Folin föreläsning): <http://www.vof.se/moten/ar-1999/>

Witt-Brattström, Ebba:

<http://web.archive.org/web/20071009111729/http://webappo.web.sh.se/C1256E5B0040AD9B/0/BF8DF748806CF5EBC12570960046603B?open&neplink=/c1256e5b0040ad9b>

Radioprogram

Studio ett. P1, 2017-02-15, <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?>

programid=1637&artikel=6631042_

Möte med handledare

Linde, Martin (första alternativ till handledare; diskussion om medieanalys) 2017-02-27, rum C400

Kurser

Biologi för filosofer, <http://kursplaner.gu.se/pdf/kurs/sv/BIO014>

Biologi (sökord): Evolutionär biologi, <http://kursplaner.gu.se/pdf/kurs/sv/BIO217>

Sociobiologi (sökord): Evolutionsbiologi, <http://www.uu.se/utbildning/utbildningar/selma/kurser/?kKod=1BG400&typ=1>

Mail

Feministiskt initiativ 2017-05-12; inga kommentarer

Greider, Göran 2017-06-12; inga kommentarer

Heijne, Gunnar von 2017-05-12 och 2017-06-19; inga kommentarer

Liedman, Sven Eric 2017-06-13; termen "sociala konstruktioner" innebär att kunskap skapas genom interaktion mellan människor.

Nationella sekretariatet för genusforskning 2017-06-12; termen "sociala konstruktioner" är den korrekta för att beskriva att "innehållet i vad som betecknas som manligt respektive kvinnligt är socialt och kulturellt betingat och därmed möjligt att förändra".

Mail som används i större utsträckning i uppsatsen; här i sin helhet

2017-03-22, mail till professor Tullberg

Bästa professor Tullberg!

Mitt namn är Torbjörn Holmgren och jag håller på med en D-uppsats i historia i vid Göteborgs universitet.

Min tanke är att den skall handla om hur sociobiologi beskrivits i svensk massmedia. Företrädesvis hur böcker som *The selfish gene*, *On human nature* och *Den påklädda apan* behandlades i svensk press då de kom ut för närmare fyrtio år sedan. Om tid finns kommer jag jämföra med moderna böckers bemötande.

Om professorn har tid skulle jag mycket uppskatta att få lite tips om böcker och artiklar som ge mig en skjuts på vägen.

Med vänliga hälsningar

Torbjörn Holmgren, Göteborg

Svar:

2017-03-30, svar från Tullberg, Birgitta

Hej,

Jag skrev en eller två understreckare någon gång sent 80-tal - har dem på jobbet och kan skicka när jag är tillbaka (hemma nu). Germund Hesslow skrev en hel del med anknytning till sociobiologin och det fanns en debatt med Joachim Israel som jag inte kommer ihåg var den fördes. En Lundaprofessor var på SU och pratade om att sociobiologin var "usel".

Jag kan på rak arm säga att det var ganska tyst i dagspressen. Men jag ska försöka gräva lite mer...

Bästa hälsningar

Birgitta

2017-04-04, mail till professor Sjölander:

Bäste professor Sjölander!

Mitt namn är Torbjörn Holmgren och jag skriver en D-uppsats om sociobiologin i Sverige; speciellt med fokus på hur sociobiologin uppfattades och behandlades i svensk media.

Eftersom professorn ofta dyker upp i böcker om ämnet, och jag har lite svårt att spåra artiklarna, undrar jag om professorn har några sådana artiklar, eller tips på var jag kan hitta dem. Jag har kommit en bit på väg och även talat med Birgitta Tullberg, men om professorn har tid och intresse tar jag gärna emot fler tips på artiklar.
Med vänliga hälsningar
Torbjörn Holmgren

2017-04-04 svar från Sverre Sjölander

God dag, unge man!

Trevligt att bli tilltalad professorn! Tiderna har vänt, märker jag.

I DN och framför allt Svenska Dagbladet skrev på 60-70-talet Svante Folin ett antal artiklar och understreckare. De bemöttes på olika sätt, men tidvis fanns en ganska intensiv diskussion. Jag skrev också någon artikel, kanske två. Men jag skulle föreställa mig att Birgitta Tullberg redan har upplyst kandidaten om detta. Ett sökande i tidningsarkiven på Svante Folin, Robert Ardrey, E.O. Wilson bör väl ge ett ganska ymnigt material. Såvitt jag minns tynade diskussionen snabbt bort, och grundtankarna om evolution och inclusive fitness etc hör ju numera till lärobokskunskaperna. Det som upprörde vänstersidan var de konsekvenser som man trodde att de nya insikterna skulle föra med sig. Men den saken kom rätt snabbt av sig. Någon kritik av själva grundtankarna framfördes inte.

Lycka till!

Sverre Sjölander